

KUN. K. ČIBIRAS

LITURGIKA

KETVIRTAS PATAISYTAS
PRITAIKYTAS PROGRAMAI LEIDIMAS

SAKALO LEIDYKLA KAUNE

KUN. K. ČIBIRAS

LITURGIKA

TREČIAS PATAISYTAS
PRITAIKYTAS PROGRAMAI LEIDIMAS

SAKALO LEIDINYS Nr. 4/612

AfV Nr. III/00101. Popierius Ostland Faser
G.m.b.H. Kauen, 61×86 cm. Tiražas 20.000
egz. Spaudė ir brošiūravo „Šviesos“ spaus-
tuvė Kaune. Išleista 1944 m. vasario m.
Kaina RM 1,10.

P r a k a l b a

Katalikų Bažnyčios liturgija yra jos bendrinio pamaldumo bei tikėjimo padarinys, jos vidinio gyvenimo žiedas ir vaisius. Liturgijos apeigose katalikai pareiškia savo tikiybines pažiūras, jausmus, pareigas, jose atsispindi Kristaus, apaštalų, Bažnyčios tėvų, kankinių ir, apskritai, ilgų ilgų amžių katalikybės dvasia.

Mūsų liturgija labai turtingas dalykas: jinai liečia visas mūsų tikibinio gyvenimo puses: tikėjimo tiesas, doros pareigas, malonių gavimo priemonės, meldimosi būdus, tikėjimo išpažinimą, tikibinį bendravimą, šventyklas, vyriausybę, Bažnyčios praeitį ir t.t., žodžiu, liturgijoje suglaustai atsispindi visa katalikybė, kokia ji yra nuo Kristaus laikų.

Liturgija, kaip mokymo dalykas, yra labai tinkama ir naudinga. Liturgijos dalykai konkretūs, vaizdūs; liturgijoje daug simbolizmo, atsiminimų, grožio; liturgija neatidalomai jungiasi su tikinčio kataliko gyvenimu. Liturgija savo apeigomis ir turiniu veikia ne tik protą, bet ir jusles, vaizduotę, atmintį, jausmus ir valią — žodžiu, visą žmogų, įvesdama visą jo sielą į tikibinį virpėjimą, judesį. Liturgija, pati būdama tvirto tikibinio gyvenimo padarinys, kelia ir žadina galingai tą gyvenimą tuose, kurie joje dalyvauja.

Turėdami galvoje tas geras liturgijos ypatybes, daugelis pirmaeilių katalikybės atstovų, kaip Pijus X, kard. Mercier ir kiti, mato grįžime prie liturginio gyvenimo vieną galingiausių priemonių tikiybės dvasiai atgaivinti. Yra jau balsų, kviečiančių daryti liturgiją tikiybės mokymo ir auklėjimo vidurinėje mokykloje centru, lyg liemeniu, iš kurio šakomis eitų tikiybės mokslai, kaip, pav.: dogmatika, etika, Bažnyčios istorija, apologetika. Kad liturgija ne vienu žvilgsniu tam tinka, negali būti dviejų nuomonių.

Šitas vadovėlis nori padėti mūsų mokyklų auklėtiniams įsigyti religinių žinių apie Katalikų Bažnyčios liturgiją. Jį rašydamas, norėjau bent trumpai išreikšti visą mūsų Bažnyčios išorinį gyvenimą, kiek jis reiškiasi įvairiose Dievo kulto formose. Dėl to čia kalbu ne vien apie pamaldas, bet ir apie asmenis, kurie pamaldas laiko bei tvarko, apie vietas, kur jos atliekamos, apie tikybines eisenas, suvažiavimus. Iš tų dalykų miniu tai, ką numanau svarbesnį arba reikalingesnį esant. Vieną kitą dalykėlių, kur man atrodė sunkesnis išmokti ir ne taip būtinas žinoti, parašiau smulkesnėmis raidėmis, kad, reikiant, galima būtų ir praleisti.

Paveikslėlius rinkdamas, žiūrėjau, kad jie atvaizduotų liturginius daiktus ir keltų aikštėn bažnyčių dailę ir stilių. Vietomis viename paveiksle sugretinu keletą dalykėlių, kas grožio atžvilgiu ne taip gražu, bet palengvina tiriamus dalykus lyginti ir geriau pažinti.

Ypatingo keblumo turėjau su kai kuriais liturginiais terminais, nes ne visiems dalykams žinojau tinkamus lietuviškus pavadinimus. Kai kur tad pritaikiau lietuviškus vardus, kitur palikau lotyniškus.

Autorius

Vilnius, 1922. I. 11.

1. Dievo garbinimas apskritai

Dievas ir žmogus. Mes atsiradome pasaulyje ne savo, bet V. Dievo noru ir galybe. Dievas mus pamilo ir leido, kad būtume. Ir ligi šiol mes čia esame, kad Dievas taip nori. Jei Dievas nepaturėtų mūsų savo visagalybe, jei nelaikytų daiktų, kurie reikalingi mūsų gyvybei, jei netvarkytų kenksmingų mums gamtos jėgų, — mes nustotume buvę. Mes tad savo buvimu bei gyvavimu visai priklausome V. Dievui; Jis yra pilniausia to žodžio prasme mūsų Viešpats, o mes — Jo rankų padaras ir Jo tarnai; V. Dievas — mūsų Valdovas, o mes — Jo valdiniai.

O sukūrė, laiko ir valdo mus V. Dievas su meile ir tėvišku rūpestingumu. Kiekvieną dieną, kiekvieną valandą ir valandikę mes patiriame Jo gerumo, naudodamies Jo gėrybėmis. Šviesi saulutė, grynas oras, švelnus vėjelis, vėsus miškelis, gėlėta pieva, varpotas laukas — tai vis Jo tėviškos širdies mums dovanėlė. Jis žino ir supranta visus mūsų reikalus, Jam brangu visa, kas mūsų yra. — Kristaus žodžiais, Jis yra suskaitęs mūsų plaukus ir nė vienam jų neleidžia kristi be savo žinios. — Jis mus myli, net kai mes Jam nusikalstame, ir gailėdamasis šaukia grįžti po savo sparnais. Jis nuolat mus šelpia ir puošia savo malonėmis, o mums išganyti siunčia kentėti savo vienatinį Sūnų...

Kaip geras ir teisingas Viešpats ir Tėvas, žiūri visa žinąs Dievas į mūsų darbus, kovas ir laimėjimus. Ką gera, teisinga, kilnu darome, patinka Jam, ir niekas tų dalykų nežus amžinumoje, Jo nepastebėtas: teisingasis Viešpats už visa atlygins, leisdamas arčiau mums save pažinti ir mylėti.

O juk Dievas — pati tiesa, pati gėrybė, pati grazybė; Ji tobulai pažinti ir mylėti — didžiausias džiaugsmas, garbė ir laimė žmogui. Dievą turėdamas, žmogus visa turi, Dievu gėrė-

damasis, daugiau nieko geisti negali. Dievuje žmogus randa savo siekimų galą, savo gyvenimo tikslą.

Žmogus tad visokeriopai sujungtas su Dievu: Dievas žmogui — geriausia ir reikalingiausia Būtybė. „Jame mes gyvename, judame ir esame“. (Ap. Darb. 17, 28).

Dievo garbinimas. Kai visa tai mes suprantame ir gyvai įsivaizduojame, mūsų širdyse randasi įvairių Dievui jausmų. Mes tuomet Dievą mylime, gerimės, džiaugiamės Jo tobulumu bei gerumu, tikime Jo žodžiais, pasitikime Jo žadėjimais, gailimės Jam nusikaltę, geidžiame ir ilgimės Dievo, su pagarba lenkiamės Jo didybei, klausome sąžiningai Jo įsakymų ir t.t. Toku savo nusistatymu Dievui ir elgesiu žmogus garbina V. Dievą, tai yra Dievo garbinimas, arba kultas.

Dievo garbinimo šaknys glūdi tad vidiniame mūsų sielos nusistatyme, būtent, Dievo garbinimas atsiranda, kai protu pažįstame Dievą ir pripažįstame Jį Aukščiausiu Viepačiu bei Didžiausia Gėrybe; kai tikėjimo, vilties, meilės, pagarbos ir t.t. jausmais, aktais lenkiamės Jam, kai valia vykdome Jo įsakymus. Tai — pagrindiniai Dievo kulto dalykai; be jų tikro Dievo garbinimo negali būti. Tikras tad Dievo garbinimas nebus vien sausas poterių kalbėjimas, bažnyčion vaikščiojimas, pasninkavimas, bet atsidavimas Dievui kaip didžiausiai Gėrybei per tikėjimą, viltį, meilę, per gerą gyvenimą. Dievo garbinimas tai ne žodžiai, tik kilniausi sielos jausmai, gražiausias jos veiksmas, šventi jos darbai. Taip daryti protingam žmogui labai tinka ir gražu.

2. Išorinis Dievo kultas

Išorinio Dievo kulto supratimas. Mylėdami Dievą ir matydami Jame savo geriausiąjį Tėvą, nesitenkiname vien išvidiniais pagarbos, meilės ir t.t. jausmais, aktais, bet ieškome būdų ir iš viršaus išreikšti tai, ką širdis jaučia viduje. Ir imame akis kelti į dangų, muštis krūtinėn, klauptis arba veidu pulti prieš Dievą, žegnotis, tikybinės procesijas rengti, giedoti, o kai kada iš džiaugsmo net šokti (pirmykštės tautos), deginti Dievui aukas ir t.t. Tuo būdu susidaro ištisa eilė ženklų bei veiksmų, kurie matomu būdu, daugiau ar mažiau iškilmingai, atliekami Dievo garbei; tai — išorinis Dievo kultas. (Išorinį

Dievo kultą reikia skirti nuo išvidinio, kuris reiškiasi nematomais sielos jausmais).

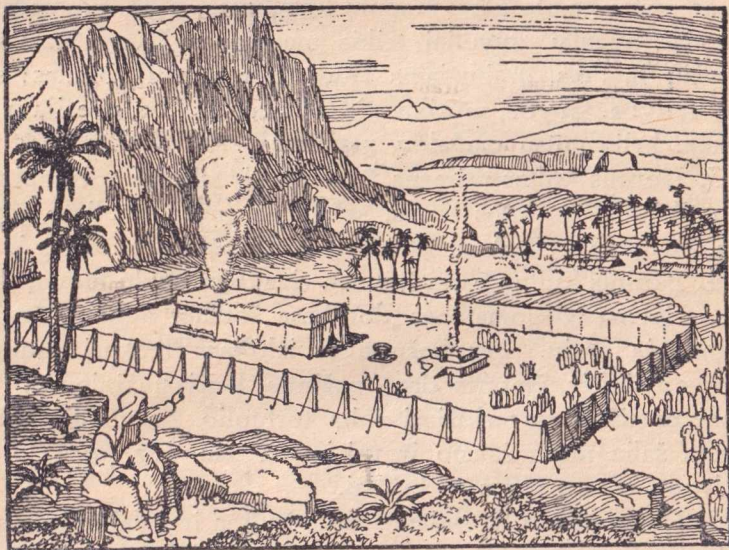
Išorinį Dievo kultą sudaro:

a) **Maldos** — žodžiais reiškiamė Dievui savo tikiybinius jausmus bei nusistatymus: tikėjimą, viltį, meilę, baimę ir t.t., dėkojame už gautas malones, prašome naujų, atsiprašome už prasikaltimus.

b) **Sventės** — susilaikome tam tikromis dienomis nuo sunkių darbų ir pavedame jas Dievui, maldai, sielos reikalams.

c) **Aukos** — naikiname savo daiktą, dažniausiai degindami, ir tuo pareiškiamė, jog mes prieš Dievą — niekas, jog Jis — mūsų gyvybės ir mirties Viešpats.

d) **Tikibiniai pratimai ir bendravimai** — žegnojamės, rengiamė rekolkcijas, procesijas, steigiamė tikiybines draugijas ir t.t., kad tuo būdu sužadintume ir palaikytume savyje gerus Dievui jausmus.

Išorinis žydų kultas: kilnojamas šventnamis.

Išorinio kulto reikalingumas. Kad Viešpatį Dievą reikia išvidiniu kultu garbinti, kiekvienam aišku, kas jaučia norą santykiauti su Dievu. Bet ar reikia Dievui teikti išorinės garbės? Vienas kitas dėl to abejoja ir sako: Dievas — dvasia ir vien tik dvasiniu dūdu reikia Jį garbinti. Jų išmanymu, išorinis Dievo kultas esąs nenaudingas ir nereikalingas. Tačiau tai — netiesa.

1. Žmogui įgimta ir paprastus savo sielos jausmus bei nusistatymus reikšti išoriniais ženklais. Vaikas, mylėdamas motiną, apkabina rankomis jos kaklą, bučiuoja, juokiasi ją pamatęs, verkia skirdamasis ir t.t. Tai vyksta savaime, jei tik vaikas jaučia tikrų meilės jausmų motinai. Ne kitoks turi būti ir mūsų santykiavimas su Dievu. Ir čia gyvas tikėjimas kels akis į dangų, viltis lenks kelius maldai, prasikaltimas lieps leisti akis žemyn ir muštis krūtinėn ir t.t. Tai visai natūralu.

2. Per išorinį Dievo kultą žmogus gauna progos pareikšti Dievui garbę visu savimi. Čia Dievą garbina jau ne vien siela ir ne vien kūnas, tik abudu kartu, sutartinai. Ir maža to. Per išorinį kultą žmogus įtraukia į Dievo garbinimą visa, kas yra gera ir gražu gamtoje bei žmonių kūryboje. Taip, pavyzdžiui, mineralai, augalai, gyvuliai teikia medžiagos Dievo namams, bažnyčių indams, drabužiams siūdinti ir puošti. Menas: statyba, lipdyba, tapyba, muzika, giedojimas, iškalba, poezija ir t.t. įvairina, kelia mūsų pamaldų gražumą.

3. Išorinis kultas primena žmonėms ir aiškina apčiuopiamu būdu tikėjimo ir doros tiesas, sakysime, mūsų puolimą, atpirkimą, būsimąjį gyvenimą, Dievo malones, mūsų pareigas ir t.t.

4. Išorinis kultas buria žmones vienybėn, dildo luomų skirtumus, lavina visuomenines dorybes, žodžiu, auklėja žmogų visuomenės nariu. Per bažnytines iškilmes renkasi draugėn kelios apylinkės, žmonės daro pažintis, keičiasi žiniomis. Čia dažnai prasčiokėlis meldžiasi šalia turtuolio, bemokslis Dievą garbina šalia mokyčiausio ir prisimena sau, jog prieš Dievą visi lygūs, o tarp savęs — broliai.

5. Dalyvavimas išoriniame kulte žadina ir palaiko mumyse tikiybinius jausmus, o pamaldesniųjų pavyzdys masina prie tikybos ir atšalėlius.

Žodžiu, išorinis kultas tiek atskiram žmogui, tiek visuomenei naudingas ir reikalingas. Turėdamas tai galvoje, šviesus ir geras katalikas vertina išorinį Dievo kultą ir dalyvauja jame, kur galėdamas.

3. Apeigos

Apeigų supratimas. Kai garbiname V. Dievą išoriniu būdu, darome įvairius veiksmus: stojamės, klaupiamės, lenkiame gal-

vą, keliame akis, einame bažnyčion ir dalyvaujame ten pamaldose (mišios, mišparai) ir t.t. Vėl, kai kunigas laiko pamaldas, atlieka daug įvairių dalykų: skaito arba gieda balsu maldas, žegnoja, kelia akis, rankas ir t.t. Tais veiksmais reiškiamo savo išvidinį nusistatymą ir jausmus Dievui, o gražiai juos atlikdami, didiname pamaldų iškilmingumą. Vienus tų veiksmų parenkame, reikalui esant, savo valia, kitus, būtent, viešųjų pamaldų, yra įsakiusi Bažnyčia ir jų mums keisti nevalia. Toki pamaldų veiksmi vadinami liturginiais veiksmais arba šventomis apeigomis.

Taigi, apeigos yra tikybiniai veiksmai ir žodžiai, kuriais mes per savo pamaldas reiškiamo išorinį Dievo kultą.

Apeigų atsiradimas. Apeigos atsirado labai seniai. Jau Kainas su Abeliu reiškė Dievui garbę išorinėmis apeigomis, kaip matyti iš jų aukos. Ilgainiui apeigų skaičius daugėjo ir pačios apeigos įvairiose tikybose įvairiai kitėjo. Kultūrai žengiant pirmyn, apeigos darėsi savo forma gražesnės ir turtingesnės. Kartais atsirasdavo apeigų ir nepadorių, paleistuvingų (bachanalijos, luperkalijos), kurios veikiau Dievą įžeisdavo, negu garbindavo. Tokios apeigos buvo tikybos žeminimas ir žmonių nelaimė. Norėdamas apsaugoti nuo to savo tikrąją religiją, V. Dievas pats nustatė žydams apeigas per Mozę, smulkiai nurodydamas statytinos bažnyčios, laikytinų pamaldų ir aukų tvarką.

Jėzus Kristus, steigdamas naują tikybą su mišių auka ir šv. sakramentais, nurodė taip pat pagrindines mišių ir sakramentų apeigas. Steigdamas šv. mišias, ima Kristus duoną ir vyną, kelia akis į dangų, laimina, laužo, duoda mokiniams, o paskui liepia tai daryti Jo atminimui.

Tolesniam Dievo kulto tobulinimui ir jo prižiūrėjimui Kristus įgaliojo Bažnyčios vyriausybę — popiežių ir vyskupus. Bažnyčios vyriausybė ilgainiui daug ką nauja įvedė į mūsų išorinį kultą: mat, naujoms Kristaus tiesoms vaizduoti reikėjo naujų ženklų, joms įvilkti — tinkamų drabužių. Tuo reikalu Bažnyčia daug ką pati sugalvojo, daug paėmė iš Senojo Įstatymo ir įvairių tikybų apeigų. Visa, kas buvo kur apeigose gražu ir kilnu, liko sukrėščioninta ir įtraukta į naują Dievo tarnybą. Taigi, mūsų Bažnyčios apeigos — ilgų amžių ir daugelio tautų

darbas. Jų šaknys ir liemuo — Dievo apreiškimas, o šakos ir lapai — žmonių tikybinio jausmo kūryba.

Apeigų įvairumas. Kaip matome, ne visos apeigos yra Dievo nustatytos, žymi jų dalis — žmonių darbas. Sios paskutinės apeigos Dievo kultui nėra būtinos: jos galėtų būti ir nebūti, tokios ir kitokios būti. Tuo naudojosi pirmųjų amžių vyskupai ir prie daugelio didesnių bažnyčių buvo sudarę savotiškas apeigas mišioms laikyti, arba atskiras liturgijas. Žinomesnės liturgijos buvo šios: Vakaruose Romos, arba lotynų, šv. Ambrozijaus, prancūzų, mozarabų, o Rytuose graikų, slavų, koptų, armėnų, syrų ir t.t. Pagal vietą, kur kilo, tos apeigos dalinamos į dvi šeimas, būtent: vakarų ir rytų. Ilgainiui vienos tų apeigų nustojo būti vartojamos (prancūzų, šv. Ambrozijaus ir t.t.), kitų šalininkai atskilo nuo Katalikų Bažnyčios (rytų apeigos), ir dabar mūsų Bažnyčioje kone visur vartojamos Romos apeigos. Kitų apeigų laikosi tik unitai, vadinasi, žmonės, kurie ištisomis vyskupijomis iš rytų tikėjimo grįžta į Katalikų Bažnyčią. Tokiems pargrįžėliams popiežius leidžia vartoti jų senąsias apeigas.

Apeigų tvarkytojas. Apeigos — rimtas ir svarbus dalykas tikybai. Iš apeigų aiškėja tikybos tiesos ir dvasia. Netikusios apeigos piktina žmones ir žemina tikybą. Todėl mūsų Bažnyčia rūpestingai žiūri apeigų grynumo bei tinkamumo. Naujos apeigos įvesti draudžiama ne tik paprastiems žmonėms, bet ir atskiriems vyskupsams. Tai gali daryti tik popiežius ir visuotinieji vyskupų susirinkimai. Apeigoms prižiūrėti ir joms tvarkyti popiežius Sikstus V įsteigė XVI amž. Romoje atskirą kongregaciją iš kardinolų; ji vadinama Šv. Apeigų Kongregacija. Apeigų klausimais ten visuomet ir reikia kreiptis. Kongregacija svarbesnius nutarimus leidžia tik su popiežiaus žinia ir patvirtinimu.

Apeigų simbolizmas. Tikybiniai jausmai ir tiesos — nemedžiaginiai dalykai ir dėl to nematomi. Jiems atvaizduoti arba išreikšti matomu būdu ieškome pasaulyje tokių daiktų, kurie būtų šiuo tuo panašūs į tuos nematomus ir savo panašumu tikėtų aniems priminti, o suradę imame kaip ženklus. Taip, sakysime, karštą maldą reiškiame akių ir rankų kėlimu, gailėsį — mušimusi krūtinėn, pagarbą — galvos nulenkimu arba ir atsiklaupimu, tikėjimo šviesą ir Dievo meilę — degančia žvake, Šv. Dvasią — karveliu, Dievo Apvaizdą — spinduliuota akimi trikampyje ir t.t. Toki daiktai ir veiksmai, mūsų vartojami tikybos tiesoms ir jausmams reikšti, vadinami simboliniais, o jų ta nauja

ypatybė (kad reiškia ir vaizduoja tikybos tiesas ir jausmus) simbolišku.

Mūsų apeigos ne vien teikia pamaldoms iškilmingumo, bet Bažnyčios paskyrimu jos vaizduoja tikėjimo tiesas ir reiškia mūsų jausmus Dievui, taigi jos simboliškos. Jų kai kurias Bažnyčia iškart įvedė simbolių prasme, kaip štai: akių ir rankų kėlimą, graikų ir lotynų abėcėlės asloje rašymą per Bažnyčios konsekraciją ir t.t.; kitos pradžioje buvo vartojamos iš reikalo, sakysime, rankų prausimas per mišias, žvakių deginimas ir t.t., bet ilgainiui ir jos gavo simbolinės reikšmės. Šiandien kone visos mūsų Bažnyčios apeigos simboliškos. Apeigų simboliškas kartais labai gilus ir gražus. Rūpinkimės tai suprasti, o apeigos virs mums iškalbingu žodžiu.

Liturgika. Katalikų Bažnyčios apeigoms pažinti yra atskiras apeigų mokslas, arba liturgika. Liturgika aiškina, kas ir kur laiko pamaldas; kurie indai, drabužiai ir priemonės vartojamos Dievo kultui kelti; kurios yra apeigos mišioms laikyti, sakramentams teikti ir t.t. ir ką jos reiškia; kurios yra Bažnyčioje šventės ir ką jose mini Bažnyčia. Pagal tai šis vadovėlis turės tris dalis:

1. Liturginiai asmens, vietos, priemonės.
2. Liturginiai veiksmai, arba apeigos.
3. Liturginis laikas, arba Bažnyčios metai.

Liturgikos vardas yra kilęs iš graikų kalbos. Graikai senovėje liturgijomis vadino viešas tarnybas. Naujajame Įstatyme liturgijomis žymima viešosios Dievui aukos ir, apskritai, pamaldos. Dabar dažniausiai liturgijos žodžiu vadiname šv. mišias. O liturgika yra liturgijos mokslas, arba mokslas apie liturgiją.

I DALIS

Liturginiai asmens, vietos, priemonės

4. Dvasininkai, arba kunigai

Iš kur kunigai? Žiloje senovėje kiekvienas žmogus pats savo vardu degindavo aukas. Tuomet dar žmonės nedarydavo bendrų pamaldų. Ilgainiui žmonės išmoko gyventi ir melstis bendrai. Dabar reikalingi buvo žmonės, kurie galėtų tvarkingai ir gražiai laikyti viešąsias pamaldas ir būtų tarpininkai tarp Dievo ir žmonių. Toki žmonės vadinami kunigais, dvasininkais.

Taip buvo įvairiose pagonių tautose, taip buvo ir žyduose. Tik žydams pats Dievas paskyrė kunigus, liepdamas per Mozę, kad Aaronas būtų vyriausiasis kunigas, jo sūnūs — kunigai, o Levio vaikai — bažnyčios tarnautojai, levitai.

Naujajame Įstatyme vyriausiasis ir pirmasis kunigas buvo ir yra Jėzus Kristus. Jis pats save aukojo Dievui Kalvarijos kalne. Kristus savo kunigystės dalyviais padarė apaštalus, liepdamas jiems skirti sau įpėdinius ir pagalbininkus. Kunigo galiai ir malonėms gauti Kristus įsteigė atskirą kunigystės sakramentą.

Dvasininkų laipsniai. Katalikų dvasininkai yra įvairių laipsnių: jų vieni turi daugiau valdžios ir aukštesnę užimamą vietą, kiti mažiau. Senovėje kiekvienam bažnyčios patarnavimui buvo atskiros laipsnio dvasininkas. Taip, pavyzdžiui, bažnyčios duris darinėjo ir pamaldų laiką pranešinėjo *ostiariai*; šv Raštą skaitydavo ir valgius laimindavo *lektoriai*; egzorcizmus, arba ypatingas ligonims ir piktojo apsėstiems maldas kalbėdavo *egzorcistai*; žvakes degdavo ir mišioms tarnaudavo *akolitai*. Buvo net ypatingi dvasininkai duobėms kasti (*fossores*), giedoti (*cantores, confessoros*), ligonims slaugyti (*parabolani*).

— Labdarybės dalykais rūpindavosi, iškilmingoms mišioms tarnaudavo, katechumenus mokydavo ir t.t. diakonai ir jų pagalbininkai subdiakonai. Šalia diakonų būdavo ir diakonės (diakonisos). Tai — senos moterys, kurios padėdavo katechumenes mokyti ir krikštyti.

Mišias laikydavo, sakramentus teikdavo, žmones mokydavo kunigai ir ypač vyskupai, kurie būdavo tikra žodžio prasme ganytojai. Be paprastųjų kunigo pareigų, jie dar valdydavo vyskupijas, šventindavo kunigus ir teikdavo sutvirtinimo sakramentą. Kai kurie dvasininkų laipsniai — giesmininkai, diakonės — ilgainiui visai išnyko, kiti — ostiarijai, lektoriai, egzorcistai, akolitai ir t.t. — liko tik kaip pereina-mieji laipsniai prie kunigo. Tų laipsnių pareigas šiandien eina pasauliečiai — zakristijonas, vargonininkas ir t.t. Visas kitas bažnytinių apeigų pareigas dabar atlieka tik kunigai ir vyskupai.

Dvasininkų laipsniai: ostiarius, lektorius, egzorcistas, akolita vadinami mažaisiais šventimais, o subdiakonas, diakonas, kunigas, vyskupas didžiaisiais, arba aukštaisiais šventimais. Vyskupo, kunigo, diakono laipsniai yra Dievo įsteigti, visi kiti Bažnyčios. Visus dvasininkus dažnai vadina kleru (atskirtieji, išrinktieji), o šiaip tikinčius lajikais (graikiškai laos — liaudis).

Kunigų pareigos ir privilegijos. Kas eina į dvasininkus, paveda save Dievo ir žmonių tarnybai: Viešpats — jo dalia. Kunigas — Dievo žmogus (I Tim. 6, 11) ir turi ginti Dievo reikalus žemėje; žiūrėti, kad žmonės Dievą pažintų, Jo valią pildytų, Jo malonių turėtų. Kunigas — Kristaus pagalbininkas: jis tęsia ir vykdo žmonių išganyimą, Kristaus pradėtą. Kunigas — žmonių tarpininkas santykiuose su Dievu: jisai žmonių vardu turi aukas ir maldas siųsti Aukščiausiam. Užtat, kas eina į kunigus, kilnaus ir naudingo darbo imasi, nes imasi vykdyti tai, kas Dievui ir žmonėms svarbiausia.

Kad kunigas galėtų tas savo pašaukimo pareigas sėkmingai atlikti, Bažnyčia stato jo gyvenimui ištisą eilę reikalavimų. Kunigas privalo būti maldos žmogus — jis turi kasdien kalbėti Bažnyčios vardu ypatingas maldas poterius, breviorium vadinamas. Be to, tikėjimo tiesų apmąstymai, sąžinės apyskai-

tos, mišių laikymas ir įvairūs pamaldumo pratimai turi būti kasdieninis kunigo penas. Nevedimas ir visiška lytinė skaistybė — antra jo griežta pareiga.

Pasaulinių dalykų — linksmybių, rūpesčių, darbų — atžvilgiu kunigui įsakoma kuo didžiausias atsargumas. Teatrai, restoranai, medžioklės, kortos, prekyba ir visa, kas nerimta, žema, ydinga, kur yra žiaurumo, godumo, supasaulėjimo, — visa tai ne kunigo dalykas ir tai jam daugiau ar mažiau draudžiama. Ilgas juodas drabužis, sutana, kurią jis nešioja, turi jam kasdien priminti pasaulio išsižadėjimą.

Turėdami ypatingą pašaukimą ir pareigas, kunigai turi ir ypatingas teises, privilegijas. Nuo Konstantino Didžiojo laikų kunigai neteisiami pasaulinių teismų: juos gali teisti vien bažnytiniai teismai, o pasauliniai — tik leidus vyskupui. Dvasininkus Bažnyčia ir krikščioniškos valstybės paleidžia nuo tokių valstybinių pareigų, kurios, kaip, pvz., kareiviavimas, atitraukia juos nuo tiesioginio darbo. Dvasininko išniekinimas — jį mušant, spiaudant ar kaip kitaip — laikomas šventvagyste ir baudžiamas išskyrimu iš Bažnyčios. Tomis ir panašiomis išimtinomis teisėmis Bažnyčia nori apsaugoti dvasininkus nuo pažeminimo ir patikrinti jiems reikalingą jų kilniam pašaukimui eiti pagarbą.

Kunigų auklėjimas. Katalikų Bažnyčia ne bet ką ima į kunigus. Bažnyčia rinkdamasi žiūri, kad imamas būtų tinkamos išvaizdos, gero vardo, nekalto gyvenimo, kilnaus būdo; kad norėtų atsiduoti Kristaus tarnybai ir mėgtų kunigų darbą; kad turėtų reikalingą mokslą. Kunigams auklėti, lavinti ir tirti dabar steigiamos ypatingos mokyklos — kunigų seminarijos. Čia vyskupo paskirtų mokytojų priežiūroje einamas plačiai tikybos mokslas, lavinamas asketikos piemonėmis būdas, tiriamas per nuolatinį bendravimą, priežiūrą, išpažintį ir t.t. pašaukimas. Seminarijas prižiūri ir tvarko vyskupai.

Kunigų auklėjimas amžių būvyje buvo įvairus. Apaštalus lavino patys Kristus, laikydamas juos trejus metus prie savęs. Apaštalai taip pat turėjo savo mokinių ir tik jų tinkamesnius, nusimanančius Kristaus evangelijoje, skirdavo savo įpėdiniais. Antrame-trečiame amžiuje po Kristaus atsirado vienur kitur (Aleksandrijoje, Romoje, Cezarėjoje ir t.t.) katechetų

mokyklos, kurios, tarp kitko, paruošdavo ir tinkamų kandidatų į kunigus. Viduriniais amžiais kunigai lavindavosi vienuolynų ir katedrų mokyklose arba tiesiog prie vyskupo, o vėliau nuo XII amž. ir universitetuose. Tridento susirinkimas XVI amž. įsakė vyskupams steigti pas save kunigų seminarias. Dabar Lietuvos vyskupijos turi savo seminarias kunigams. Į mūsų seminarias imami kandidatai su 6 gimnazijos klasių išsilavinimu. Per 2-3 pirmuosius metus baigiama gimnazijos kursas, o per 4-6 mokinama si filosofijos ir teologijos. Aukštesniam teologijos pažinimui įsteigtas yra teologijos skyrius prie universiteto.

Į kunigus šventinami tik subrendusio amžiaus vyrai (nejaunesni kaip 23 metų): mat, kadangi kunigo pašaukimas yra sunkus ir nemainomas, reikia rimto apsigalvojimo.

5. Bažnyčios hierarchija

Hierarchijos supratimas. Jėzus Kristus pavedė dvasininkams ne vien pamaldas laikyti, bet ir žmones mokyti ir Bažnyčią valdyti. Tam dalykui Kristus įgaliojo popiežių ir vysku-

Bažnyčios hierarchija

Kunigas. Kardinolas. Popiežius. Vyskupas. Diakonas.

pus. Vyskupai pagalbininkais turi kunigus. Ilgainiui, kad valdymas patogiau ir tvarkingiau eitų, tiek vyskupų, tiek kunigų tarpe atsirado įvairių laipsnių su nelygia valdžia. Taip, vyskupų tarpe atsirado sufraganai, arkivyskupai, metropolitai, patriarchai, o kunigų tarpe — klebonai, dekanai, kamendoriai (vikarai). Visi dvasininkai, kurie dalyvauja mokyme ir Bažnyčios valdyme, sudaro Bažnyčios vyriausybę, arba hierarchiją (šv. vy-

riausybę). Hierarchijos narių valdžia eina ne iš kunigystės sakramento, bet iš ypatingų Kristaus ir Bažnyčios įgaliojimų. Iš Kristaus įgaliojimų yra popiežiaus ir vyskupų valdžia, iš Bažnyčios įgaliojimų — visų kitų hierarchijos narių. Iš kunigystės sakramento eina galia mišias laikyti ir sakramentus teikti.

Bažnyčios valdymo sutvarkymas. Dėl patogumo valdyti Bažnyčia dalinama didesnėmis ir mažesnėmis bendruomenėmis. Mažiausioji tikinčiųjų bendruomenė, kuri turi savo ganytoją, vadinama *p a r a p i j a*. Parapijos esti įvairaus didumo — nuo kelių šimtų iki kelių dešimčių tūkstančių tikinčiųjų. Parapijos reikalais rūpinasi vyskupo paskirtas ir jo priežiūroje esąs kunigas *k l e b o n a s*. Klebonas laiko pamaldas, teikia sakramentus, lanko ligonis, veda krikšto, vestuvių, mirimo, sutvirtinimo knygas. Klebonui padeda jaunesni kunigai, vikarais, arba kamen-doriais vadinami.

Dešimt, o kartais ir daugiau, parapijų sudaro *d e k a n a t a* su kunigu *d e k a n u* priešakyje. Dekanas yra drauge ir klebonas vienos žymesniųjų bažnyčių. Dekano pareiga — prižiūrėti savo dekanato bažnytinį turtą ir klebonų darbą. Pastebėtus trūkumus dekanas praneša vyskupui.

Didesnis dekanų skaičius sudaro *v y s k u p i j a*, arba *d i e c e z i j a*. Dieceziją valdo *v y s k u p a s*. Vyskupas yra visiškas savo avijos ganytojas. Jis gali teikti visus sakramentus, leisti savo vyskupijai įsakymus, teisti ir bausti nepaklusniousius. Jei vyskupui daug darbo ir jis reikalingas pagalbininko, tuomet jis skiriasi vieną kunigą *g e n e r a l i n i u v i k a r u*. Generalinis vikaras pavaduoja vyskupą, vyskupiją valdant, tuose dalykuose, kuriuos jam vyskupas paveda. Kai kada vyskupas gauna iš popiežiaus pagalbininku kitą vyskupą. Toks vyskupas vadinamas *p a v y s k u p i u*, arba *s u f r a g a n u*. Sufraganas turi ir savo vyskupiją, tik ji paprastai esti tose šalyse, kur jau ar visai nėra katalikų, arba jų yra labai maža. Sufraganas gali būti drauge ir generalinis vyskupo vikaras.

Kelios vyskupijos paprastai jungiamos į bažnytinę provinciją, arba *m e t r o p o l i j a*, kurią valdo *a r k i v y s k u p a s*, vadinamas ir *m e t r o p o l i t u*. Pirmas kurios vienos tautos metropolitas vadinamas dar *p r i m u*. Metropolijos savo ruožtu

jungiasi į patriarchatus, patriarchijas, su patriarchu priešaky. Senovėje buvo žinomos šios patriarchijos: Romos, Aleksandrijos, Antiochijos, Jeruzalės ir Konstantinopolio. Metropolitai ir patriarchai šiandien beveik jokios ypatingos valdžios ant vyskupų neturi, jų vieta šiandien yra pavirtusi kone vien garbės vieta.

Popiežius. Patriarchus, vyskupas ir drauge visą Bažnyčią valdo Romos vyskupas, popiežius*). Popiežiaus valdžia Bažnyčioje aukščiausia, visuotinė ir pilna: už ją didesnės nėra. Popiežius gali leisti visai Bažnyčiai privalomus įsakymus, žiūrėti jų laikymosi, teisti ir bausti nepaklusniusius. Popiežiui priklauso teisė ir galia steigti naujas vyskupijas, skirti vyskopus, patriarchus, kardinolus ir t.t. Popiežius tvarko pamaldas, įveda naujas, keičia senąsias, kanonizuoja šventuosius. Popiežius yra drauge ir vyriausias mokytojas, kurio balsas tikėjimo ir doros dalykuose, kalbant iš katedros, esant jam Dievo globoje, yra neklaidingas.

Tokia aukšta ir plati valdžia priklauso popiežiui dėl to, kad jis yra Kristaus vietininkas žemėje, šv. Petro įpėdinis ir Bažnyčios galva.

Atsižvelgiant į jo aukštą vietą ir valdžią popiežius yra vadinamas tėvų tėvu, vyskupų vyskupu, aukščiausiuoju ganytoju ir kunigu, Jo Šventenybe. Patys popiežiai nuo Grigaliaus Didžiojo laikų (VI amž.) vadina save Dievo tarnų tarnais. Grigalius tuo vardu norėjo priminti Konstantinopolio patriarchams, kad netinka jiems neteisėtai savintis visuotinio patriarcho vardą.

Popiežiaus rinkimas. Pirmąjį popiežių šv. Petrą paskyrė pats V. Jėzus. Po apaštaly mirties ilgą laiką popiežius rinko Romos miesto dvasininkai, atsiklausdami vietinių žmonių nuomonės. Nuo XI amž. popiežius renka kardinolai, žmonių neatsiklausinėdami. Rinkimai vadinami *konkliave* ir atliekami tam tikruose rūmuose, kurių langai ir durys užmūrijami. Lieka tik vienos įeinamos durys ir kiekvienam kardinolui mažas langelis. Nuo įeinamųjų durų raktą laiko rinkimų tvarkos žiūris kardinolas. Per rinkimus į rūmus niekas neįleidžiamas ir neiš-

*) Papa = tėvas.

leidžiamas. Aplink stovi sargyba. Valgyti paduodama pro tam tikras angeles mūre. Taip įtaisyti rūmai vadinami konkliave (conclave, lot. slaptas kambarys).

Rinkimai prasideda mišiomis į Šv. Dvasią ir eina kortelėmis. Kardinolai rašo renkamojo vardą ir meta į taurę. Jei, suskaičiavus balsus, pasirodo, kad vienas renkamųjų gavo $\frac{2}{3}$ balsų, popiežius laikomas išrinktas. Tuomet rinkimų tvarkytojas klausia naujai išrintąjį, ar sutinka būti popiežium ir kokį vardą imasi. Jei išrinktasis sutinka priimti popiežiaus pareigų našta, surašomas rinkimų protokolai. Naujai išrinktasis čia pat aprenčiamas popiežiaus drabužiais ir priima nuo kardinolų pirmąjį pasveikinimą. Po to vienas kardinolas, išėjęs balkonan, praneša žmonėms linksimą naujieną. Susirinkusieji sveikina naujai išrinktąjį. Tuoj skambina bažnyčiose varpais ir šaudoma patrankomis.

Popiežiaus tiara.

Popiežiaus vainikavimas. Pirmąją savaitę po išrinkimo esti popiežiaus vainikavimas. Popiežių neša iškilmingai ypatingoje sėdynėje (sedes gestatoria) į šv. Petro baziliką. Popiežius priima iš susirinkusiųjų pasveikinimą ir pagarbą. Apeigininkas uždeda ant kortelės linų pluoštelį ir, prinešęs prie popiežiaus, gieda: Šventasis Tėve, taip dingsta pasaulio garbė! Popiežius laiko mišias, per kurias Rytų ir Vakarų Bažnyčių

vienybės ženklai evangelija giedama lotyniškai ir graikiškai. Po mišių popiežių neša toje pat sėdynėje į balkoną prie bazilikos durų: čia vienas kardinolas deda jam ant galvos tiarą (trijų vainikų kepurę), o popiežius atsistojęs laimina iškilmingai miestą ir pasaulį (urbi et orbi).

Į popiežius gali būti renkamas kiekvienas dvasininkas, bet jau nuo XIV amž. renkami vien kardinolai.

6. Kapitula ir kardinolų kolegija

Bažnyčios valdyme, be atskirų asmenų, dalyvauja dar ištisi dvasininkų susibūrimai. Mūsų laikais vyskupai prie savo bažnyčių turi patarėjais kapitulas, o popiežius — kardinolų kolegiją.

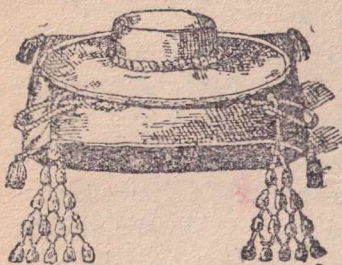
Kapitulos. Kapitulą paprastai sudaro keli vyresnieji vyskupijos kunigai, gerai išmokslinti ir moką reikalus vesti. Jų aukštesnieji vadinami pralotais (prelatais), žemesnieji — kanauninkais. Kapitulos nariai turi savo įstatymus, savo teises per pamaldas ir skirtinus drabužius bei ženklus. Kapitulos pašaukimas — padėti vyskupui pamaldas laikyti ir vyskupiją valdyti. Sunkesniais ir svarbesniais klausimais vyskupas tariasi su kapitula, tačiau kapitulos nuomonė paprastai nėra jam privaloma. Tik kai kuriems bažnytiniam turtams išnuomoti ir parduoti vyskupas reikalingas kapitulos sutikimo. Vyskupui mirus, kapitula per 8 dienas išrenka vyskupijai valdytoją, vadinamą kapitulos vikaru, kurs vyskupijos dalykais rūpinasi iki paskiria naują vyskupą.

Kapitulų pradžia siekia žilą senovę, kai dar miestuose būdavo viena bažnyčia. Prie tokios bažnyčios gyvendavo vyskupas ir būrelis jo pagalbininkų kunigų. Visi jie maistui gauti būdavo įrašomi į tos bažnyčios sąrašą, kanoną, ir nuo to vadinami kanauninkais. Sv Augustinas (V amž.) savo kunigams įvedė drauginį gyvenimą su tam tikrais įstatais, arba kanonu. Tuomet kanauninko vardas ėmė ką kita reikšti, būtent, kunigą, kurs gyvena pagal įstatus. Toki kanauninkai rinkdavosi beveik kasdien skaityti savo įstatų vieno skyriaus, lotyniškai vieno kapitulo, nuo ko ir gavo visas jų susirinkimas kapitulos vardą. — Bendras kanauninkų gyvenimas, labai išaugęs VIII—IX amž., vėliau, atvėsus pirmą kartą jų uolumui, iširo. Šiandien kapitulų nariai gyvena paskirai, kaip ir kiti kunigai.

Kardinolų kolegija. Popiežiaus kapitulą sudaro kardinolai. Kardinolai yra aukščiausi po popiežiaus Bažnyčios nariai. Kas valstybėje kunigaikščiai, tas Bažnyčioje kardinolai. Kardinolų įtaka Bažnyčią valdant yra labai didelė: jie — artimiausieji popiežiaus patarėjai ir bendradarbiai. Visais svarbesniais klausimais popiežius tariasi su kardinolais tam tikruose posėdžiuose, konsistorijose. Be to, kardinolai darbuojasi kongregacijose, kurios, lyg valstybės ministerijos, rūpinasi atskiromis Bažnyčios valdymo šakomis. Kardinolams priklauso dabar ir teisė popiežių rinkti.

Kardinolo vardas nuo cardo — vyris, kengė, „zaviesai“, nes jie — patarėjai tos bažnyčios, kuri yra visų bažnyčių cardo, vyris.

Kitų aiškinimu, taip buvę senovėje Romoje vadinami kai kurie kunigai dėl to, kad jie buvę visam laikui, lyg durų vyris, prijungti, priskirti prie tam tikrų bažnyčių, kai kiti kunigai buvę kilnojami.

Kardinolo skrybėlė.

Kardinolų turi būti 70, bet ne visuomet tiek yra. Kardinolus skiria popiežius, žiūrėdamas, kad kiekviena didesnė tauta turėtų savo kardinolą. Kardinolų ypatingas ženklas — raudona plačiais bryliais skrybėlė, nešiojama ant priegalvio per kardinolo laikomas pamaldas. Ant galvos tos skrybėlės kardinolai beveik nenešioja.

7. Bažnyčios

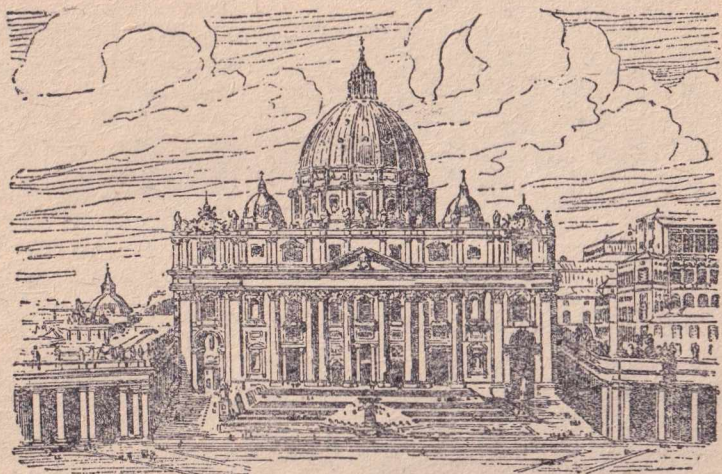
Bažnyčios ir jų reikalingumas. Dievui garbinti ir pamaldoms laikyti statomės ypatingus namus — bažnyčias. Bažnyčios — Dievo ir maldos namai.

V. Dievas visur yra, ir visas pasaulis — vienas puikus Jo namas. Užtat tinka ir reikia Viešpatį visur ir garbinti — namie, kelyje, lauke, miške ir t.t. Religingi žmonės taip ir daro, visą savo gyvenimą paversdami viena ilga garbės giesme Aukščiausiam. Tačiau viešam ir bendram Dievo garbinimui tos šventyklos nepakanka. Atvirame ore nevisuomet patogų pamaldas laikyti. Šaltis, karštis, lietus, vėjas dažnai trukdo. Be to, bažnyčia savo įtaisymu geriau tinka žmogaus sielai sutelkti ir prie Dievo pakelti, negu gamta. Gamta didinga, bet kasdieniniame gyvenime mes su ja apsiprantame ir paskui ne kiekvienas jau moka jos balsą nugirsti ir suprasti. Pats V. Dievas bažnyčių statymo nepeikia, o Senajame Įstatyme yra net liepęs ir mokęs tai daryti.

Mūsų žodis bažnyčia yra iš slavų božnica — Dievo namas. Lietuviai protestantai savo šventyklas vadina kirkomis. Tas žodis, kaip ir rusų cerkov, vokiečių Kirche yra kilęs iš graikų kiuriakon — Viešpaties namas.

Bažnyčių atsiradimas. Kol žmonės nemokėjo statyti tvirtų trobesių, nebuvo ir bažnyčių. Pamaldoms laikyti rinkdavosi žmonės kalnų viršūnėse, miškų tankumynuose, jūrų pakrantėse:

mat, tos vietos geriau tiko jų tikiybiniams jausmams žadinti ir palaikyti. Kalnai kėlė sielą į dangų, miškai skyrė ją nuo pasaulio triukšmo, o jūrų platybės statė prieš nebaigiamybę ir amžinumą. Bet, vos tik žmonės pramoko lipdyti namukus, jau ėmėsi statyti Dievui ir dievams šventyklas. Ir pridygo žemėje bažnyčių — vienur daugiau, kitur mažiau. Zydai turėjo tik vieną bažnyčią; mat, jiems rodėsi, kad, jei vienas Dievas, turi būti ir viena bažnyčia.

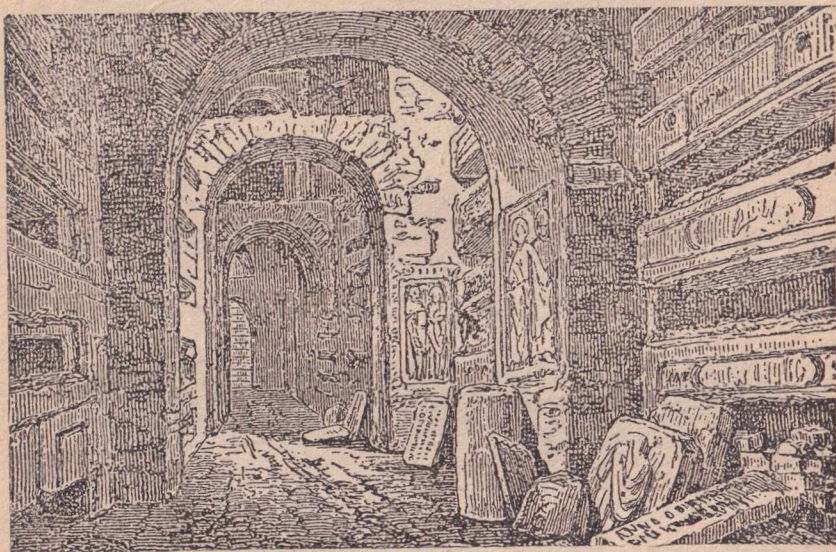

Šv. Petro Bazilika Romoje.

Krikščionys savo išorinį kultą pradėjo paskutinės vakarienės kambaryje, namų svetainėje. Čia Kristus atlaikė pirmąsias mišias, čia ir apaštalai kurį laiką taip pat darė. Vėliau pamaldoms buvo imami kiti panašūs kambariai Jeruzalėje ir už Jeruzalės. Labai dažnai, pagonims atvirtus, jų naminės koplytėlės virsdavo slaptomis Dievo kulto bažnytelėmis. Tačiau jau gilioje senovėje buvo pradėta ir visai naujos bažnyčios statyti. Yra žinių, kad tai vyko dar gyvam esant šv. Petriui. Trečią amžių baigiant, bažnyčių buvo tiek, kad Dioklecijonas vienoje Romoje atėmęs ir sunaikinęs apie 40. Žinoma, tų laikų bažnyčios išoriniu pavidalu negalėjo skirtis nuo paprastų namų: mat, reikėjo slėptis nuo persekiotojų. Taigi pirmosios bažnyčios buvo Romos namų pavidalo su atrium ir peristilium tikintiesiems

ir kunigams, o jų vestibulum buvo atgailotojams ir katechumenams.

Persekiojimai net privertė Romos krikščionis taisyti bažnyčias požemiuose, vadinamose *katakombose*. Katakombų požemiai — ilgi, visaip išvadžioti koridoriai. Čia krikščionys laidojo savo kankinius, čia ant jų karstų (arkosolių) ir mišias laikė. IV amžiuje krikščionys atgavo laisvę ir pradėjo viešai statyti savo bažnyčias.

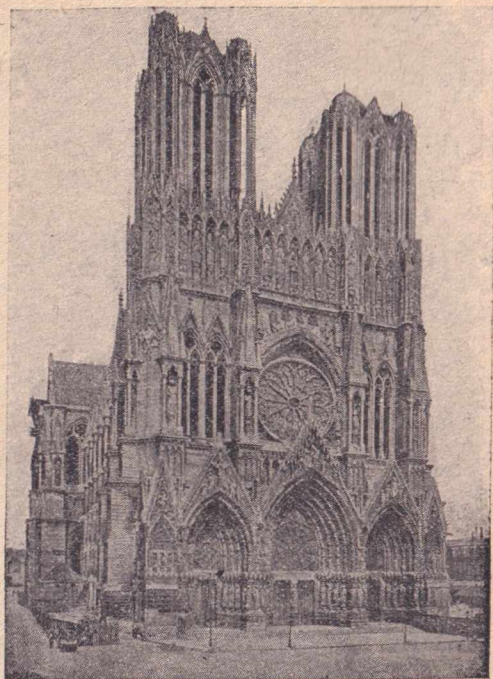
Katakombos.

Dabar, kaip išmanydami, dailino ir gražino jie savo bažnyčias, ir jų pavidalas, kaskart tobulėdamas, vis labiau tolo nuo paprastųjų trobesių pavidalo.

Bažnyčių išvaizda ir sutvarkymas. Krikščionys, atgavę tikėjimo laisvę, stengėsi taip statyti savo bažnyčias, kad jos pavidalu ir įvairiomis smulkmenomis reikštų jų tikėjimo dvasią ir tiesas: į bažnyčių statymą buvo įnešta daug simboliškumo.

Bažnyčios esti kryžiško, apskrito ir keturkampio pavidalo. Kiekviena tų formų turi savo simbolinę prasmę. Kryžius primena Kristaus mirtį ir kančias, jis — mūsų tikėjimo ir išganymo ženklas. Bažnyčių kryžius būna dvejopas: vienur kry-

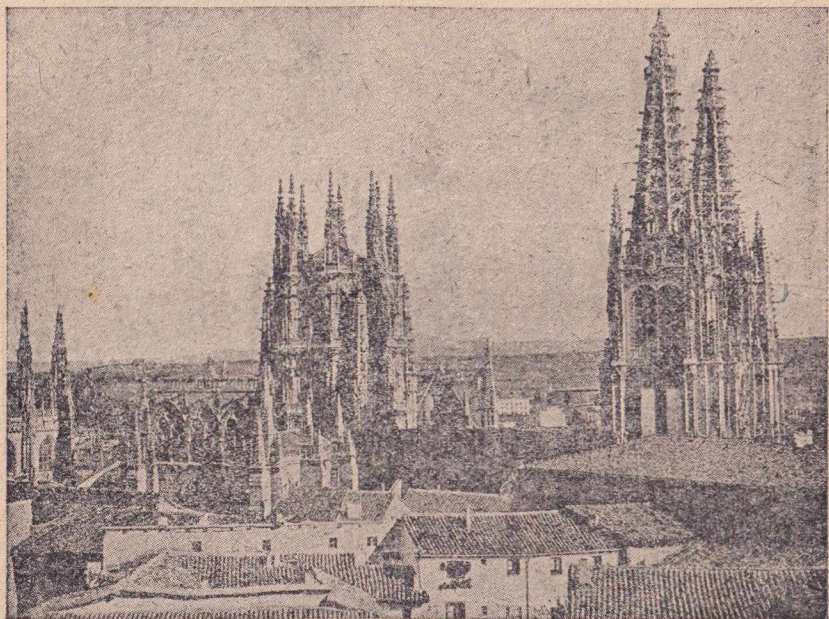
žiaus išilginis ir skersinis lygūs — graikų kryžius; kitur išilginė dalis dukart ilgesnė už skersinę — lotynų kryžius. — Apskritosios bažnyčios primena nepabaigiamybę ir amžinumą, o keturkampės — keturias pasaulio šalis. Pasitaiko bažnyčių ir šešiakampių (šėšios kūrimo dienos, tobulybės skaitmuo), aštuoniakampių (8 palaiminimai) ir net 16-kampių (4×4 — keturios evangelijos, išplatintos keturiuose pasaulio šalyse).

Reimso katedra
iš XIII amž. Faciata. Gotų stilius.

Visų gražiausiai įtaisomas bažnyčių priekis, įeinamoji dalis. Ji vadinama *f a c i a t a*, arba *f a s a d a*. Faciata į viršų eina smailyn ir baigiasi kryžiumi. Kryžius sako, kad čia krikščionių šventovė ir kad tik per kryžių, tikėjimą ir vargus kelias eina į dangų. Iš priekio esti taip pat vienas arba du bokštai. Jie kreipia tikinčiųjų mintis ir jausmus į dangaus tėvynę. Apatinėje faciotos dalyje esti durys (portalis). Jos dvilypės (Senojo ir Naujojo Įstatymų ženklas) ir primena dangaus vartus. Ant jų viršuje matyti kartais fundatorių ženklai (herbai), statymo metai ir koks gražus posakis, pvz.: Bonus intra, melior exi — geras įeik, geresnis išeik, arba: Pax intransibibus, saulus exeuntibus — ramybė įeinantiems, išganymas išeinantiems. Prieš duris laiptai, visuomet nelygaus (3, 5, 7) skaičiaus pakopų. Kartais dar nuo bažnyčios priešakio eina pusračiu aplink kiemą daili, stulpais paremta pastogė — portikas. Taip yra prie šv. Petro

bazilikos Vatikane. — Ant bažnyčios per vidų arba ten, kur kryžius susikerta, esti dažnai rutulinė kopula. Kartais ant stogo gairike sukinėjasi gaidys. Jo uždavinys — žadinti prie budėjimo, kad pagundų išvengtume.

Burgoso katedra, Ispanijoje.

Bažnyčios statomos aukštose vietose, atstu nuo kitų trobesių bei triukšmingų vietų ir taip, kad durimis būtų nukreiptas į vakarus, o altorine dalimi į rytus. Mat senovėje buvo paprotys melstis veidu nusikreipus į rytus, iš kur kilo Kristus, teisingumo saulė. Tačiau to bažnyčios nukreipimo, arba orientacijos, ypač mūsų laikais, griežtai nesilaikoma. Aplink bažnyčią, kur galima, paliekamas kiemas — šventorius. Čia

kitados laidodavo numirėlius, o nūnai per iškilmes eina procesija, o tarpumaldžiais ilsisi žmonės. Šventorius aplink apvedamas mūru arba griežtai aptveriamas ir apsodinamas medžiais. Šventoriaus viduryje statomos jubilėjinis ar šiaip kryžius.

Viduje svarbiausia bažnyčios dalis yra toji, kur prieš didžiąsias duris. Ten stovi didysis altorius, prie kurio kunigai laiko mišias ir kitas viešąsias pamaldas. Ji vadinama presbiterija, arba kunigine. Presbiterija laipsniu ar dviem aukščiau už kitas bažnyčios dalis ir nuo vidurio atsiskiria Dievo stalu. Viršuje Dievo stalo bažnyčios skliaute eina dažnai didelis išpuoštas lankas — triumfo lankas su kryžiumi per vidų. Jame buvo piešiamas ar Kristaus triumfas danguje, ar per paskutinį teismą.

Pats vidurys bažnyčios skiriamas žmonėms. Jis pailgas ir vadinamas nava. Tas vardas nuo lotynų navis — laivas; mat, bažnyčia savo išvaizda ir paskyrimu primena laivą, kuris neša žmones per pasaulio jūrą išganymo uostan. Jei bažnyčia plati, jos vidurys eilėmis stulpų dalinamas į tris arba penkias

Kauno Igulos bažnyčia. Bizantijos stilius.

dalis, kurių kiekviena vadinama taip pat nava. Tuomet gauname, be vidurinės arba didžiausios navos, dar šalutines.

Bažnyčios dalelė po vargonais tarp vidurio ir durų laikoma bažnyčios prieangiu, priemene. Čia pirma rinkdavos atgailotojai ir katechumenai; vėliau moterys po gimdymo ateidavo įsivesdinti (bobinčius); dabar čia kabinamas kryžius ir švento vandens indas, kad žmonės įeidami turėtų kuo persižegnoja.

Tai senovės apsiplovimo einant bažnyčion liekana. Apsiplovimui būdavo kieme šaltinis (cantharos).

Iš abiejų pusių prie presbiterijos esti du maži kambariai — zakristijos. Juose laikomi bažnytiniai indai ir drabužiai, o viename kunigai rengiasi pamaldoms.

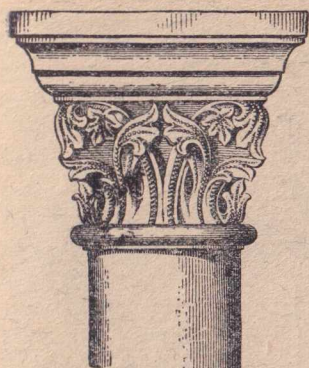
Bažnyčių stiliai. Bažnyčios išorinė ir vidinė išvaizda toli gražu nevienodos. Bažnyčios ne tik vienos didesnės, kitos mažesnės, vienos turtingesnės, kitos mažiau turtingos, vienos gražesnės, kitos mažiau gražios, bet vienos vienaip statytos, derintos ir dailintos, kitos kitaip. Tie skirtumai ypač ryškiai matyti skliautų sunėrime, stulpuose, bokštuose, durų, lubų ir langų lankuose, altorių įtaisyme ir t.t. Bažnyčias statant ir dailinant laikomasi penkių būdų, stiliais vadinamų. Stiliai yra: bazilikų, arba senasis romėnų, Bizantijos, romėnų, gotų ir renesanso, arba atgimimo, su baroko ir rokoko atmainomis.

Bazilikų stilius — visų seniausias, nuo IV iki VIII amž. Bažnyčios keturkampės, pailgos; stogas dažnai plokščias. Vidus be skliautų, jų vietoj medinės lubos arba ir vienas stogas. Kelios navos, atskirtos grakščiais Korinto stulpais; tarp stulpų pusračio arkados (lankas tarp dviejų stulpų); langai taip pat viršuje išlenkti pusračiu. Toms bažnyčioms pavyzdys buvo pagonių teismų ir biržų rūmai — bazilikos. To stiliaus bažnyčių yra likę Romoje. Jos papuošalas dažnai būna mozaika, arba iš spalvotų akmenėlių paveikslai.

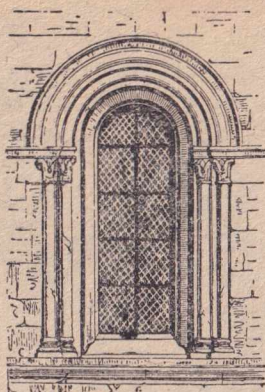
Bizantijos stilius (nuo VI iki XV amž.) atsirado Konstantinopolyje (Bizantijoje). Bažnyčios kryžiškos, pailgo ir lygaus keturkampio, be skliautų. Ant viršaus, per vidurį, didelė kopula, paremta iš vidaus stulpais, sujungtais arkadomis ir einančiais ratu. Kopula gražiai išpuošta. Šalia didžiosios kopulos esti ir mažesnių. Bizantijos stilius — kopulų stilius. Jis primena rusų cerkves. Visų gražiausioji to stiliaus bažnyčia — šv. Sofijos, Konstantinopolyje, dabar paversta muziejumi.

Romėnų stilius (nuo VIII iki XII) kilo iš pirmųjų dviejų. Bažnyčios didelės keturkampės, su skliautais, o kartais jau ir su bokštais. Vidurinė nava dusyk aukštesnė už šonines ir nuo šiu apacioje atskirta stulpais, o viršuje — mūru ant arkadų. Arkadų lankas — taisyklingas pusratis. Langai mažučiai, iš oro siauresni, į vidų platesni ir visuomet su stulpeliu per vidurį. Tos rūšies bažnyčios turi tvirtovių pavidalą: jos kilo neramiais karų laikais.

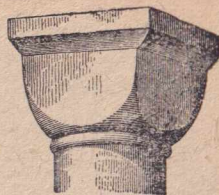
Gotų stilius (XII—XVI) atsirado šiaurės Prancūzijoje. Bažnyčios kryžiškos, aukštos (jų aukštis visuomet didesnis už plotį), dažnai su daugeliu šaunių bokštų bokštelių. Langai dideli su įvairių spalvų stiklais. Dažnai langų stikluose piešti paveikslai, vitražai. Skliaustuose, duryse, languose ir t.t. visur vyrauja smaili lankai. Daugybė simbolinių

1.

2.

8.

a

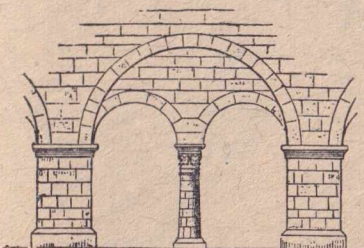

b

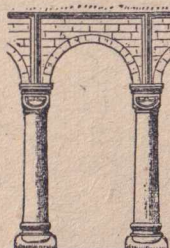

c

9.

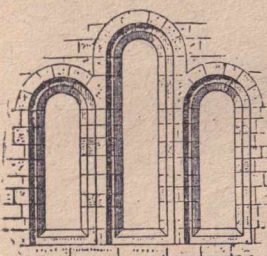
3.

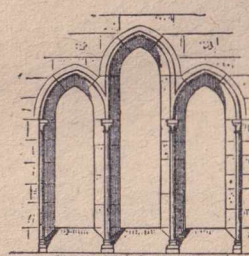
4.

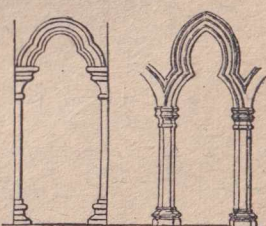
10.

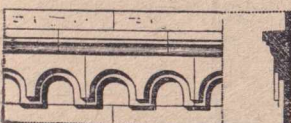
5.

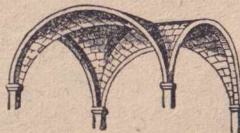
6.

7.

11.

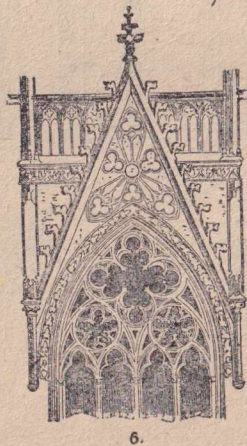
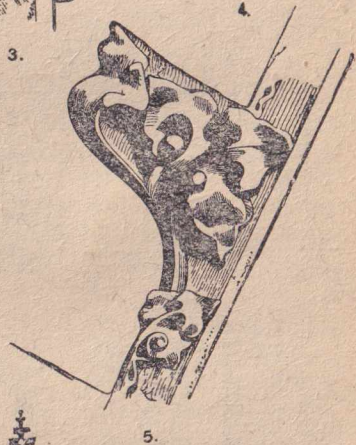
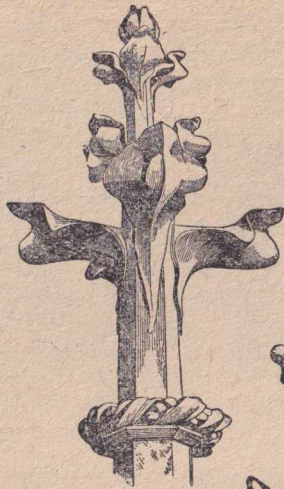
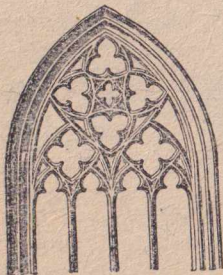
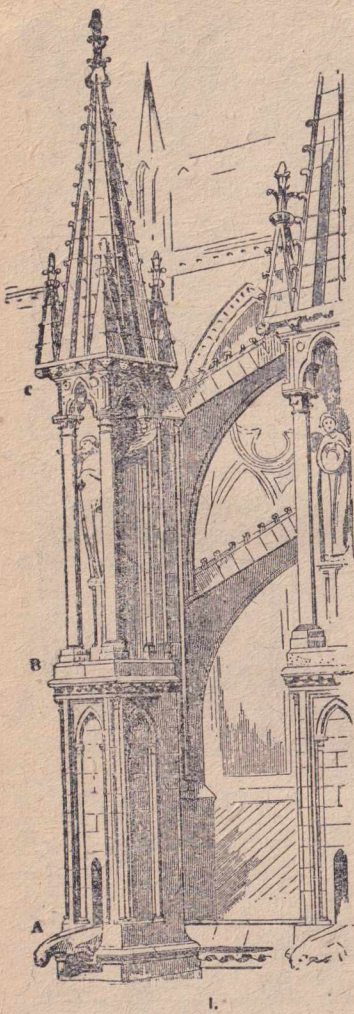

12.

13.

8. ankst. rom. kapitelis, 1. vėlyv. rom. kapitelis, 5. ankst. rom. langai, 6. pražydusio rom. langai, 7. gotiko langai, 11, 9 a, b, c, rom. stil. papuošalai. 2. Rom. stiliaus durys, 3. ir 4. rom. arkados. 12. rom. skliautai.

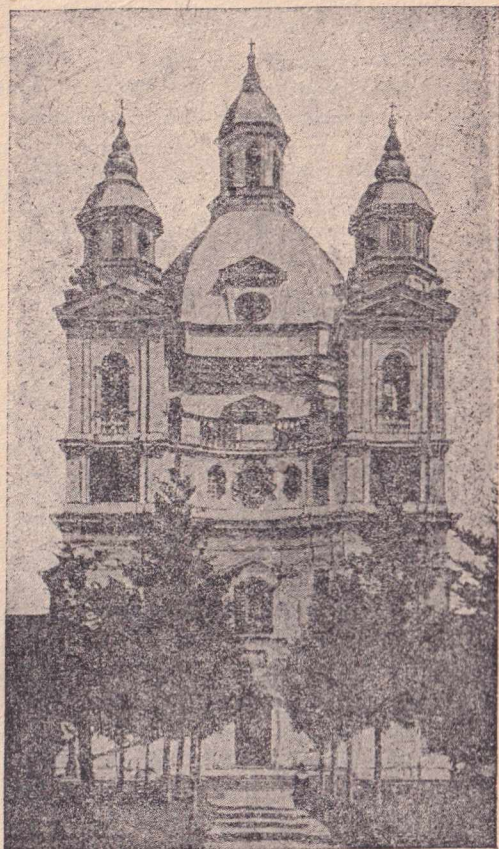
pagražinimų. Jų tarpe dažnai sutinkama penkialapė rožė ir trilapis dobilas (šv. Trejybės simbolis). Visa bažnyčia pilna gyvybės judesio, rodos, šaute šauna į dangų. Gotų stiliaus bažnyčios gerai išreiškia krikščionių dvasią ir yra gražios.

Renesanso stilius kilo Italijoje, atgimstant XV amž. senovės klasiniams graikų ir romėnų stiliams. Bažnyčios lotynų kryžiaus, kartais apvalios arba ir daugiakampės. Skliautai pusrutulio išvaizdos, dažnai piešti paveikslais. Linijos tiesios, lygios, ramios, daugybė dailių stulpų su gražiomis galvikėmis (kapiteliais). Langai dideli, viršuje taisyklingu pusračiu lenkti. — Septynioliktame amžiuje buvo pradėta tiesios ir ramios renesanso linijos visaip lenkti, sukti, dauginti be reikalo stulpų ir stulpelių (piliastų), kimšti pagražinimų. Iš to susidarė baroko ir rokoko atmainos, kurios, o ypač rokoko, ne taip tinka rimtai ir ramiai krikščionių dvasiai. Dabar šių stilių rečiau bestatomos bažnyčios.

Bažnyčių rūšys.
Šių dienų bažnyčios nėra sau lygios teisių ir garbės atžvilgiu: jų

tarpe kai kurios yra vyresnės ar garbingesnės už kitas. Čia daug įtakos daro bažnyčios užimamoji vieta šalyje, senumas, jos dvasininkų hierarchinis laipsnis ir t.t. Šiuo atžvilgiu bažnyčios esti bazilikos, katedros, parapinės, filijos, koplyčios.

a) Bazilikos. Seniau tuo vardu vadindavo kiekvieną didelę seną bažnyčią, bet dabar taip vadiname tik bažnyčias, kurioms popiežius su-

Pažaislio bažnyčia. Renesanso stilius.

teikia bazilikų teises. Popiežius tai daro tik dėl ypatingų priežasčių. Taip, pavyzdžiui, 1921 m. Žemaičių vyskupijos 500 metų jubiliejaus proga popiežius suteikė bazilikos teises Kauno katedrai, o 1922 m. šv. Kazimiero 400 metų kanonizacijos jubiliejaus proga — Vilniaus katedrai. Bazilikos esti didžiosios (basilica major) ir mažosios (b. minor). Didžiosios yra garbingesnės, jų viso yra tik 9, būtent, 7 Romoje, viena Asyžiuje ir viena Agnanyje. Mažųjų skaičius didesnis, prie jų priklauso ir Kauno katedra. Bazilikų dvasininkai turi pirmenybę prieš kitų bažnyčių kunigus; per procesijas prieš mažųjų bazilikų dvasininkus nešama paauksinta lazdelė su dviem varpeliais ir ypatingas raudonomis ir geltonomis juostomis skėtis padilionas (padiglione).

Visų bazilikų ir, apskritai, visų pasaulio bažnyčių vyriausia, jų motina, yra šv. Jono Laterane bazilika. Tačiau gražumu, didumu, reikšme ją pralenkia šv. Petro bazilika Vatikane, prie kurios gyvena popiežius. Šioje telpa apie 70 tūkst. žmonių, o jos statymui išleista 350 milijonų frankų.

b) Katedros. Katedra vadinama vyriausia kiekvienos vyskupijos bažnyčia. Prie katedrų gyvena vyskupas su kapitula. Savo pavadinimą katedros gavo nuo paaukštinimo, nuo kurio vyskupas kitados mokydavo žmones.

c) Parapijos bažnyčios (faros). Taip vadiname vyriausią parapijos bažnyčią. Čia parapijiečiai kreipiasi savo tikiybiniais reikalais: klauso mišių, krikštijami, veda, laidojami. Parapijos bažnyčia rūpinasi klebonas.

č) Filijos — antra didesnių parapijų bažnyčia su nuolatinio kunigu, bet dar visai neatsiskyrusi nuo savo motinos, parapijos bažnyčios. Filijos neturi, kaip parapijos, krikšto, vedimo ir mirimo knygų.

d) Kopyčios — mažutės bažnytėlės, kartais tik atskiri rūmų kambariai, kur galima mišias laikyti ir pasimelsti. Jei kopytėlėn įėjimas viešas ir visiems atviras, ji vadinama vieša kopyčia; jei kopytėlėje gali lankytis tik vieno namo ar vienos šeimos gyventojai, kopytėlė vadinama privati. Privačiose kopyčiose pašaliniai (ne tos šeimos) žmonės negali atlikti Bažnyčios įsakymo šventadieniais mišių klausymo; tam reikia bent viešos kopyčios.

Bažnyčių gerbimas. Bažnyčia — Dievo namai: čia Dievas ypatingu būdu arti prašantiems; čia Jėzus Kristus gyvena Švenčiausiajame Sakramente; čia atliekama Dievui mišių auka; čia teikiamos Dievo malonės per sakramentus: tad tinka ir būtina, kad mes bažnyčias gerbtume. Bažnyčių gerbimas — paties Dievo gerbimas. Todėl bažnyčiose tinkamai laikykimės, palaiykime jų švarumą, jas puoškime.

Bet kuris nepadorumas, juokai, nereikalingos kalbos, pusnuogis drabužis ir t.t. žemina ir profanuoja bažnyčias. Šventvagystė būtų bažnyčioje paleistuvauti, pirkliauti, galvijus laikyti arba net ir teismų posėdžius ar mitingus šaukti. Bažnyčia — tylėjimo, maldos ir Dievo žodžio skelbimo

vieta. Bažnyčios rimtumas reikalauja, kad arti bažnyčios nebūtų ir kasdieninio triukšmo, taigi nei mugių, nei smuklių.

Labai bažnyčioms netinka ir nešvarumas: Dievas yra skaisčiausias — ir Jo namai turi būti švarutėliai. Todėl negerai elgiasi, kas neša purvyną bažnyčion, spiaudo ant grindų, tepa sienas ir t.t.

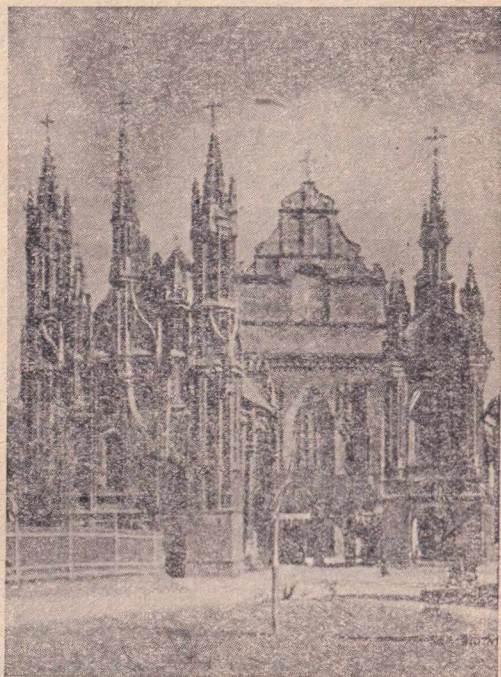
Pamaldumas ir geras skonis reikalauja, kad mes bažnyčias dargi puoštume. Nes, jei mes puošiame savo ir savo žemės valdovų butus, tai juo labiau turime puošti dangaus Karaliaus butą, iš kurio visa turime. Gražiai išpuošta bažnyčia gyviau primena mums Dievo didybę, dangaus gražybes ir gyvenimo skaistumo pa-

reigą. Pagaliau, graži bažnyčia daugeliui — vienintelė pasigėrėjimo vieta ir gero skonio mokykla. Tad garbė ir dėkingumas tiems, kurie puošia bažnyčias, nes jie gerą darbą atlieka (pl. Mk. 14. 6s.).

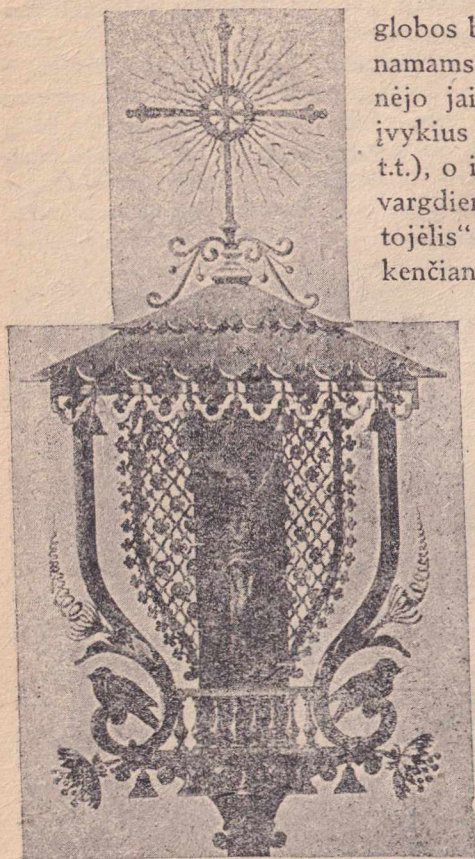
Mūsų kryžiai ir koplytėlės. Lietuviai mėgsta savo sodyboje, laukuose, kryžkelėse, kapinėse kryžius ir koplytėles. Kryžiams kančias, o koplytėlėms figūras drožia iš medžio. Taip pat tų figūrų yra visokių Lietuvoje populiarių šventųjų, bet ypač dažnai sutinkama „rūpintojėlių, arba smūtkelių“ figūros: jos vaizduoja Kristų sėdintį ir ranka

parėmusį erškėčiais vainikuotą galvą, Kristaus veide didelis nuliūdimas. Mėgiama koplytėlių figūra — Dievo Motina sopolingoji, arba skausmingoji, su mirusiu sūneliu ant kelių. Kryžiai turi įvairių papuošalų. Į kryžius ir koplytėles mūsų liaudis yra įdėjusi daug meno ir skonio, ir todėl jie yra aukštai vertinami tiek lietuvių, tiek kitataučių menininkų.

Statydami juos, žmonės prašydavo sau Dievo ir šventųjų

Vilniaus šv. Onos ir Bernardinų bažnyčios.

globos bei palaimos savo laukams, namams ir visam gyvenimui, minėjo jais įvairius savo gyvenimo įvykius (gimimą, mirtį, derlių ir t.t.), o iš dalies reiškė savo liūdną vargdienio likimą. Lietuvio „rūpin-tojėlis“ — tai jo sielos išraiška: kenčianti, bet kartu ir kilni, nukreipta į dangų.

Lietuviai ir dabar šventųjų metų proga yra pastatę daug naujų kryžių, koplytėlių. Vilniaus krašto lietuviai kryžiais, kaip paminklais, yra pažymėję ne tik šventuosius metus, bet ir Vytauto D. 500 metų jubiliejų. Kryžiuose jie stengėsi pažymėti savo tikybą ir tautybę: apie tai kalba įrašas, pavidalas, spalva.

Kryžius-koplytėlė.

8. Altorius

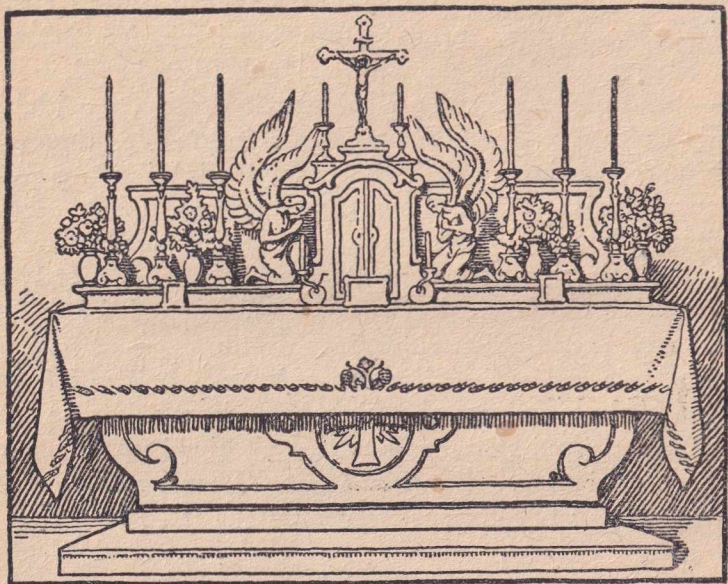
Kas yra altorius? Jau gilioje senovėje aukoms deginti žmonės darydavo paaukštinius, aukurais vadinamus. Aukurai vieni būdavo nuolatiniai prie šventyklų, ir tie pasižymėdavo tvirtumu ir gražumu, kiti tik tam kartui sudaromi iš lauko akmenų arba velėnų. Žydams pats Dievas įsakė pasistatyti aukurą ir nurodė jo statymo smulkmenas. Naujajame Įstatyme Kristus save aukėjo Dievui, mirdamas ant kryžiaus: kryžius buvo Jam aukuras. Tai kryžiaus aukai kartoti ir prisiminti Kristus įstatė dar šv. mišių auką, kurią atlaikė pirmą kartą per

paskutinę vakarienę prie valgomojo stalo; stalas tad buvo savo rūšies aukuras. Kristaus pavyzdžiu pasekė apaštalai ir jų įpėdiniai vyskupai. Ir šiandien mišias laikome bažnyčioje prie stalo ar karsto išvaizdos paaukštinimų, vadinamų iš lotynų kalbos altoriais. Jie atstoja senovės aukurus.

Altorių pavidalas: a) s e n i a u. Pirmieji krikščionių altoriai buvo paprasti valgomieji stalai. Jie būdavo iš medžio, akmens ir žalvario. Jų pavidalas nevienodas: kartais apskriti, kartais pusapskričiai, kartais keturkampiai. Kojos dažnai tik trys. Romos katakombose altoriais būdavo ir kankinių karstai — arkosolijos. Sienoje iškaldavo ir išmūrydavo įdubimą, viršuje lanku išvestą, čia dėdavo kankinio kūną ir pridengdavo iš viršaus akmenine plyta. Ant šios plytos ir laikydavo mišias. Vėliau altoriais būdavo dideli keturkampiai akmens, arba vėl akmeninė plyta ant vieno ar kelių stulpelių, kartais tam tikra nešiojama dėžė, stalas. Tuomet altorius paprastai statydavo arba bažnyčios viduryje, kur sueina kryžium išilginė ir skersinė navos, arba presbiterijos viduryje. Altorių statymas gale presbiterijos prie sienos įsigalėjo tik apie XVI amž. Kiekvienan altoriun būdavo dedamos kankinių relikvijos, o kartais kankinių kūnams laikyti statomos buvo po altoriumi ypatingos koplyčios — k r i p t o s. Pradedant nuo XI amž. relikvijos imta statyti ir užpakaly altoriaus, tarp altoriaus ir sienos. Kad nebūtų matyti relikvijų, altoriaus užpakalyje atsirado lenta, o kartais rėmai su paveikslu. Ilgainiui šis priestatas imta visaip puošti ir įvairinti, ir pamažu susidarė nauja altoriaus dalis — p r i e s t a t a s. Altoriaus taisymas vidury bažnyčios labiau tiko jo paskyrimui — būti tikinčiųjų bendruomenei aukos ir pamaldų centru. Kol altorius buvo viduryje, darydavo ant jo stogelį, vadinamą kiborion (lotoso vaisiaus lukštas, iš ko vėliau kilo ciborijos vardas, vedamas dabar nuo cibus — valgis).

b) D a b a r. Šių dienų altoriai jau daug kuo skiriasi nuo senųjų. Jie dabar iš dviejų dalių: tikrojo altoriaus ir jo priestato iš užpakalio. Tikrasis altorius nūnai — pailgas stalas, kartais iš priekio karsto pavidalo. Altoriaus apačią sudaro arba mūras, arba akmens stulpai, o viršų — akmens plyta, vadinama m e n s a. Iš priekio altorių dažnai dengia išpuoštas audeklas

rėmeliuose — antependium (ir antepedium). Mensos viduryje, o kartais pačiame altoriaus mūre daromas įdubimas (sepulchrum), kur dedamos šventųjų relikvijos. Nuo katakombų laikų mišios laikomos tik ant šventųjų relikvijų. Jei altorius medinis ir neturi akmeninės mensos su relikvijomis, tuomet viduryje altoriaus mišioms laikyti įtaisoma marmurinė plytelė su relikvijomis — portatilis.

Dabartinis altorius, ant jo tabernakulis.

Užpakaly altoriaus laipteliu iškyla padėklas (padėlis) žvakėms, gėlėms, relikvijoms statyti, o už jo stačiai į viršų nuo altoriaus priestatas. Čia įvairūs stulpeliai, arkadomis sunerti, tarp kurių paveikslai ir statulos; čia bokštai bokšteliai, čia visoki pagražinimai, o visa ko viršuje kryžius. Altorių priestatai esti vieno ir daugiau aukštų — kondignacijų. Kai kur priestatai taip įtaisyti, kad vidurys nejudinamas, o sparnai sudaromi, tai — triptikai. Triptikų sparnuose iš abiejų pusių esti įvairių paveikslų. Atidarius arba uždarius triptiką, altoriaus išvaizda ir paveikslai kinta. Triptikai sutinkami gotų stiliaus bažnyčiose.

Tabernakulis. Altoriaus viduryje esti mažas namukas ar spintelė Švenčiausiam Sakramentui laikyti — tabernakulis (šėtra), arba ciborija. Ant tabernakulio dažnai matyti dar gražus stogelis, keturiais stulpeliais paremtas, tai s o s t a s Š v. S a k r a m e n t u i išstatyti per iškilmingas pamaldas. Prieš tabernakulį su Šv. Sakramentu visuomet turi degti lemputė — amžinoji ugnis, meilės ženklas.

Altorių gerbimas. Altorius — vyriausias daiktas ir vieta bažnyčioje. Ir visa bažnyčia ne kam kitam statoma, tik pridengti altoriui ir apie jį susirinkusiems žmonėms. Bažnyčios visa garbė nuo altoriaus: kur nėra altoriaus, nėra ir bažnyčios. Altorius — Jėzaus Kristaus sostas ir Kristų mums primena bažnyčioje. Todėl katalikai kaip galėdami gražina altorius, kad tuo išreikštų didžiausią pagarbą jiems. Altoriai ypatingu būdu vyskupo konsekruojami ir paskui nuolat būna pridengti trimis drobės marškomis (Kristaus karsto marškos). Nuo bažnyčios altorius skiriamas grotelėmis, kad bet kas jo liesti negalėtų. Ant altoriaus niekas neturi būti ir dedama, išskyrus mišioms reikalingus daiktus. Taigi, tikintieji kur kas geriau darytų, jei nedėtų nešamų bažnyčion dovanų ant altoriaus. Tam reikalui geriau tinka zakristija ir bažnyčios prieangis. Kitados nusikaltėlis, prisiglaudęs prie altoriaus, jau būdavo laisvas nuo suėmimo. Altorius turi ir mums likti šventenybė. Prieš altorių eidami mes bent galvą nulenkime, o jei ten laikomas Šv. Sakramentas, tai ir atsiklaupkime.

9. Liturginiai padargai

Liturginiams veiksams, pvz.: krikštyti, išpažintims klausyti ir t.t. reikalingi tam tikri prietaisai. Kiekviena bažnyčia ir turi daugiau ar mažiau tų prietaisų. Mes čia juos žymime bendru liturginių padargų vardu.

Sakykla. Pamokslams sakyti reikalinga aukštesnė vieta: tuomet lengviau sakyti ir toliau girdėti. Tuo tikslu dabar bažnyčiose taisomos prie sienų ar prie stulpų sakyklos, vadinamos dar ambonomis. Jo apskritos arba kampuotos, o kartais lyg laiveliai ar taurės. Ant sakyklos balsui atsimušti — stogelis su kryžiumi. Po stogeliu — karvelis, Šv. Dvasios Apšvietėjos sim-

bolis. Iš šonų kartais matyti keturių evangelistų paveikslai: mat, sakykla — evangelijos skelbimo vieta*).

Krikštykla. Pirmiau krikštydavo panėrimu. Tam būdavo atskiri trobesiai — krikštyklos su vandens šaltiniu. Dabar kūdikiai krikštijami prie didžiųjų bažnyčios durų arba zakristijoje. Kai kur krikšto vandeniui laikyti yra ypatingi indai, taurės ar piestikės pavidalo. Tai — irgi krikštyklos. Krikštyklas pri dengia viršelis su Kristaus krikšto paveikslu ar kryžiumi.

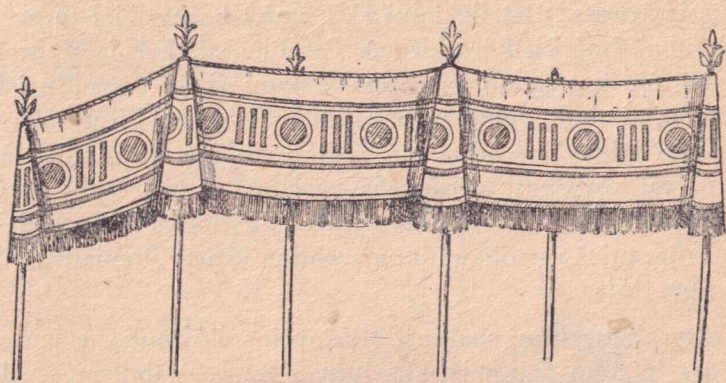
Klausyklos. Kunigai išpažinčių klauso klausyklose. Jos turi viduryje kunigui sėdėti suolelį, o iš abiejų šalių sienelėse langelius nuodėmėms sakyti. Klausyklose esti atgailos paveikslų: verkiąs šv. Petras, paklydėlis sūnus, atgailojanti Magdaliėtė, o kartais koks parašas, pvz.: Eik ir nebenusidėk (žr. „Atgaila“).

Vėliavos. Kaip pasaulio ir jo pagundų nugalėjimo ženklą, bažnyčiose laikome ir per procesijas nešiojame vėliavas. Vėliavų audeklas, gražiai papuoštas, turi iš abiejų pusių šventus paveikslus, o kartelė baigiasi kryželiu. Vienos vėliavos prikabinamos viršutiniu kraštu tiesiog prie kartelės išilgai, o kitos pirmiau pritvirtinamos prie lazdikės ir taip jau prikabinamos prie kartelės.

Altorėliai. Iš senų laikų yra paprotys nešioti per procesijas paveikslus. Šie paveikslai dabar esti įtaisomi į gražius išpuoštus rėmus ir pritvirtinami prie staliuko. Juos pas mus vadina altorėliais, o kitur feretronais. Altorėlius nešioja dažniausiai mergaitės, persikišusios iš abiejų šalių lazdeles.

Baldakimas. Šv. Sakramentas procesijose nešamas po tam tikru skėčiu ar stogeliu — baldakimu. Baldakimo viršus iš brangios medžiagos, siuvinėtos ir visaip puoštos. Baldakimui nešti kampuose įtaisytos gražios lazdos. Paprotys baldakimą nešti atėjo į mus iš Rytų kryžiaus karų metu.

*) Senovėje pamokslus vyskupas sakydavo iš sosto, kurs stovėjo absidoje (įdubime), dabartinio altoriaus vietoje, o ambonos buvo, kur dabar Dievo stalas; iš vienos jų diakonas skaitydavo evangeliją, o iš antros subdiakonas ar lektorius — lekciją.

Baldakimas.

Žirandėlis. Kad bažnyčiose per vakarines pamaldas būtų šviesu, taisomi žirandėliai, arba sietynai. Žirandėliai turi daugybę (iki 1000) žvakidžių tarp įvairių pagražinimų. Jie grandine pritvirtinami prie navos skliautų.

Katafalius. Numirėlis bažnyčioje statomas ant katafaliaus. Katafalius — kelių pakopų paaukštinimas. Karsto priekyje prie katafaliaus statomas kryžius, o ant pakopų aplinkui — žvakės ir gėlės.

Svarbų dar dalyką sudaro mūsų bažnyčiose vargonai. Vargonai taisomi ant bažnyčios prieangio lubų priešais didįjį altorių. Vargonais grojama per pamaldas giedojimui palaikyti. Vargonai buvo žinomi dar pagonių pasauliui, bet iki XV amž. buvo tiek netobuli, kad bažnyčiose buvo vartojami tik giesmininkams tonui paduoti. Pradėta vargonai statyti bažnyčiose apie VI-VIII amž.

10. Liturginiai rūbai

Kas jie yra? Pamaldoms laikyti vartojami tam tikri rūbai: jie vadinami liturginiais rūbais, arba drabužiais. Savo pavidalu ir madžiaga liturginiai rūbai daug kuo skiriasi nuo šiaipjau rūbų — tiek kasdieninių, tiek išeiginių. Pirmą to skirtumo nebuvo, ir kunigai per pamaldas vartojo tokius pat rūbus, kokius nešiojo kiti žmonės, rūpindamiesi tik, kad būtų

gražūs ir švarūs. Bet ilgainiui (VI amž.) bažnytiniai ir pasauliniai rūbai ėmė kisti ir skirtis. Pasauliečiai, keisdami drabužius, žiūrėjo patogumo ir mados, o kunigai — pamaldų iškilmingumo, simbolingumo ir iš dalies patogumo. Liturginiai rūbai, pagal Bažnyčios norą, turi žadinti tikybos mintis bei jausmus, gyvai vaizduoti atliekamas paslaptis ir tuo būdu drauge mokyti ir auklėti. Liturginius rūbus krikščionys laiko dideleje pagarboje: prieš vartodami juos šventina ir netikybiniams reikalingams nevartoja.

Liturginių rūbų spalvos. Bažnyčios iškilmės nevienodos prasmės ir tono (nuotaikos). Jų vienos — linksmos, kitos liūdnos ir gaudingos; vienos mini tyliuosius nekaltybės laimėjimus, kitos kankinių kentėjimus ir mirtį. Pagal tai turi keistis taip pat liturginių rūbų spalva ir taikintis prie šventės nuotaikos bei prasmės. Liturginiai rūbai esti šių spalvų: žalios, baltos, raudonos, žydros ir juodos.

Žalia spalva — vilties spalva, per ją reiškiamo išganymo ir dangaus ilgesį. Ji skiriama sekmadieniams ir šiokioms dienoms nuo Sekminių iki Advento ir nuo Trijų Karalių iki Užgavėnių. Tačiau, jei tomis dienomis pasitaiko kurio šventojo iškilmė, spalva taikoma prie šio paskutiniojo.

Balta spalva, kuriai prilygsta ir geltona aukso spalva, reiškia nekaltumą ir džiaugsmą. Šios spalvos drabužiai vartojami per Viešpaties, Šv. Panelės ir išpažinėjų šventes.

Raudona spalva — kraujo ir ugnies spalva. Imama Šv. Dvasios atėjimo dieną ir kankinių šventėmis.

Žydra, tamsiai mėlyna (fioletinė) — skausmo ir atgailos spalva, todėl ir vartojama Gavėnios, Advento ir pasninkų dienomis.

Juoda spalva — nuliūdimo ir gedulo spalva. Juodais rūbais laidojame numirėlius ir laikome už juos pamaldas. Didįjį penktadienį — Kristaus mirties dieną — taip pat esti juoda spalva.

Iki VI amž. liturginiai rūbai buvo baltos spalvos. Nuo VI iki XIII amž. spalvų simbolingumas ir jų vartojimas nebuvo griežtai nustatytas. Tai padarė Inocentas III († 1216).

Kunigo rūbai. Liturginiai rūbai kitoki yra skiriami kunigui, kitoki vyskupui, kitoki diakonui ir subdiakonui. Kunigui mišiomis laikyti ir sakramentams teikti skiriami šie rūbai:

Humerolas (antpetė). Balta lininė skarikė raišteliais surišama ant krūtinės. Kitados ji dengė kunigui galvą ir kaklą nuo šalčio, šiandien dengia apykaklę ir pečius. Humerolu rišdamasis, kunigas prašo Dievą, kad suteiktų jo galvai išganymo šalmą pagundoms atremti.

Alba — baltas ilgas ir platus lininis rūbas, lyg dideli marškiniai, dengia visą kunigą nuo kaklo ligi kulnelių. Kitados albą nešiodavo romėnų bajorai ir ja išsiskirdavo nuo žemesnių luomų: ji buvo sykiu ir vestuvių rūbas. Alba savo baltumu primena, kad Dievo tarnybai reikia nekaltumo ir šventumo, o savo ilgumu moko rimtumo ir ištvermės. Jau žydų ir pagonių kunigai rengdavosi pamaldoms baltai.

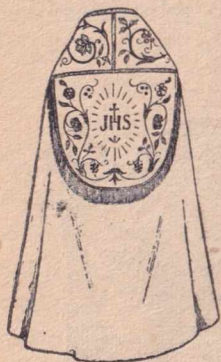

Kunigas, apsirengęs alba, juosta, stula ir manipuliu, dedasi arnotą.

Juosta reikalinga albai sujuosti, kad gražiai gultų aplinkui stuomenį. Kunigas juosdamasis prašo Dievą išnaikinti jame gašlumą ir suteikti susitvėrimą bei skaistybę.

Manipulis — lyg mažutė stula, nešiojamas ant kairės rankos. Manipulis atsirado iš rankšluosčio prakaitui ir ašaroms šluostytis, kurį seniau kunigai nešiodavo persimetę per ranką. Ilgainiui jo krašteliai įvairiai buvo gražinami, ir manipulis virto papuošalu. Netekęs savo pirmąsio paskyrimo, manipulis sumažėjo: iš rankšluosčio liko vienas papuoštas kraštelis. Manipulis ženklina skausmą ir atgailą (ašaros), gerus darbus ir kunigavimo vargus (prakaitas).

Stula — lyg ilga juosta, kunigo nešiojama iš priekio užsidėjus ant kaklo. Stula seniau buvusi pailga drobės skarytė lūpoms šluostytis. Ją nešiodavę tik aukštesnių luomų romėnai. Dabar stula — kunigo valdžios ženklas, ir dėl to kunigui be stulos draudžiama atlikinėti šventos apeigos.

Kapa.

Dalmatika.

Arnotas seniau buvo ilgas platus be rankovių ir susegimo apsiaustas, tik su skyle viduryje galvai įkišti. Ilgainiui patogumo dėlei iškarpė jam šonus ir tuo pakeitė visą jo išvaizdą. Šiandien arnotas yra gražiausias viršutinis mišių rūbas. Jis ženkliną Kristaus tarnybos jungą ir naštą, per kuriuos eina kelias į malonę ir garbę.

Kapa — kitados toks pat apsiaustas, kaip arnotas, tik su gaubtuvu užpakalyje nuo lietaus. Dabar puikus apsiaustas, sugamas iš priekio. Kapą kunigas dėvi per mišparus, procesijas, laidotuves ir t.t.

Kamža — sutrumpinta alba.

Biretas — maža, juoda kampuota kunigo kepuraitė.

Veliumas — šilko apdanga, per kurią kunigas ima monstraciją su Šv. Sakramentu laiminti arba nešti.

Diakonas, mišioms iškilmingai tarnaudamas, velkasi ant albos dalmatiką. Šis rūbas kilo iš Dalmatijoje vartojamo išeiginio apsiausto. Jis dabar panašus į arnotą, tik su trumpomis rankovėmis.

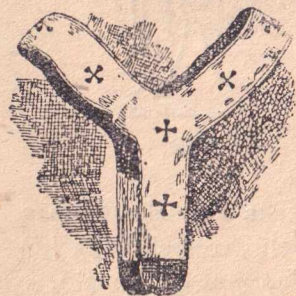
Subdiakonas tam pačiam reikalui turi tuniką iš senovės romėnų apsiausto. Tunika šiandien dažnai panaši į dalmatiką. Žemesniųjų laipsnių dvasininkai nešioja tik kamžą.

Vyskupo rūbai. Vyskupas, laikydamas mišias, velkasi subdiakono, diakono ir kunigo drabužius ženklan, kad jame telpa visi tie laipsniai. Be to, vyskupas turi dar savo vyskupiškų rūbus, kurių žymesnieji šie:

I n f u l a, arba **m i t r a** — ypatiną vyskupo kepurė. Jos viršus praskėstas, dvilypis, užpakalyje du kaspinu, iš priekio kryžius, viršus smailas. Daroma iš siuvinėto šilko. Infula — ženklas bažnytinio vadovavimo.

P a s t o r a l a s — ganomoji lazda su riesta viršūne, visaip išpuošta. Pastoralas — vyskupo ganomosios valdžios ženklas.

Per iškilmingas mišias vyskupas vartoja dar **p i r š t i n e s** ir **s a n d a l u s**. Pirštinės turi raginti prie nekaltų darbų, o sandalai — prie uolaus apaštalavimo. Šiaipjau gyvenime ir per pamaldas vyskupas dėvi žydrą sutaną, kryžių ant krūtinės, žiedą su relikvijomis ir pusrutulinę kepuraitę — **p i u s ę**. Kryžius kviečia vyskupą prie atsidavimo Kristui ir ieškojimo vien Jo garbės, o žiedas yra susijungimo su vyskupija simbolis.

Palijus.

Vyskupas.

Kitų laipsnių rūbai. Arkivyskupai nešioja **p a l i j ū**. Palijus buvęs pirma garbės apsiaustas, nešiojamas aukščiausių valdininkų. Dabar — balta vilninė trijų pirštų pločio juostelė su juodais kryželiais, kilpon sujungta, su galiukais iš priekio ir iš užpakalio. Palijai daromi

iš vilnų avinėlių, popiežiaus palaimintų, ir primena ganytojo pareigą iešoti paklydusių avelių.

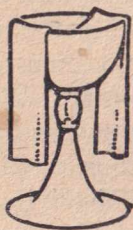
Kardinolų garbės ženklas yra skrybėlė. Ji raudonos spalvos su plačiais bryliais, apvesta aukso virvele, kuri nusileidžia dviem pynėm. Kardinolai tos skrybėlės nesideda, ji per pamaldas nešiojama prieš juos ant priegalvio (žr. 6 §).

Popiežius per iškilmingus palaiminimus dedasi ant galvos *tia rą*. Tai yra trijų vainikų kepurė. Trys vainikai popiežiui priklauso, iš vienos pusės kaip vyskupui, patriarchui ir popiežiui, iš kitos kaip besilinksminančios, kenčiančios ir kovojančios Bažnyčios viršininkui (žr. 5 §).

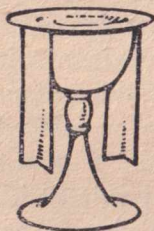
11. Liturginiai indai

Kas jie yra? Mišioms laikyti, sakramentams teikti ir, apskritai, išoriniam Dievo kultui atlikinėti reikalingi yra tam tikri indai. Jie vadinami liturginiais indais. Vieni liturginiai indai liečia betarpiškai Šv. Sakramentą ir tie yra eucharistiniai, kiti betarpiškai neliečia Šv. Sakramento ir šie yra paprastieji liturginiai indai.

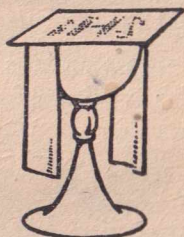
Eucharistiniai indai yra:

Taurė ir purifikatorius.

Patena su ostija.

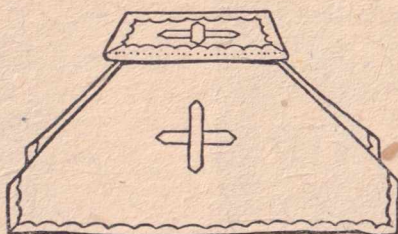
Palė.

Taurė — mišių indas, kuriame vynas konsekruojamas. Taurės viršus atrodo kaip nedidelis puodelis, o apačia lyg kotelis su plačia pėda pastatyti. Taurės daromos iš metalo, o viršus iš aukso ar sidabro. Taurės vidus visuomet turi būti paausuotas. Iš oro taurė esti visaip papuošta: šventais paveikslais, gėlių ir lapų pagražinimais, dovanotojų ženklais ir t.t.

Einant mišių laikyti, prie taurės imami dar šie jos apdarai: purifikatorius — mažas baltas drobės rankšluostėlis tau-

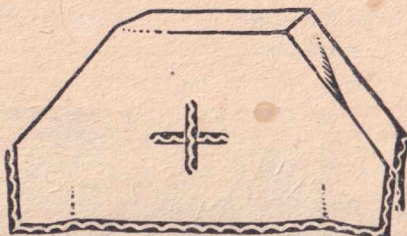
Bursa korporalui.

Visai aprengta taurė.

Komuninė.

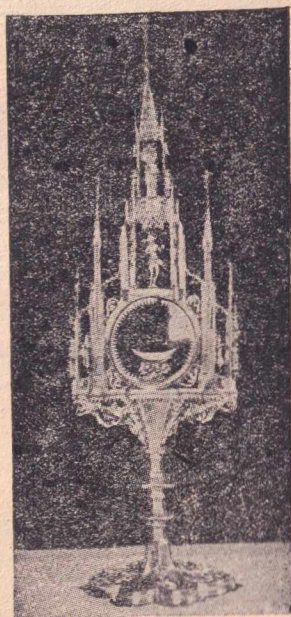

Taurė apdengta vėliumu.

rei, lūpoms ir pirštams nušluostyti; palė — keturkampė kieta drobinė taurės apdanga; korporalas — keturkampė drobinė staltiesėlė, ant kurios stovi per mišias taurė ir ostija; bursa — makštis dviem kietais šonais korporalui įdėti, iš arnoto medžiagos; vėliumas — keturkampis arnoto medžiagos apdangalas su kryžium viduryje, kuriuo dengiama taurė iš visų šonų.

Patena — lėkštelė ostijai padėti. Ji turi būti taip pat iš aukso arba sidabrinė paauskuota.

Komuninė — didelė taurė su antvožu iš viršaus komunijai laikyti. Komuninę paprastai dengia baltas šilkinis gaubtuvėlis su išsiūtais eucharistiniais simboliais (Kristaus širdimi, avinėliu, pelikanu ir t.t.).

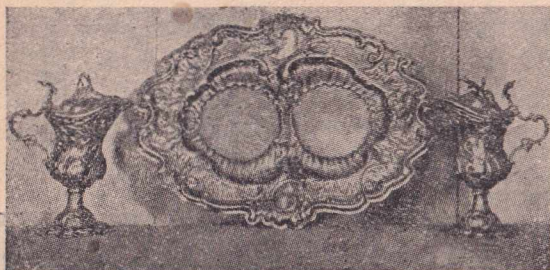
Monstrancija.

Indas švęstam
vandeniui.

Smilkytuvas ir smilkynė.

Ąsotėlis vynui ir vandeniui ir jiems lėkštelė.

jas — mūsų tvirtybės bokštas. Monstrancijos vidurin tarp dviejų stikliukų įdedama šv. ostija. Ostiją laiko metalinis mėnulio delčia galis, melkizedėku vadinamas.

Viatikinė — dėžutė arba iš viršaus uždaroma patena, kurioje nešamas ligonims Sv. Sakramentas — viatikas.

Paprastieji liturginiai indai dažniau vartojami yra šie:

Pacifikolas — metalinis indas monstrancijos pavidalo. Jame laikomos šventųjų relikvijos. Jis vadinamas dar relikvijoriumi.

Smilkytuvas — nedidelis metalinis katilėlis su viršeliu ir grandinėmis smilkalui deginti. Smilkalas paduodamas tam tikroje pastatomoje valtėlėje su šaukšteliu arba smilkalinėje.

Vandeninė — indas švęstam vandeniui laikyti ir nešioti per pašlakstymą. Šlakstymas atliekamas šlakstyvu.

Monstrancija yra ostijai išstatyti. Monstrancija esti saulės, žvaigždės ir bokšto pavidalo; mat, Kristus, kaipoties, yra mūsų saulė, kaipo doros mokytojas — kelią rodanti žvaigždė, kaipo malonės davėjas

Ampulės — du mažų ąsotėlių vynui ir vandeniui per mišias paduoti.

Aliejinės — trys apvalios dėžutės šventiems aliejams laikyti. Aliejai yra katechumenų (krikšto), ligonių ir krizma.

Švyturiai — spalvotų stiklų lempos, ar žibintai, su dailiais kotais, nešami per procesijas.

Liturginių indų gerbimas. Liturginius indus turime gerbti: mat, jie Dievo tarnybai padaryti, o kai kurie tiesiog liečia Švenčiausiąjį Sakramentą. Visus liturginius indus Bažnyčia liepia šventinti, o taure ir pateną — konsekruoti. Pašventinti liturginiai indai negali būti vartojami netikybiniams reikalams; o eucharistiniai net liesti pasauliečiams draudžiama. Kas netinkamai apsieina su liturginiais indais, juos profanuoja, nusikals-ta šventvagyste. Svarbiame reikale, pvz., per gaisrą, imti eucha-ristinį indą į rankas nešti nėra nuodėmės.

12. Liturginės knygos ir kalba

Liturginės knygos. Viešosios pamaldos laikomos iš litur-ginių knygų. Tose knygose yra nurodoma, kaip kurios pa-maldos laikyti, kurie žodžiai tarti, kurios maldos kalbėti ar giedoti. Liturgines knygas rašo ir leidžia Bažnyčios vyriausybė. Iš liturginių knygų žinomos šios:

Mišiolas — mišių knyga. Čia sura-šyti nurodymai, kaip mišios laikyti ir, be to, atskirų mišių maldos, kadangi beveik kiek-viena diena turi savo mišias.

Rituolas — apeigų knyga; joje sura-šytos apeigos ir maldos, teikiant sakramentus, sakramentalijas ir palaiminimus.

Pontifikolas — vyskupo atliekamų apeigų ir maldų knyga.

Breviorius — kunigų potierių knyga.

Kancionolas — giesmynas; jame surašyti giedamieji per pamaldas dalykai ir jų gaidos.

Evangelijos — knygelė su evangelijų ištraukomis (pe-rikopomis), skaitomomis per visus metus šventadieniais prieš pamokslą.

Mišiolas.

Liturginė kalba. Krikščionijos pradžioje pamaldos buvo laikomos žmonėms suprantama kalba; tuomet kiekvienos šalies kalba galėjo būti liturginė kalba. Tačiau jau ir anuomet daugiausia vartojamos per pamaldas buvo graikų ir lotynų kalbos; mat, jos buvo žodingesnės ir labiau išplitusios. Ilgainiui abi tos kalbos apmirė, žmonių nebevartojamos; jų vietoje atsirado naujos kalbos, bet Bažnyčia ir toliau anų laikėsi. Plisdama krikščionija ėmė savo įtakon vis naujas tautas, tačiau tų tautų kalbos nebuvo vartojamos liturgijoje. Taip Katalikų Bažnyčioje kone visur ir išliko pamaldose lotynų kalba. Kitos kalbos (graikų, slavų, armėnų) galima užtikti tik unituose, kurie nesilaiko Romos liturgijos. Katalikų Bažnyčia vartoja visur lotynų kalbą dėl šių priežasčių:

1. Viena kalba geriau reiškia ir gyviau vaizduoja tikėjimo vienybę. Vienas Dievas, vienas tikėjimas, viena ir pamaldų kalba. Katalikas, į bet kurią šalį nuvykęs, visur randa tas pačias pamaldas ir gali jaustis, lyg būtų savo krašte.

2. Kasdieniniame gyvenime nevartojama kalba teikia pamaldoms rimtumo bei slėpiningumo ir tuo būdu giliau veikia žmonių tikybinius jausmus. Šiuo atžvilgiu Bažnyčia, kad ir leidžia kur į liturgiją ne lotynų kalbą, vis dėlto žiūri, kad nebūtų gyva kalba.

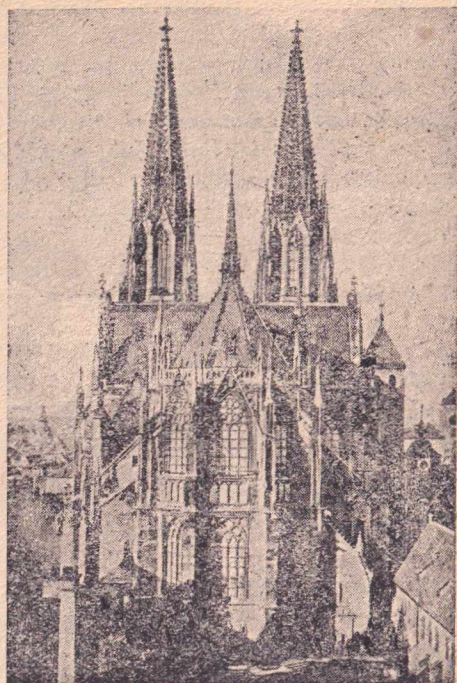
3. Lotynų kalba labai patogi liturginių knygų grynumui išlaikyti. Ji nesikeičia, jos žodžiai nesensta ir todėl kitos prasmės neįgyja. Lotynų kalba rašytų knygų beveik niekad nereikia taisyti.

4. Lotynų kalba saugoja Bažnyčią nuo pragaištingų tautinių ginčų, kadangi ji nėra kurios vienos tautos kalba; ji neįgyja ir tuo pačiu neutrali.

13. Dievo kultas ir grožis

Tikyba ir grožis. Dievas yra ne tik amžina tiesa ir didžiausia gėrybė, bet ir grožis. Visa, kas gražu, iš Dievo yra ir prie Dievo turi vesti. Ir iš tikro, grožis žmogui ne tik malonus, bet

ir žmogų žavi ir kelia jo mintis bei jausmus aukštyn, prie idealo, o tuo pačiu ir prie Dievo. Nuo grožio tiesus kelias prie tiesos. Todėl tikyba, kurios tikslas vesti žmones prie Dievo, tiesos ir prie gėrio, negali pamiršti grožio. Grožis visuomet buvo ir bus geriausias tikybos draugas ir pagalbinkas. Mūsų Bažnyčia gerai tai supranta ir nuo pat pirmųjų savo dienų rūpinasi Dievo kulto gražumu: iš vienos pusės — puošdama bažnyčias, o iš antros — keldama pamaldų grožį.

Regensburgo katedra, Bavarijoje.

Bažnyčių papuošimas. Krikščionims bažnyčia — Dievo namai ir dangaus atvaizdas, tad ji bet kaip atrodyti negali. Krikščionys, statydami bažnyčias, ne vien to žiūri, kad jos patogios būtų susirinkti ir tvirtos stovėti, bet ypač kad gražios būtų, kad tikybos dvasią gyvai vaizduotų, kad Dievo tiesas skelbtų. Prieš krikščionių dailininką sunkus uždavinys — pagaminti iš dangaus atneštai meilės ir idealo tikybai tinkamus rūmus, negyvai medžiagai suteikti gyvybės, nebylei duoti kalbą, akmeniui iškiepyti dvasią. Krikščionių kuriamasis genijus turėjo didelio darbo, bet, žadinamas gyvo tikėjimo, karšto pamaldumo, nugalėjo visas kliūtis. Ir iškilo į padanges šaunios, didingos krikščionių Dievo bažnyčios, tikri meno tobulybės kūriniai. Amžius jau jos išstovėjo ir amžius dar stovės, skelbdamos vaikų vaikams mūsų senelių pamaldumą bei tikėjimą ir keldamos mūsų sielas prie amžinojo grožio, tiesos ir gėrio idealo.

Bažnyčių statyme ir puošime daugiausia darbo, nuopelnų turėjo ir turi statybos, tapybos ir lipdybos meno šakos. Jos sunėrė ir išpuošė didingus mūsų katedrų skliautus, pagamino puošnius karnizus, išvedė šaunius, dailiomis galvikėmis stulpus, įkvėpė gyvybės sienoms, padengdamos jas

įvairiais piešiniais, paveikslais. Motyvų kūrybai krikščionių dailininkams netrūko: jų gausiai buvo Sv. Rašte ir gamtoje. Sv. Raštas davė daug medžiagos paveikslams, o gamta papuošimams. Geometrijos linijos, medžių šakelės, lapai, žiedai įvairiai jungiami, pinami virto neišsemiamu šaltiniu mūsų bažnyčių ornamentacijai. Krikščionija priglaudė net pagonių mitologijos išgalvotas būtybes. Jų vienos gavo savo pečiais sunkumus laikyti, kitos turėjo gerklėmis vandenį nuo stogų nuleisti, o trečios nuodėmių biauromą rodyti ir t.t. Katalikų Bažnyčia, kaip tikroji pasaulio ir Dievo tarpininkė, paėmė visa, ką tinkamo rado, savo globon ir atvedė prie Aukščiausiojo altoriaus Jam priklausomos garbės ir padėkos reikšti. Kilnus ir garbingas darbas!

Giedojimas. Mūsų pamaldoms daug grožio ir kilnumo suteikia giedojimas, muzika ir varpai. Giedojimas Bažnyčioje lygiai senas, kaip ir ji pati. Jau Kristus po paskutinės vakarienės gieda su apaštalais himną (Mat. 26, 30). Netrukus giedojimas per pamaldas tiek įsigali, jog jau II amž. pradžioje sudarė žymią jų dalį: krikščionys tuomet, jų pačių žodžiais, rinkdavęsi anksti rytą giedoti giesmių Kristui, kaipo Dievui (Jaunesniojo Plinijaus laiškas). Ketvirtame amžiuje Bažnyčios tėvai jau deda pastangų giedojimui patobulinti ir sutvarkyti (Atanasas, Chrizostomas, Augustinas, Ambroziejus). Iškart giedojime dalyvavo visa bažnyčia, bet toks giedojimas, žinoma, negalėjo būti labai tobulas ir gražus: trūko išsilavinimo. Tuomet imta rūpintis choris, kurie pamažu ir atsirado. Bet geras choras brangus, ir ne kiekviena bažnyčia jį gali turėti: neturtingoms bažnyčioms teko nuo jo atsisakyti ir pakeisti jį vargonininku. Dabar dažniausiai yra taip, kad sunkesnius dalykus gieda arba choras arba vargonininkas, o lengvesnius — patys žmonės.

Giedojimas — labai brangintinas Dievo kulte dalykas. Per giedojimą siela gauna prėgios išlieti giliausius savo tikiybinius jausmus; giedojimas ramina ir žavi sielą, o kartais ją graudina. Sv. Augustinas, klausydamas psalmių giedojimo, liejęs graudžias ašaras Milano katedroje. Giedojimas buvęs vienas jo atvirkto veiksmų. Kas gieda, anot senių, dvigubai meldžiasi.

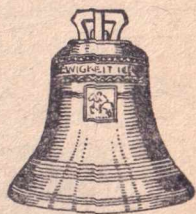
Giedojimui Bažnyčia turi nemaža jautrių, galingų ir kilniai gražių dalykelių. Čia paminėtina Jeremijo raudos, pasijos, Dies irae, Stabat mater (Pergolese), Lauda Sion, Te Deum ir t.t.

Bažnytiniam giedojime būdinga rimtumas, paprastumas ir jausmo galingumas; kasdieninio lengvo džiaugsmo jis vengia.

Bažnyčios giedojimui išdirbti ir sutvarkyti daug yra padarę šv. šv. Ambrozijus ir Grigalius Didysis (VI amž.). Šis pastarasis tiek daug padaręs, jog pats giedojimas liko pramintas nuo jo vardo grigaliniu. Mūsų laikais grigaliniam giedojimui atgaivinti daug pasirinko Pijus X ir benediktinai.

Muzika. Be giedojimo, bažnyčiose randame ir muzikos, kuri papildo giedojimą. Muzika į bažnyčią perėjo iš žydų. Iš karto skambinimui buvo vartojami įvairūs instrumentai, sudarant iš jų kai kur labai gražų orkestrą; ilgainiui orkestrų vietą užėmė vargonai, kurie šiandien kone išimtinai mūsų bažnyčiose viešpatauja. Vargonai labai lengvina giedojimą ir suteikia pamaldoms daug iškilmingumo. Galingi ir švelnūs vargonų balsai, kaip nereikia geriau, tinka mūsų didingoms šventykloms ir jų slėpiningoms pamaldoms.

Varpai. Varpų tiesioginis tikslas — šaukti žmones į pamaldas, pranešti jiems maldų laiką. Betgi tuo vienu jų reikšmė nesibaigia: varpai vartojami dar pačiose pamaldose, o jų sutartinis skambėjimas suteikia daug iškilmingumo ir didybės mūsų procesijoms. Kitados varpais skambindavo ir per audras.

Varpas.

Varpus Bažnyčia krikštija. Tuomet šlaksto švęstu vandeniu, tepa šventais aliejais, kalba maldas. Vienoje tų maldų prašo Bažnyčia, kad Dievas per varpų balsą nukreiptų nuo mūsų audras, perkūnus, krušą ir pragaištingus lietus. Tos maldos vaisingumo pasitikėdami, krikščionys ir skambindavo audrų metu. Per krikštą varpas gauna vardą, paprastai kurio šventojo, kad, varpui skambinant, lyg pats šventasis šauktų tikinčiuosius maldoms ir Dievo tarnybai. Varpus Bažnyčia ėmė vartoti apie VI—VIII amž. Pirmoji varpus ėmusi vartoti Ispanija, paskui Italija. Varpų liejimu išgarsėjusi pirmiausia Italijos provincija Kampanija, kur buvo kilniųjų metalų kasyklos. Varpų paskyrimą gražiai išreiškia lotynų parašas: Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango — šaukiu gyvuosius, raudu numirėlius, perkūnus laužau.

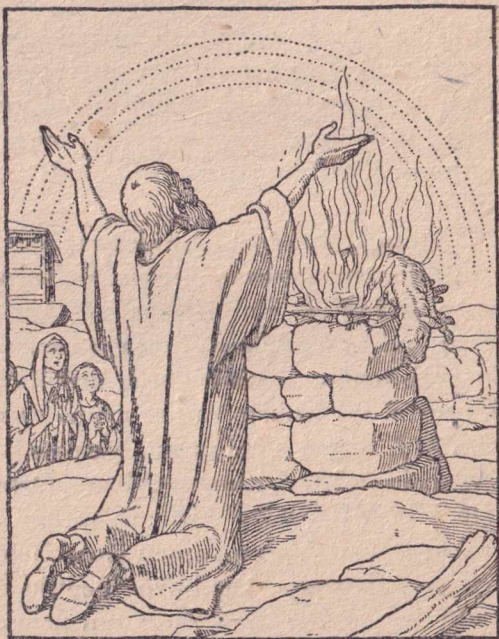
II DALIS

Liturginiai veiksmai, arba apeigos Šventosios mišios

14. Mišių auka

Aukos sąvoka. Tikėjimą žmogus Viešpačiui Dievui reiškia keleriopu jausmu: meile, pasigėrėjimu, dėkingumu, pasitikėjimu, baime ir taip toliau. Taip jausdamas, žmogus ima ieškoti ir būdų savo jausmams išreikšti.

Tie būdai labiausiai žinomi ir išsiplatinę nuo seniausių laikų — tai malda ir auka. Auką tautos taip atlikdavo: imdavo kurį savo daiktą — gyvulį, žemės vaisius, vyną ir t.t., — dėdavo jį ant akmenų aukuro (altoriaus) ir degindavo. Kartais degindavo visą daiktą, kitą kartą tik dalį, o dalį patys valgydavo su šeimyna. Jei vyną aukodavo, pildavo jį ant aukuro. Pradžioje kiekvienas pats už save darydavo

Auka senovėje.

auką, vėliau tai darė tik šeimos vyresnieji, o pagaliau teisė aukas daryti perėjo dvasininkams. Žydams pats Dievas išskyrė Aaroną ir jo sūnų ir pavedė jiems aukas deginti.

Taip aukodami savo daiktus, žmonės norėjo padėkoti Dievui už patirtas gėrybes, paprašyti naujų malonių, atsiprašyti už įžeidimus, o ypač pareikšti Dievui savo visišką Jam atsidavimą. Degindamas aukas sakėsi sau žmogus: „Aš turiu taip, kaip šis daiktas, nykti prieš Dievą. Dievas man davė gyvybę, Dievas gali ją ir atimti, Jis — mano gyvybės ir mirties Viešpats“. Ir buvo ta apeiga Dievui garbinga, o žmogui naudinga. Žmogus gaudavo progos sužadinti savyje tikybinių jausmų, prisiminti savo priklausomybę nuo Dievo ir ją tobuliausiu būdu pareikšti. Žmogus pamėgo aukomis kreiptis į Dievą, o Dievas nepeikė jų. Net pats jas tvarkė ir įsakinėjo žydams. Ir sutapo auka su religija: kur yra religija, ten turi būti ir auka.

Kristaus auka. Kristus, steigdamas naują religiją, aukos nepasmerkė, tik ją patobulino. Jis žinojo, kad ligšiolinės aukos nieko neduodavo, kas tikrai Dievui būtų brangu, ir ryžosi Jo garbei patį save paaukoti už žmones. Kristaus mirtis ant kryžiaus buvo tikra Jo auka, kruvina auka. Čia Jis pats save Dievui aukojų, mirdamas už žmones. Tobuliausiu būdu išreiškė žmonių nusilenkimą prieš Dievo didybę, atsiprašė ir atkentėjo už nuodėmes, padėkojo už malones ir išprašė naujų. Daug buvo iš to Dievui garbės, o žmonėms naudos.

Ir panorėjo Kristus, kad ta auka nuolat būtų kartojama Jo tikyboje. Didžiajame ketvirtadienyje, prieš mirdamas, paėmė Kristus per paskutinę vakarienę duoną ir pakeitė ją į savo kūną, paėmė vyną ir pakeitė jį į savo kraują, aukodamas tai Dievui Tėvui, o apaštalams duodamas valgyti kaip komuniją.

Čia buvo irgi tikra auka: buvo aukojamas daiktas — Jėzus Kristus, pasislėpęs po matomais duonos ir vyno pavidalais; buvo teisėtas aukotojas — tas pats Jėzus Kristus, Vyriausiasis Kunigas, buvo Dievo pagarbinimo tikslas, buvo ir aukos sunaikinimas, nes Jėzus Kristus, slėpdamasis po duonos ir vyno pavidalais, turėjo netekti savo jau ne vien Dievo, bet ir žmogaus pavidalo; be to, du pavidalai — duonos ir vyno — ryškiai vaizdavo Kristaus mirtį ant kryžiaus, kur Jo kraujas buvo atsiškyręs nuo kūno.

Atlikęs tą auką, Kristus įgaliojo apaštalus dažniau ją daryti, sakydamas: „Tai darykite mano atminimui“ (Luk. 22, 19).

Apaštalai ir jų įpėdiniai paklausė Kristaus, ir lig šiol ta auka kartojama mūsų bažnyčiose. Ją dabar atlieka Bažnyčia įvairiomis apeigomis ir maldomis, kurių vienos turi rengti prie tos svarbios aukos, o kitos padėką reikšti po aukos ir komunijos. Tą auką dabar vadiname šv. mišiomis. Ji yra tikra ir vienintelė Naujojo Įstatymo auka. Per ją pakartojame Kristaus auką ant kryžiaus, tik nekruviniu būdu. Auka, aukotojas, tikslas tas pats čia, tas pats ten, tik aukojimo būdas kitas: ten — fizinė mirtis, čia — ta pati simbolinė mirtis, sakramentu pridengta.

D a l y s. Visos mišių apeigos bei maldos dalinamos į 5 dalis: prisirengimą, arba įžangą, atnašavimą, konsekravimą, komuniją, pabaigą. Trys vidurinės dalys sudaro mišių branduolį, dėl to kai kas jas laiko viena trilype dalim ir tuo būdu mišiose skaito nebe penkias dalis, o tik tris.

R ū š y s. Mišios esti laikomos giedant kai kurias jų dalis kunigui ir chorui arba be to — visa skaitant vienam kunigui. Pirmuoju būdu laikomos mišios vadinamos g i e d o t i n ė m i s, o antruoju — s k a i t y t i n ė m i s. Skaitytinės yra atsiradimo atžvilgiu vėlyvesnės už giedotines. Giedotinės savo iškilmingumu nelygios; čia daug įvairumo, pradedant nuo paprastųjų už numirėlius, o baigiant iškilmingomis popiežių mišiomis. Iškilmingos parapijų mišios šventadieniais vadinamos s u m a. Prieš sumą didesnėse parapijose esti dienos auštant p r i m a r i j a (pirmosios mišios), o vėliau v o t y v a. Mišios už numirėlius, juodais rūbais laikomos, vadinamos g e d u l i n ė m i s.

15. Mišių laikymas

Prisirengimas. I dalis. Mišias kunigas pradeda prie altoriaus laiptų kryžiaus ženklų. Kryžiumi pradedame, kadangi mišios — kryžiaus aukos pakartojimas. Dėl tos pačios priežasties kryžius vartojamas ir toliau mišiose, ypačiai jų viduryje, per kanoną.

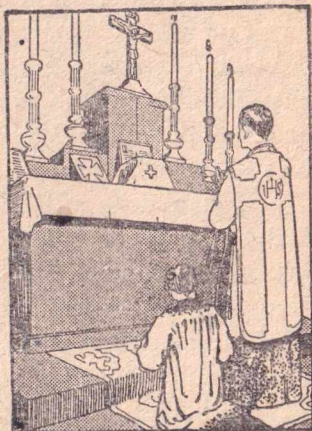
Pirmoji mišių malda yra 42-oji Dovydo psalmė — D a r y k m a n t e i s y b ė, o D i e v e, i r g i n k m a n o b y l ą. Šioje

psalmėje reiškiamas iš vienos pusės ilgesys bei troškimas ateiti prie Dievo altoriaus ir paties Dievo, kuris teikia jaunatvei džiaugsmo, o iš kitos — nevertumo ir kaltybės nujautimas, Dievo baimė ir pagaliau pasitikėjimas Dievu. Visi tie jausmai turi būti kunigo ir žmonių sielose, kai jie stoja prieš mišių auką. Tuos pačius jausmus mes, lietuviai, gražiai reiškiamo giesmė: Pulkim ant kelių, visi krikščionys!

Kaltybės nusijautimas verčia kunigą ir žmones ieškoti Dievo gailestingumo, ir jie, nusilenkę pakaitomis — pirmiau kunigas, o paskui žmonės — kalba visuotinę išpažintį — *Confiteor*. Mušdamiesi krūtinėn, prisipažįsta nusidėję mintimi, žodžiu, darbu ir prašo Šv. Panelę, šventuosius ir kits kitą melsti Dievą gailestingumo. Tą prašymą toliau tęsdamas, kunigas žengia prie altoriaus, bučiuoja jį vietoje, kur šventųjų relikvijos, ir eina altoriaus kairėn (skaitant nuo kryžiaus). Čia kunigas vėl žegnojasi ir skaito *introitą*. Pirmaisiais amžiais, kunigui einant iš zakristijos mišių laikyti, giedama buvo viena kuri psalmė. Ji vadindavosi įėjimo psalmė, arba tiesiog įėjimas, lotyniškai *introitus*. Dabar iš psalmės liko tik antifona ir vienas posmelis su *Garbė Dievui*.

Po introito kunigas grįžta į altoriaus vidurį ir kreipiasi į šv. Trejybę, sakydamas: *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*, kas reiškia: Viešpatie, pasigailėk, Kristau, pasigailėk, Viešpatie, pasigailėk. Kitados šio kreipimosi skaičius nebuvo griežtai nustatytas: dabar kiekvienas Trejybės asmuo šaukiamas triskart taip, jog viso išeina 9 kartai. Tuo primenama devyni angelų chorai danguje.

Žodis — *Kyrie* ir kt. yra graikų kalbos. Juos Bažnyčia paliko mišiose, neversdama kaip ir *Alleliuja, hosanna, amen*, norėdama tuo pažymėti, kad Kristaus tikėjimas skiriamas visoms tautoms ir kad šiomis kalbomis buvo pradėta krikščionybė skelbti.

Mišių pradžia.

Po Kyrie giedama arba skaitoma Gloria in excelsis Deo — Garbė Dievui aukštybėse. Šis himnas reiškia Šv. Trejybės asmenims garbę ir savo prasme atitinka trumpą kasdieninę maldele — Garbė Dievui, Tėvui ir Sūnui... Baigdamas Gloria, kunigas žegnojas, bučiuoja altorių ir, atsigręžęs į žmones, sveikina juos linkėjimu — Dominus vobiscum — Viešpatys su jumis. Sveikindamas skečia rankas ir vėl tuoj jungia, kas reiškia karštą, nuoširdų linkėjimą. Šis pasveikinimas imtas iš Šventojo Rašto: ten Boozas sveikina panašiai piovejus. Vyskupas sveikindamas taria — Pax vobis — ramybė jums, kaip kad Kristus sveikindavo apaštalus.

Toliau seka maldos, vadinamos kolektomis (rinkimais), ir pradedamos kreipimosi: oremus — melskimės. Kolektose surenkami žmonių prašymai ir siunčiami Dievui per Jėzų Kristų. Šios ir kai kurios kitos maldos kalbamos išskėstomis ir iškeltomis rankomis. Toks meldimas primena Dievui Kristų nukryžiuotą ir yra iš pirmųjų amžių.

Pasimeldus skaitomas šv. Raštas. Tam reikalui imamos ištraukos dažniausiai iš šv. Povilo laiškų, o kartais iš kitų Senojo ir Naujojo Įstatymo knygų. Tas skaitymas vadinamas iš lotynų lekcija arba iš graikų epistole — laiškas.

Evangelija.

Tuoj po lekcijos kitados buvo giedama psalmė su aleliuja gale. Ją giedodavo giesmininkai, sustoję ant katedros (sakyklos) laiptų, nuo to ji vadinos gradulas (lot. laiptai — gradus). Atgailos dienomis šis giedojimas turėdavo liūdną gaidą ir būdavo pratęsiamai atliekamas, nuo ko jį praminė traktus — tęsimas.

Po gradulo ar trakto mišiolas keliamas dešinėn pusėn ir giedama arba skaitoma evangelija, vadinasi, ištrauka iš kurios vienos keturių evangelijų. Visi susirinkusieji stojas pareikšti pagarbos Dievo žodžiui ir savo pasiryžimo jį ginti. Pradėdamas giedoti, kunigas daro kaktoje, lūpose

ir krūtinėje kryžiaus ženklus, ką pakartoja ir žmonės. Šia apeiga žadamės Kristaus evangeliją tikėti protu, skelbti žodžiu, mylėti širdžia. Per evangelijos skaitymą kai kur kaip Lenkijoje, buvo keliami kardai ženklan pasiryžimo kovoti už evangeliją, kitur, tinkamiau Kristaus dvasiai, ginklai nuimami, nes Kristaus mokslas ne tiek prievarta, kiek kantrybe ir meile reikia platinti. Šventadieniais daugelyje bažnyčių esti tuoj ir aiškinama žmonėms Evangelija per homiliją arba jos vieton sakomas tinkamas pamokslėlis.

Tuo baigiasi pirmoji prirengiamoji mišių dalis, per kurią senovėje, be tikrųjų Bažnyčios narių, būdavo dar katechumenai, arba rengiamieji krikštui. Nuo jų visą šitą mišių dalį vadindavo *katechumenų mišiomis*. Po pamokslo katechumenus ir atgailotojus išsiųsdavo už durų: mišių paslapytse anais laikais dalyvavo tik tikrieji katalikai. Katechumenų mišios nuo svarbiausio savo dalyko evangelijos vadinamos dar *evangelija*.

Atnašavimas. Po evangelijos ir pamokymo susirinkusi tikinčiųjų bendruomenė reiškia savo tikėjimą giedodama ar kalbėdama *Credo* — *Tikiu*. Susirinkusieji teisingai jaučia, kad mišių auka jie tik tuomet pasinaudos, kai tikės Kristų ir Jo mokslą. Šis paprotys atsirado Vakaruose apie VI amž. ir pamažu paplito. Tačiau ir šiandien *Credo* giedama ar kalbama ne per kiekvienas mišias.

Atnašavimą kunigas atlieka viduryj altoriaus. Pirmiau aukoja pakėlęs su patena duoną, paskui vyną. Duona turi būti kvietinė, nerauginta, kaip kad Kristus vartojo per paskutinę vakarienę, o vynas — tikras, vynuogių. Tačiau popiežius gali leisti ir raugintą duoną, kaip kad yra padaręs su rytų uni-

Atnašavimas.

tais. Vynan įpilama, Kristaus pavyzdžiu, keletas lašų vandens; kuo simboliškai žymima dvi Kristaus prigimtys: Dievo ir žmogaus.

Aukodamas duoną ir vyną, kunigas meldžia Dievą, kad teiktų tai priimti visų tikinčiųjų — gyvųjų ir mirusiųjų — išganymui ir padaryti juos Kristaus Dievybės dalyviais.

Pirmaisiais amžiais šioje vietoje žmonės įteikdavo kunigui atneštas aukas: duoną, vyną, vaisius ir t.t. Kunigas su diakonu jas priimdavo ir dėdavo ant altoriaus ar šalia jo ant stalo. Dalis tų atnašų imama buvo mišioms laikyti, kita likdavo bažnyčiai laikyti ir kunigams su beturčiais misti. Už geradarių aukotojų per mišias ypatingai meldavosi. Iš to ilgai niui išaugo paprotys mišioms duoti, kai, būtent, kas tikinčiųjų prašo kunigą atlaikyti už jį mišias ir duoda jo pragyvenimui pašalpą. Išsireiškimas: užpirkau mišias — netinkamas ir vengtinas. Mišios neparduodamos.

Imdamas iš žmonių dovanas, kunigas kitados sutepdavo rankas ir turėdavo jas prausti. Dabar jau to nesti per atnašavimą, tačiau senas paprotys liko, tik jau su nauja prasme: jis primena kunigui ir žmonėms darbų nekaltumą, kaip tai rodo ir kalbamieji psalmės žodžiai.

Rūpindamasis daromos aukos priėmimu, kunigas dar kartą tuo reikalu meldžiasi Dievui vidury altoriaus ir, gręždamasis į žmones, kviečia juos prie to paties žodžiais: *Ortae fratres...* Melskitės, broliai, kad mano ir jūsų auka būtų priimtina Dievui Tėvui Visagaliui.

Truputį pasimeldęs tyliai (sekretos), kunigas balsu baigia savo maldą ir pradeda dėkojimo ir garbės himną — prefaciją (įžangą). Jos pradžioje kunigas sveikina žmones paprastu „*Dominus vobiscum*“ ir tuoj taria: *Sursum corda!* — Aukštyn širdis! — *Habemus ad Dominum* — Turime į Viešpatį (atsako žmonės). — *Gratias agamus Domino Deo nostro!* — Ačiū tarkime Viešpačiui savo Dievui! — *Dignum et iustum est* — Verta ir teisinga (patvirtina žmonės).

Eina pats dėkojimas ir garbinimas Dievo per Kristų, baigiamas angelų žodžiais: *Sanctus, sanctus...* Šventas, Šventas... Tuo Bažnyčia jungia savo balsą su dangaus dvasių balsais.

Konsekravimas. Po prefacijos kunigas susikaupia, kelia akis ir rankas į dangų ir tyliai meldžiasi. Vėl prašo Dievą priimti auką už Bažnyčią, už popiežių, už vyskupą, už tuos, kurie mišioms davė, už susirinkusius ir apskritai už visus krikščionis (g y v ū j ū m e m e n t o), o prašo per užtarymą Dievo Gimdytojos ir šventųjų, pirmoje eilėje apaštalų ir 12 kankinių, kurie Romoje pirmaisiais amžiais laimėjo kankinio vainiką.

Per vieną čia kalbamų maldų kunigas tiesia rankas ant aukos. Apeiga imta iš žydų liturgijos. Kitados žydai, atvedę gyvulį aukai, dėdavo ant jo savo rankas, ženklindami tuo, kad aukoja jį Dievui už save ir savo kaltybes. Ta pat prasme ir kunigas tiesia rankas ant ostijos ir taurės.

Atkalbėjęs paskirtas maldas, kunigas pasakoja Šv. Rašto žodžiais Šv. Sakrameto įstatymą ir tuo pačiu laiku ima ostiją, kelia akis į kryžių, laimina ją ir pasilenkęs taria Kristaus žodžius: Imkite ir valgykite visi, nes tai yra mano kūnas (palyg. 1 Kor. 11, 24).

Tų žodžių dieviška galybe nematomu būdu duonos esmė virsta Kristaus kūno esme (esmėkaita), arba kitaip, duona virsta Kristumi. Kristui pagarbinti kunigas klaupiasi ir tuoju kelia Šv. Sakramentą žmonėms parodyti.

Dabar ima taurę, laimina ir pasilenkęs sako: Imkite ir gerkite visi, nes tai mano kraujo taurė... kuris už jus ir už daugelį bus išlietas nuodėmėms atleisti. Vėl nematoma atmaina, ir vėl kunigas klaupiasi ir iškėlęs rodo žmonėms pagarbinti.

Kristaus žodžius prie duonos ir vyno kunigas taria taip, lyg pats Kristus tartų, užmiršdamas čia save ir leisdamas veikti vyriausiam mišių aukotojui, kurs yra Kristus. Tais Kristaus žodžiais kunigas k o n s e k r u o j a ostiją ir vyną, tai — konsekravimo žodžiai.

Konsekracija.

Po konsekracijos vėl tylios maldos. Kunigas, pavesdamas Dievui auką, prašo gyviesiems palaiminimo, malonių ir dalies su šventaisiais, o mirusiems atilsio (m i r u s i ū j ū m e m e n t o).

Konsekracijos žodžiai ir maldos prieš ją ir po jos iki komunijos niekad os ar beveik niekad os nekeičiamos, jos yra pastovios, dėl to jas iš graikų kalbos vadiname k a n o n u. Pats šitas žodis pirmykšte prasme reiškia svambalą, vadinasi, prie-taisą, kuriuo sekamas vedamų sienų tiesumas.

Kanonas iki IV amž. kalbėta balsu, bet šiuo laiku imta teisingai manyti, kad paslaptimis, kurios vyksta per konsekraciją, geriau dera tylus balsas, ir kalbėjimas balsu pakeistas tyliu kalbėjimu. Rytuose tuo pačiu tikslu imta kunigas net uždangalu skirti nuo žmonių.

Kėlimas ostijos ir taurės tuoj po konsekracijos atsirado XII amž. Apie tą laiką Berengarijus klaidingai skelbė, jog nesą

Komunija.

Sv. Sakramente Kristaus, ir peikė žmones, kad jie savo priešingą nusi-statymą reiškia po konsekracijos žodeliu amen (taip yra). Berengarijaus okslą Bažnyčia pasmerkė ir, norė-dama palaikyti bei sutvirtinti gerą žmonių paprotį, įvedė Šv. Sakramento kėlimą tuoj po konsekracijos. Žmo-nės, dabar matydami Šv. Sakramentą, savo tikėjimą, kad ten yra Jėzus Kris-tus, reiškia šv. Tomo apaštalo žo-džiais: Mano Viešpats, mano Dievas. Seniau pakėlimas buvo pabaigoje šios dalies prieš Pater noster. Dabar čia yra tik mažas kilste-lėjimas.

Komunija. Rengimasis prie komunijos prasideda malda — Pater noster — Tėve mūsų. Ji trumpai suglaudžia visus mūsų sielos bei kūno reikalus, kurių patenkinimo galime laukti iš Dievo per mišių auką, o kasdienės duonos prašymu apima ir šv. Komuniją.

Kunigas ima ostiją ir laužia į tris dalis, kurių vieną įleidžia taurėn. V. Jėzus, pakonsekravęs duoną, laužė ją ir dalino mokiniams. Pirmųjų amžių Bažnyčia darydavo taip pat. Dalį konsekruotos duonos valgydavo kunigas, kitą dalindavo žmonėms, o kartais ir atidėdavo ligonims. Anuomet atskirų ostijų kunigo ir žmonių komunijai nebuvo dar daroma, ir todėl reikėdavo ostiją laužyti. Dabar to reikalo nėra, ir ostijos laužymas, kaip sena apeiga, pasilieka jau kita prasme — jis turi vaizduoti Kristaus mirtį, o ostijos dalelės įleidimas taurėn — Kristaus sielos su kūnu susijungimą per atsikėlimą.

Prirėngęs ostiją komunijai, kunigas kreipiasi su maldomis jau į patį Jėzų Kristų ir pradeda jas triskartiniu — *Agnus Dei* — *Dievo Avinėli*, kursai naikini pasaulio nuodėmes, pasigailėk mūsų. Tose maldose prieš komuniją prašo ramybės ir gerų komunijos vaisių amžinam ir laikinam gyvenimui.

Kunigas ima ostijos daleles kairėn rankon, o dešine mušas krūtinėn, kartodamas trissyk: *Domine, non sum dignus* — *Viešpatie, nesu vertas, kad eitum mano pastogėn, bet tark vien žodį, o pasveiks mano siela*; daro ostija kryžių prieš save su žodžiais: *Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kūnas tesaugo mano sielą amžinam gyvenimui, ir nusilenkęs komunikuoja*. Truputį pasimeldęs tylumoje, panašiu būdu ima Šv. Sakramentą vyno pavidalu.

Kad taurėje neliktų konsekruotų lašelių, plauna vynu taurę, o vėliau vynu ir vandeniu pirštus, kuriais Šv. Sakramentą laikė, ir tuodu plovimu išgeria.

Iššluostęs ir aptaisęs taurę, kunigas eina altoriaus kairėn ir iš atkelto čia mišiolio skaito Šv. Rašto ištrauką — *communio*, kuri kitados buvo giedama, dalinant komuniją žmonėms, ir maldas po komunijos — *postcommunio*.

Pabaiga. Mišias baigdamas, kunigas dar kartą sveikina žmones *Dominus vobiscum* ir atleidžia namo formule: *Ite, missa est* — *Eikite, jau po mišių, arba, jei žiūrėti pirmą kartą tu žodžių prasmės, eikite, atleidžiami esate*. Po to laimina susirinkusius, žegnodamas Šv. Trejybės vardan.

Mišių pabaiga.

Mišios jau pabaigtos, bet kunigas neina nuo altoriaus, jis dar skaito evangeliją, paprastai šv. Jono evangelijos pradžia. Šis evangelijos skaitymas atsirado vėliau, o privalomas liko nuo Pijaus V (XVI amž.).

Atgailos dienomis, kai mišios laikomos žydra spalva, vietoje *Ite, missa est*, sakoma *Benedicamus Domino* — Laiminkime Viešpatį, nes kitados tomis dienomis po mišių eidavo mišparai ir susirinkusieji buvo kviečiami likti. Gedulinės mišios baigiamos prašymu — linkėjimu vėlėms: *Requiescant in pace* — Teilsie ramybėje.

Leono XIII įsakymu, po skaitytinių mišių kalbama tris Sveika Marija, Sveika karaliene... ir kelios kitos maldos, o gale: Saldžiausioji Jėzaus Sirdie, pasigailėk mūsų.

16. Mišių klausymas

Mišių klausymo vertė. Mišių vertė begalinė, kadangi per jas aukojamas Dievui pats Jo Sūnus Jėzus Kristus. Didesnio ir brangesnio Dievui daikto patiekti negalime. Per mišias ir vien tik per jas Dievas gauna tinkamą sau garbę. Iš to seka, kad mišių laikymas ir klausymas yra labai kilnus ir aukštos vertės darbas, su kuriuo lygintis negali joks kitas. Tai suprasdami, uolūs katalikai mišių klauso dažnai, kiek tik pareigos leidžia, o ypač rūpinasi jų niekadoms neapleisti šventadieniais. Naudokimės ir mes stropiai mišių vertel!

Laikymasis per mišias. Per mišias reikia laikytis rimtai, su pagarba ir pamaldumu. To reikalauja vykstančios paslaptys: Dievas žengia žemėn, Kristaus kančia vaizduojama, Jo kryžiaus auka kartojama. Prie tokių paslapčių netinkamas laikymasis būtų šventvagystė. Per mišias reikia vengti viso, kas nerimta, kas blaško dvasią, kas traukia nuo Dievo, kaip štai: juokavimai,

kalbos, dairymasis. Mišiomis netinka taip pat nekuklus, pusnuogis drabužis. Pamaldūs žmonės visą mišių laiką, išskyrus evangelijas, ar bent nuo konsekrovimo iki komunijos, klūpo, kadangi klūpojimu geriausiai reiškiami mūsų atsidavimas ir pagarba Dievui. Tačiau nedraudžiama per mišias ir stovėti bei sėdėti, by tik rimtai ir pamaldžiai. Tik jau per konsekrovimą krikščioniškas pamaldumo jausmas reikalauja būtinai klūpoti, ir peiktina būtų be rimtos priežasties to nesilaikyti.

Meldimasis per mišias. Mišiose reikia dalyvauti ne vien kūnu, bet ir dvasia. Vienas buvimas bažnyčioje nėra dar mišių klausymas. Tik dvasia dalyvaudami ir uoliai meldamiesi, turėsime iš mišių naudos ir nuopelnų. Kiek patys prisidėsime, tiek ir turėsime.

Meldamiesi per mišias, arba skaitome iš knygų mišių maldas, sekdami jų turinį ir keldami atitinkamus jausmus, arba kalbame sopulingą ražančiaus dalį, svarstydami jos paslaptis, arba tiesiog mąstome apie Kristaus kančią, jos priežastis, savo sielos reikalus ir t.t. Paskutinis būdas būtų visų naudingiausias; jei tik žmonės sugebėtų jį vartoti. Be to, tam tikrose vietose atliekame šiuos aktus:

Kunigui einant į altorių, žadiname norą mišių klausyti ir nustatome intenciją ar tikslą. Čia pat prisimename savo nuodėmes ir gailėdamies kalbame drauge su kunigu visuotinę išpažintį. Per evangeliją iš pagarbos Dievo žodžiui stojamės, žegnojamės kaktą, lūpas ir krūtinę mažais kryželiais ir darome čia pat pasiryžimą Kristaus mokslą tvirtai tikėti, drąsiai išpažinti, karštai mylėti ir uoliai vykdyti gyveniman. Per atnašavimą pavedame save ir savo jėgas Dievui. Per konsekrovimą klaupiamės, su pagarba ir lenkiame galvą žengiančiam iš dangaus Kristui, o kai kunigas kelia Švenčiausiąjį, žiūrime su pamaldumu į jį ir tariame tikėjimo žodžius: *Man o Viešpats ir man o Dievas*. Per komunią einame prie Švenčiausiojo Sakramento arba bent dvasia jį imame. Tuo tikslu darome tikėjimo aktą, kad Šv. Sakramente tikrai yra Jėzus Kristus, gailimės už nuodėmes ir žadiname karštą troškimą Jį priimti komunijoje, o po to dėkojame Jam už suteiktas ir teikiamas malones. Per kunigo palaiminimą priklaupę žegnojamės.

Mišias reikia klausyti ištisas. Apleidimas šventadieniais ilgesnės dalies, sakysime, prisirengimo iki atnašavimo, būtų sunki nuodėmė, jei atsitiktų be pateisinamos priežasties.

Kai bažnyčioje laikomos vienu metu kelios mišios, galima visų klausyti, bet laikytis reikia taip, lyg vienų klausytumei.

Sakramentai

17. Sakramentai apskritai

Malonės sąvoka. Gimdami gauname iš Dievo daug įvairių dovanų. Žymiausios jų — kūnas ir nemirtinga siela su protu, valia ir jausmais. Jos mums reikalingos, kad galėtume gyventi ir įgimtojo tikslo siekti, būtent, kad Dievą iš Jo darbų pažintume ir mylėtume. Tos dovanos vadinamos įgimtomis Dievo dovanomis.

Tačiau be įgimtojo tikslo mes turime dar kitą. Dievas dėl savo gerumo mus išaukštino ir paskyrė mums save matyti danguje antgamtiniu būdu „veidas veidan“. Tas paskyrimas aukščiau mūsų prigimties, jos reikalavimų ir galių, tai antgamtinis tikslas. Jo siekiant reikalingi antgamtiniai darbai, o šiems nuveikti — antgamtinės jėgos. Gailestingas ir geras Viešpats tas jėgas surado mumyse ypatingomis savo dovanomis — malonėmis. Jų vienos apšviečia mūsų protą, atmintį, vaizduotę, pažadina ir sutvirtina valią ir tuo būdu padeda atlikti antgamtinius išganymo darbus, tai — stiprinamosios Dievo malonės, kitos pakeičia mūsų sielą, suteikia jai naują ypatybę, per kurią mes tampame šventi ir nekalti, panašūs į Dievą; tai — pašvenčiamoji malonė. Vienos ir antros rūšies malonės yra, trumpai tariant, antgamtinės Dievo dovanos mūsų išganymui.

Sakramentų sąvoka. Antgamtiniam sielos gyvenimui reikalinga Dievo malonė. Dievo malonė pradeda, palaiko, plėtoja ir tobulina antgamtinį gyvenimą. Malonei į sielą įvesti ir laikyti Kristus parinko septynis juslėmis pastebimus ženklus.

Savo dieviškąją valią ir galybę Jisai nustatė, kad kiekvienas, kuris tikėdamas priims tuos ženklus, gaus Dievo malonių. Kurie yra tie ženklai ir kaip juos reikia kitiems teikti, Kristus nurodė apaštalams. Juos ir įgaliojo tuos ženklus tikintiesiems teikti. Be to, Kristus nurodė, kas ir kaip nusistatęs ir prisiruošęs turi eiti tų ženklų imti. Tuo būdu Katalikų Bažnyčioje atsirado re-gimųjų, juslinių ženklų, kurie, Kristaus nurodymu teikiami, duoda tikintiesiems reikalingų antgamtiniam gyvenimui malonių. Tuos šventus ženklus Katalikų Bažnyčia vadina sakramen-tais (šventais dalykais).

Sakramentų skaičius. Kiek sakramentų Kristus įsteigė, nieko tikro šv. Raštas nesako. Ten tik vietomis kalbama, kaip Jėzus Kristus vieną kitą sakramentą teikti įgalioja apaštalus. Tačiau Bažnyčios padavimai nuo katakombų laikų mokina, kad tikrųjų sakramentų yra septyni. Visuotinis Tridento susi-rinkimas, remdamasis tais padavimais, tą skaičių patvirtino ir kaip tikėjimo dogmą (tiesą) paskelbė. Sakramentai yra šie: Krikštas, Sutvirtinimas, Švenčiausiasis Sa-kramentas, Atgaila, Paskutinis Patepimas, Kunigystė ir Moterystė.

Pirmaisiais amžiais katalikai nemėgo kalbėti apie savo šventenybes, jie slėpėsi, nenorėdami, kad jas pagonys pašieptų. Vis dėlto iš katakombų piešinių ir parašų galima gauti žinių bent apie penkis sakramentus: nema-tyti tik paskutinio patepimo ir moterystės. Bet ir šie sakramentai buvo žinomi ir vartojami, kaip matyti iš senų Bažnyčios tėvų raštų.

Tačiau iki XII amžiaus sakramento sąvoka nebuvo griežtai apibrėžta. Bet kuris šventas daiktas arba apeiga, kaip, pvz., pašventintos verbos, pelenai, karaliaus palaiminimas ir t.t., gaudavo sakramento vardą. Užtat sakramentų priskaitoma buvo kartais 12, 20 ir daugiau. Paskiau, nustačius griežtą sakramento sąvoką, netikrieji sakramentai (sakramentalijos) buvo išskirti iš sakramentų skaičiaus, ir nuo XII amž. Katalikų Bažnyčioje sakramentų beliko septyni.

To paties septynių skaičiaus laikosi ir kiti senovės krikščionių tikėji-mai, kaip stačiatikiai, nestorininkai, monofizininkai ir t.t., kurie atsikilo nuo mūsų Bažnyčios vieni XI amž., kiti V ir IV. Toks visuotinis senųjų krikš-čionijos tikėjimų sutikimas sakramentų klausimu negalima kitaip išaiškinti, kaip tik priimant, kad tiek, ne daugiau, sakramentų Kristus įsteigė. Juo labiau, kad senaisiais laikais nebuvo girdėti jokių ginčų dėl naujų sakra-mentų įvedimo, kaip ir apskritai dėl jų skaičiaus. Ginčijamasi buvo tik dėl teikimo būdų. O sakramentai — gan svarbus ir kasdieninio vartojimo dalykas; nejučiomis į juos atmainų įvesti nebūtų buvę galima.

Septyni sakramentai taip pat, kaip nereikia geriau, atitinka mūsų antgamtinio gyvenimo reikalus. Per krikštą mes lyg gimstame antgamtiniam gyvenimui, per sutvirtinimą tvirtėjame Dievo malonėje, per komunią maitinamės, per atgailą ir paskutinį patepimą gydome žaizdas ir atgauname po ligos jėgas. Per kunigystę gauname dvasios vyriausybę, o per moterystę esti pašventinamas žmonijos dauginimasis, be ko visuomenė išsilaikytų negalėtų.

Senajame ir prigimties Įstatyme tikrųjų sakramentų nebuvo, bet buvo tam tikrų apeigų ir ženklų, kaip Velykų avinėlis, įvairūs apsiprausimai, permaldavimai, kuriuos galima vadinti sakramentais platesne žodžio prasme. Jie patys savaime malonių neduodavo, tik žadindavo tikybos jausmus ir pamaldumą ir tuo būdu išgaudavo iš Dievo malonių.

18. Krikštas

Krikštas teikiamas su apeigomis, kurių vienos yra Kristaus nurodytos, kitos Bažnyčios įvestos. Apeigų tikslas prie krikšto, kaip ir prie kitų sakramentų, yra iškelti bei priminti sakramento reikšmę, imamas pareigas ir žadinti pamaldumą. Krikšto apeigos yra kitokios suaugusiems, kitokios vaikams. Čia kalbėsime vien apie vaikų krikšto apeigas, kadangi dabar dažniausiai tik jos tebūna.

Apeigos prieš krikštą. Krikštateviai, atnešę vaiką krikštyti, stoja su juo bažnyčios prieangyje prie didžiųjų durų: vaikas dar nėra Bažnyčios narys ir netinka jam eiti į Dievo namus. Be to, tuo dar pabrėžiama, kad į dangų negalima įeiti be krikšto. Ši apeiga mūsų šalyje dažnai apleidžiama, ir vaikas nešamas tiesiai zakristijon, kur krikštas atliekamas.

Kunigas išeina krikštyti su kamža ir su violetine stula. Pasitikęs vaiką, klausia jį vardo. Už vaiką atsako krikštateviai, nurodydami tėvų duotą vaikui vardą. Vardai paprastai renkami šventųjų, kad vaikas turėtų gyvenimui pavyzdį ir užtarėją pas Dievą. Sužinojęs vardą, kunigas jau jį vardu klausia toliau:

— N., ko nori iš Dievo Bažnyčios? — Tikėjimo. — Jei nori laimėti amžinąjį gyvenimą, laikykis įsakymų: Mylėk Viešpatį savo Dievą visa savo širdimi, visa savo siela, visu savo protu, ir savo artimą kaip patsai save. Tuo pasakoma vaikui, kad išganymui vieno tikėjimo maža, kad reikalingi dar geri darbai.

Po to krikštytojas pūsteri tris sykius vaikui į burną, liepdamas piktai dvasiai išeiti ir užleisti vietą Šventajai Dvasiai. Tuo pūsterėjimu ženklinamas naujos gyvybės įkvėpimas per krikštą.

Kunigas žymi kryželiu vaikui kaktą ir krūtinę, kad pakrikštytasis nesigėdytų Kristaus mokslo prie žmonių išpažinti ir širdim mylėti.

Dabar, kalbėdamas maldą, kur prašo, kad vaikas Dievui tarnautų „meiliu kvapu“, deda ranką ant galvos. Tuo rankos uždėjimu ima vaiką Bažnyčios žinion ir pašventina Dievo tarnybai. Seniau taip daroma buvo su aukomis.

Kad pavesto Dievo tarnybai vaiko gyvenimas būtų „malonus kvapas“, jis turi vengti nuodėmių ir netikrų pasaulio linksmybių, o mėgti Dievo išmintį. Tuo tikslu kunigas deda krikštijamajam į lūpas pašventintos druskos, kuri vadinama čia išminties druska. Druskos dėjimo paprotys bus gal kilęs iš Senojo Įstatymo papročių — pabarstyti druska atnešamą Dievui auką. Jis tad pradžioje galėjo reikšti vaiko pašventimą Dievo tarnybai.

Per gimtąją nuodėmę įsigalėjo žmonėse nuodėmingumas, o su juo ir piktosios dvasios įtaka ir valdžia. Krikštas veda žmones iš šio pažeminimo ir paveda Dievui; tai išreiškia kunigas, skaitydamas egzorcizmus, kur liepia Kristaus vardu apleisti piktajai dvasiai Dievo tarną ir niekad nedrįsti niekinti to kryžiaus, kuriuo dabar žymima vaikui kakta.

Po to kunigas duoda vaikui stulą ir veda jį bažnyčion, vadinasi, ima Dievo, Kristaus ir Bažnyčios globon. Krikštateiviai, nešdami vaiką į vidų, kalba jo vardu tikėjimo išpažinimą — Tikiu... ir Viešpaties maldą — Tėve mūsų.

Prie krikštyklos kunigas liečia seilėmis vaiko ausis ir nosį, tardamas: *e f f e t a* — atsiverk. Čia sekamas Kristus, kurs, gydymas kurčią nebylį, seilėmis lietė jo ausis ir liežuvį. Šia apeiga reiškia iš vienos pusės krikštijamojo pareiga klausyti Dievo žodžio ir jį mėgti, o iš antros — krikšto malonės šiam reikalui.

Apeigos krikštijant. Kadangi niekas negali dviem ponam tarnauti, kunigas, prieš krikštydamas, reikalauja iš vaiko atsi-

žadėti velnio ir jo puikybės — Ar atsižadi velnio? — Atsižadu. — Ir visų jo darbų? — Atsižadu. — Ir visos jo puikybės? — Atsižadu.

Tas iškilmingas atsižadėjimas yra krikšto sutartis tarp Kristaus ir vaiko dorai gyventi.

Bet žmogaus, atsižadėjusio pitkosios dvasios, laukia ilga ir sunki kova su nuodėmingumu. Jai laimėti krikštas teikia vai-

singos pašalpos per Dievo malones. Tai reikšdamas, kunigas tepa šv. aliejumi (katechumenų aliejus) krikštijamajam krūtinę ir petelius. Alyva daro žmogaus kūną miklesnį ir tvirtesnį grumtynėms, ir dėl to senovės grumtininkai tepdavosi, eidami imtynių.

Tačiau krikščioniui mažą velnio atsižadėti — tai tik viena jo pareigų dalis — jis turi dar Kristui atsiduoti, ir, štai, kunigas toliau klausia krikštijamąjį, ar tiki Dievą Tėvą, Sūnų, Šv. Dvasią, Kristaus Bažnyčią ir t.t. Krikstatėviai pareiškia vaiko tikėjimą.

Dabar krikšto sutartis pilna, ir kunigas, dar kartą paklaushęs, ar nori pasikrikštydinti, pila trimis kryželiais šv. vandenį vaikui ant galvelės, sakydamas:

N., aš tave krikštiju vardan Tėvo ir Sūnaus ir Šv. Dvasios.

Apeigos pakrikštijus. Pašvenčiamoji krikšto malonė padarė vaike didelę atmainą: jis dabar Dievo vaikas, Kristaus mistinio kūno sąnarys ir, panašiai kaip Kristus, skiriamas būti savo gyvenimui karalius, kunigas, pranašas. Tam išreikšti kunigas tepa šv. krizma vaikui viršugalvį, kaip kad Senajame

Krikštas.

Istatyme darydavo karaliams, kunigams ir pranašams, kai juos skirdavo į jų pareigas.

Atgauta per krikštą pirmąją rojauš nekaltybė vaizduojama yra baltu drabužėliu, kurį kunigas teikia pakrikštytajam, liepdamas nesuteptą nunešti į Kristaus teismą.

Kad vaikas per krikštą gavo Dievo dorybių — tikėjimo, vilties ir meilės — užuomazgą, to ženklui kunigas duoda jam degančią žvakę, kuri šviečia kaip tikėjimas, kyla liepsna į viršų kaip viltis ir dega karščiau kaip meilė. Vaiko pareiga — tas dorybes išlaikyti ir su jomis išeiti pasitikti vestuvių Viešpaties.

Skirdamasis su pakrikštytuoju, kunigas taria: N., eik ramybėje ir Viešpats teesie su tavimi. Krikštatis už pakrikštytąjį atsako žodeliu: Amen.

19. Sutvirtinimas

Sutvirtinimo apeigos. Sutvirtinimo sakramentą teikia vyskupas. Apsitaisęs kamža, stula, kapa, tiesia įsiai abi rankas ant norinčių imti sakramentą ir meldžiasi į Šv. Dvasią, kad suteiktų tvirtinamiesiems savo 7 dovanas. Po to dedasi mitrą ant galvos, ima pastoralą ir, eidamas pro tvirtinamuosius, kurie dabar klaupiasi, tepa jiems kryžiskai kaktas šv. krizma, sakdamas: N. N., (mini krikšto ir naują sutvirtinimo vardą) ženklinu tave kryžiaus ženklu ir tvirtinu tave išganymo krizma vardan Tėvo ir Sūnaus ir Šv. Dvasios. Po to dešine ranka lengvai suduoda per veidą, linkėdamas ramybės: Pax tecum — ramybė su tavimi.

Suteikęs tokiu būdu visiems norintiems sutvirtinimo sakramentą, vyskupas grįžta į altorių ir čia dar kartą meldžia Šv. Dvasią apsigyventi sutvirtintųjų širdyse ir visus laimina.

Prie sutvirtinimo reikalingas yra sutvirtinimo tėvas ar motina, destis, berniukas ar mergaitė yra tvirtinami. Sutvirtinimo tėvas ar motina per sakramento ėmimą laiko dešiniąją ranką ant tvirtinamojo dešiniojo peties.

Sutvirtinimo apeigų prasmė. Sutvirtinimo apeigos ir meldžiaga pirmoje eilėje kelia to sakramento malones ir pareigas.

Sutvirtinimo vaisius gerai reiškia krizma.

K r i z m a susideda iš alyvos ir balzamo; ją vyskupas šventina Didįjį ketvirtadienį. Alyva stiprina žmogaus kūną, sutvirtinimo sakramentas stiprina sielą, kiek tai reikalinga tvirtam Kristaus kareiviui. Alyva degdama duoda šviesos, sutvirtinimo malonės apšviečia protą Dievo tiesoms ir savo pareigoms pažinti. Balzamas saugo nuo puvimo ir duoda malonų kvapą,

sutvirtinimas saugo sielą nuo dorinio gedimo ir palaiko dorybių kvapą.

Kryžiaus ženklas, daromas kaktose, moko, kad krikščionys nesigėdytų Kristaus kryžiaus ir viešai reikštų savo tikėjimą. Kristaus kareivis Kristaus ženklą drąsiai turi nešti priešais save.

R a n k o s u ž d ė j i m a s ženklina, kad sutvirtintasis, kaip Kristaus kareivis, tampa Jo nuosavybe ir kad tuč pačiu imamas Jo globon.

Smūgis per veidą prīmena, kad Kristaus kareivio laukia kentėjimai ir paniekinimai, o ne linksmybės, ir

kad jis turi nesmagumus pats kentėti, o ne kitiems daryti. Smūgio apeiga bus parėjus iš riterių papročių. Naujokas, imamas į riterius, gaudavo per kaklą ar veidą smūgį kardo plokštuma arba ranka. Seniau vietoje smūgio buvęs meilės pabučavimas, kaip rodo ir šiandien per smūgį tariami žodžiai: Pax tecum.

Sutvirtinimas.

20. Komunija

Komunijos dalinimo apeigos nesudėtingos, bet reikšmingos. Einantieji prie komunijos arba jų vardu tarnautojas kalba

visuotinę išpažintį. Ta išpažintis turi nuolankiai nustatyti sielą Dievui ir per gailėsį už nuodėmes ją apvalyti.

Kunigas atidaro tabernakulį ir, atsigręžęs į žmones, prašo Dievą jiems pasigailėjimo ir atleidimo. Ima Šv. Sakramentą į rankas ir, rodydamas jį, kalba:

Stai Dievo avinėlis, kurs naikina pasaulio nuodėmes (Ecce Agnus Dei...). Viešpatie, nesu vertas, kad užeitum mano pastogėn, bet tark vieną žodį, o pasveiks mano siela.

Duodamas komuniją, kunigas daro su ja viršum komuninės kryželį ir deda imančiam į burną, tardamas: Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kūnas tesaugoja tavo sielą amžinam gyvenimui. Amen.

Padalinęs Šv. Sakramentą, kunigas grįžta į altorių, stato komuninę tabernakulinį ir laimina susirinkusius.

Einančiųjų prie komunijos laikymasis. Eidami prie komunijos, žiūrime kad drabužiai būtų švarūs, ir nuo pusiaunakties nieko negeriamo ir nevalgome.

Komuniją imame prie Dievo stalo, kuris skiria presbiteriją nuo navos. Čia atsiklaupę, kalbame visuotinę išpažintį, gailėdamies už nuodėmes. Kunigui žegnojant, žegnojamės, o per žodžius Domine non sum dignus, nulenkę galvą, mušamės triskart krūtinėn, sakydami: Viešpatie, nesu vertas...

Kunigui duodant komuniją, rankas dedame kryžiškai ant krūtinės, staltiesę prispaudžiame prie savęs taip, kad lygiai eitų su Dievo stalu, pakeliame galvą ir tiek išsižiojame, kad komuniją patogų būtų dėti burnon. Liežuvis turi būti ant dantų

Komunija.

sujungtas (neiškištas) su lūpa, akys nuleistos, bet neužmerktos. Komuniją priėmę, lenkiame galvą ir taip laukiame, kol mūsų artimasis kaimynas priims. Tuomet keliamės ir einame savo vieton melstis. Komuniją nuryjame tuoj, bet iš pagarbos Švenčiausiam nekramtome ir pirštais neliečiame, tik, jei prilimpa prie gomurio, laukiame, kol atidreks. Po komunijos tuoj nespiaudome, kadangi seilėse gali dar būti Šv. Sakramento dalelių. Meldžiamės po komunijos, jei niekas netrukdo, bent 15 minučių, kadangi taip ilgai Šv. Sakramento pavidalai, taigi ir Jėzus Kristus, pasilieka mumyse.

Pirmųjų amžių papročiai. Iškart komunija buvo imama dviejuose pavidaluose ir pavalgius, vakare. Bet jau II amž. imta iš pagarbos Šv. Sakramentui nevalgyti prieš komuniją. Kai dėl dviejų pavidalų, tai komunija abiem pavidalais niekad nebuvo visiems privaloma. Jau pirmaisiais amžiais vaikai ir ligonys imdavo vienu pavidalu: vaikai vyno pavidalu, o ligonys — duonos. Nuo XII amž. dėl patogumo įsigalėjo vieno pavidalo komunija, ir šiandien tik kunigams leista per mišias komunikuoti abiem pavidalais. Pirmaisiais amžiais komuniją imdavo žmonės stati, ir kunigas dėdavo ją ne tiesiai į burną, bet ant rankos. Vyrai imdavo nuoga ranka, o moters pridengta skarele. Šie pirmykščiai papročiai jau iš pagarbos Šv. Sakramentui, jau dėl nepatogumo liko pamažu pašalinti ir pamiršti.

21. Atgaila

Sunkiai nusidėję po krikšto, nuodėmių atleidimą galime gauti per atgailos sakramentą.

Atgailos apeigos. Kas nori imti atgailos sakramentą, meldžia Š. Dvasią pagalbos, prisimena visas dar neatleistas per atgailos sakramentą nuodėmes, gailisi už jas dėl bausmės ir Dievo meilės, pasižada daugiau nenusikalsti ir eina išpažinties.

Prieš išpažintį susikaupia ir nusilenkęs kalba visuotinę išpažintį iki žodžių: *mano kaltybė...* Ištaręs šiuos žodžius, laukia, kol kunigas kryžium laimins. Tuomet, persižegnojęs ir taip priderinęs savo veidą, kad balsas eitų tiesiai kunigui į ausį ir iš šalies nebūtų girdimas, sako:

Garbė Jėzui Kristui. Paskutinę išpažintį esu atlikęs, pvz., prieš mėnesį (nurodyti apytikris laikas), komuniją priėmęs, paskirtą atlygį padaręs. Po to esu nusikaltęs Dievui šiomis nuodėmėmis...

Dabar sako atvirai visas savo nuodėmes, nieko neslėpdamas ir nemažindamas. Visa išpažinęs, baigia šiais ar panašiais žodžiais: Daugiau neatsimenu, už šias ir visas kitas savo kada nors padarytas nuodėmes gailiuos, žadu pasitaisyti ir prašau jas atleisti.

Čia klauso kunigo pamokymo ir nurodymų dėl atsilyginimo Dievui ir žmonėms. Ko nesuprasdamas, klausia. Kunigui liepus muštis krūtinėn, lenkia galvą ir mušdamasis triskart sako: Dieve, pasigailėk manęs nusidėjėlio (ės).

Kai kunigas išrišęs pabarškina, atgailotojas žegnojasi, kečiasi ir eina tinkamon sau vieton melstis.

Išpažintį nuolankumo ženklą nusidėjėlis atlieka klūpodamas, jei tik gali ir siekia klausyklos langelio, kitoniškai, gali stovėti, o ligoje sėdėti ar gulėti.

Kunigas, klausydamas išpažinčių, yra teisėjas, dėl to jis sėdi. Ant jo balta kamža ir žydra stula. Ta spalva Bažnyčia nori priminti kunigui ir atgailotojui skausmo ir vilties reikalingumą per atgailą.

Pirmųjų amžių atgailos drausmė. Pirmaisiais amžiais Bažnyčia labai žiūrėjo, kad jos nariuose nebūtų sunkiai nusidedančių žmonių, kurie savo blogais darbais vien Bažnyčios vardą terštų pagonių akyse. Krikščionis, viešai sunkiai nusidėjęs,

Išpažintis.

būdavo išskiriamas iš Bažnyčios. Jei norėdavo pasilikti, turėdavo atlikti ilgą viešą mėginimą. Mėginimas prasidėdavo pelenų dieną viešu nuodėmių išpažinimu, kurį išklauses vyskupas skirdavo atitinkamą bausmę. Nusidėjėlis turėdavo per nustatytą laiką pasninkauti, susilaikyti nuo pasilinksminimų, pokylių, vestuvių, šelpti elgetas, slaugyti ligonis ir t.t. Be to, jis apsisivildavo ypatingu atgailos drabužiu, nusikirpdavo plaukus, pasibarstydamas galvą pelenais ir, atsistojęs prie bažnyčios durų ar jos prieangyje, prašydavo įeinančius melstis už jį. Toks mėginimas trukdavo penkis, dešimt, dvidešimt ir daugiau metų, kartais iki gyvos galvos. Kas jį atlikdavo, gaudavo atleidimą amžinos ir laikinės bausmės už nuodėmes. Mėginimui pasibaigus, paprastai Didįjį ketvirtadienį, vyskupas, parpuolęs veidu prieš altorių, kalbėdavo drauge su atgailojančiais 7 atgailos psalmes, melddamasis dėdavo ant jų rankas ir tuo būdu taikindavo su Bažnyčia.

Atlaidai. Šitą bausmę ir mėginimą kartais vyskupas trumpindavo arba ir visai dovanodavo. Vienas tatai gaudavo už uolumą atliekant atgailą, kitas dėl kankinio užtarimo, o dar kitas dėl kilusio persekiojimo. Mat, kilus persekiojimui, grėse krikščionims mirtis; kad ji neišitektų krikščionių nesustiprintų komunija, vyskupai pagreitindavo atgailojančių sutaikinimą su Bažnyčia. Toki laikinės bausmės mažinimai bei dovanojimai buvo vadinami indulgencijomis, atlaidais. Indulgencijos būdavo 100 dienų, vienerių metų, 7 metų ir 7 kvadrantų (40 dienų pasninkas) ir t.t.

Ilgainiui indulgencijų (atlaidų) teikimas vis labiau plito ir darėsi lengvesnis. Dabar joms gauti paprastai reikalaujama tik šių dalykų: išpažinties (kad būtų bent sunkiosios nuodėmės atleistos), komunijos, maldos Bažnyčios intencija.

Laikinė bausmė, kurią atlaidai mums dovanoja, nesti šiandien jau Bažnyčios aiškiai, kaip kitados, nustatoma per atgailos sakramentą; tačiau atlaidų dydis apibrežiamas viešosios atgailos terminais, būtent, atlaidai esti 100, 300 dienų, metų, 7 metų ir 7 kvadrantų. Šimto dienų ir t.t. atlaidai reiškia, kad Bažnyčia Dievo vardu dovanoja tokią bausmę, kuri kitados išlyginama būdavo 100 dienų viešosios atgailos.

Jubiliejus. Kas 25 metai ir per didesnius Bažnyčios gyvenime įvykius ar jų sukaktuves esti skelbiami ištisi atleidų metai, jubiliejumi vadinami. Per tuos metus kiekvienas, kas atlieka popiežiaus nustatytas sąlygas, gauna visuotinius atlaidus, arba visos laikinės bausmės atleidimą. Per jubiliejų kunigai turi ypatingų įgaliojimų nuodėmėms atleisti, būtent, jie gali tuomet atleisti taip pat kone visas tas nuodėmes, kurios šiaip jau yra popiežiaus ar vyskupo atleidžiamos. Jubilėjaus metus pradeda popiežius šiomis apeigomis: Kūčioje (Kalėdų vigilija) popiežius, susirinkęs su aukštesniais dvasininkais Siksto koplyčion, gieda *Veni Creator* ir eina į vadinamuosius *Šventuosius Vartus*. Tie vartai užmūryti; popiežius triskart muša į juos aukso plaktuku, mūrininkai ardo mūrą. Šventas Tėvas atsiklaupęs gieda *Te Deum* ir su kryžium eina pirmas į bažnyčią ir čia skelbia jubilėjaus metus.

Kitais metais tuo pačiu laiku įvyksta tų vartų užmūrijimas. Popiežius laimina plytas ir kalkes, pats deda pirmąją plytą ir sidabrinio drėbtuvėliu kalkių. Užmūrijus vartus, jų viduryje kabinamas varinis kryžius. Apeigos baigiasi iškilmingu papiežiaus palaiminimu *urbi et orbi*.

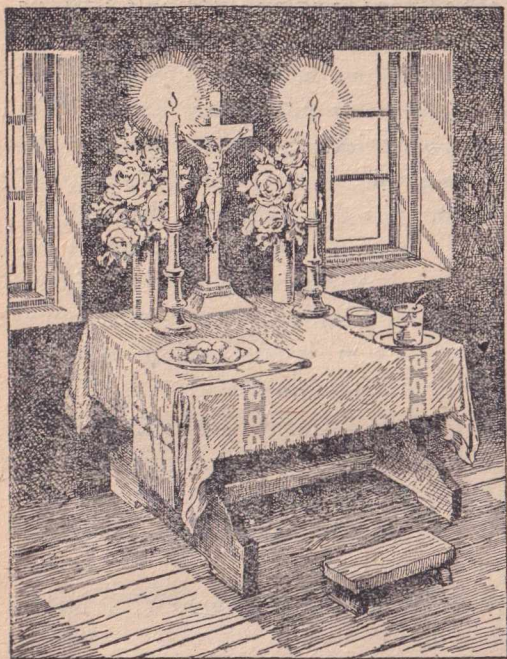
Jubilėjaus atlaidai pirmą kartą paskelbti buvo 1300 metais popiežiaus Bonifaco VIII.

22. Viatikas ir Paskutinis patepimas

Ligoniui pavojingai sergant, teikiamas jam yra viatikas ir paskutinis patepimas.

Kambario prirengimas. Laukiant kunigo, pas ligonį reikia išvalyti kambarį ir švariai prirengti ligonį. Netoliese nuo ligonio, bet kokioje vietoje, kur ligonis lengvai matytų, statomas yra baltai apdengtas staliukas. Ant staliuko dedamas kryžius (ne paveikslas) su dviem žvakėmis iš šalių, stiklinė su vandeniu ir šaukštu, lėkštė su 6 vatos ar pakulų rutuliukais, su trupučiu druskos ir duonos riekute. Turint galima padėti švęsto vandens ir šlakstytuvą. Kunigui įvažiuojant, reikia degti žvakes ir eiti pasitikti.

Viatikas. Kunigas paprastai atvažiuoja su Šv. Sakramentu. Įeidamas sako: Ramybė šiems namams ir visiems čia gyvenantiems; deda Šv. Sakramentą ant staliuko ir

Stalas laukiant kunigo pas ligonį.

šventina butą su ligoniu. Po to eina klausyti ligonio išpažinties. Susirinkusieji, kad netrukdytų kunigo besikalbant su ligoniu, išeina kitan kambarin ir gieda Šv. Sakramentui giesmes. Išpažinčiai pasibaigus, žmonės vėl sueina, o kunigas duoda ligoniui amžinajai kelionei komuniją, vadinamą lotyniškai viatiku, arba kelionine. Duodamas sako: Imk, brole, (ar sesuo) mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kūnoviatiką, kuris tegu tave saugo nuo piktojo

priešininko ir nuveda amžinan gyveniman Amen.

Paskutinis patepimas. Paskutinį patepimą kunigas pradeda malda už ligonį. Paskui ligonių aliejumi tepa jam akis, ausis, nosį, lūpas, rankas ir kojas, sakydamas: Per tą šventąjį patepimą ir savo tėviškąjį gailestingumą teatleidžia tau Viešpats, ką esi nusidėjęs regėjimu, girdėjimu ir t.t., destis, kurią juslę tepa. Pateptą sąnari čia pat šluosto vata ar pakulomis.

Pabaigęs tepti, kunigas valo sau pirštus duona, druska ir vata, o po to dar meldžiasi už ligonį, prašydamas jam malonių ir sveikatos.

Prieš apleisdamas ligonį, kunigas žadina jį gailėtis už nuodėmes, sutikti su Dievo valia bei kantriai kentėti ir šauktis Jėzaus vardo. Ligonį sutinkant tai daryti, kunigas teikia popiežiaus palaiminimą mirties valandai. Per šį palaiminimą mirštantysis gali gauti visuotinius atlaidus. Kartais, vietoje palaiminimo, atlaidams gauti duodamas bučiuoti atlaidų kryželis su Šv. Tėvo palaiminimu.

Vata, duona ir druska, vartota per patepimą, reikia sugadinti.

Pask. patepimo apeigų reikšmė. Tepama juslės, kadangi per jas žmogus dažnai nusideda. Alyva savo veikimu tinkamai vaizduoja to sakramento vaisius sielai. Alyva, būtent, stiprina kūną, gydo žaizdas; paskutinis patepimas sustiprina ligonį kentėjimams bei pagundoms, atleidžia kasdienines, o kartais ir sunkiasias nuodėmes (kai jų negalima išpažinti), mažina bausmę už nuodėmes, naikina nuodėmių likučius, kaip antai: palinkimą nusidėti, baimę, nerimą ir t.t., taigi lyg gydo sielą nuo žaizdų. Vartojami žodžiai yra jautri malda į Dievo gailestingumą.

23. Kunigystė

Kunigystės sakramentas teikiamas trimis laipsniais: diakono, kunigo ir vyskupo. Kiekvienas tų laipsnių turi gražių simbolinių apeigų. Čia dėstysime tik kunigo ir vyskupo šventimo apeigas.

Kunigo šventimo apeigos. Kunigai šventinami per mišias. Vyskupas, kaip viršininkas, sėdasi suolelin ant altoriaus pakopų, o šventintini diakonai priešais pusrąčiu. Vienas vyresniųjų kunigų, archidiakonu vadinamas, pristato vyskupui diakonus, sakydamas, kad motina Bažnyčia reikalauja iššventinti juos į kunigus. Vyskupas klausia archidiakoną, o vėliau bendrai visus susirinkusiuosius, ar verti yra pristatomieji diakonai kunigo šventimų.

Gavęs teigiamą atsakymą, vyskupas moko šventinamuosius, kokios yra kunigo pareigos. Po to visi gulasi kryžiumi, o vyskupas kalba visų šventųjų litaniją ir triskart juos laimina.

Po litanijos diakonai klaupiasi prieš vyskupą, o vyskupas deda jiems rankas ant galvos. Tai — svarbiausioji ir seniausioji kunigo šventimų apeiga, per ją suteikiama Šv. Dvasia ir kunigo

galia iš pagrindų. Šventinamasis gauna stulą ir arnotą — stulą vyskupas sukryžiuoja ant krūtinės, o arnotas kol kas palieka užpakalyje surištas.

Tuo tarpu giedama „Veni Creator“ į Šv. Dvasią, o vyskupas tampa aliejaus šventinamųjų delnus, suteikdamas kunigui laiminimo galią. Ženklau, kad šventinamieji gauna taip pat galią mišias laikyti, vys-

Kunigo šventimas.

kupas duoda jiems į rankas taure su vynu ir pateną su ostija.

Prasideda antroji mišių dalis — aukojimas. Nauji kunigai drauge su vyskupu laiko pirmąsias savo mišias, tardami vienu laiku su vyskupu tuos pačius mišių žodžius. Ima abiejų pavidalų komunią, o po jos vyskupas taria jiems jautrius Kristaus žodžius: Aš jau nevadinu jūsų tarnais.... aš jus pavadinau prieteliais (Jono 15, 15).

Baigdamas mišias, vyskupas dar kartą deda rankas ant galvos, duodamas tuo galią nuodėmės atleisti ir sulaikyti. Kadangi dabar šventinamasai turi jau visą savo laipsnio valdžią, vyskupas atriša ir išskleidžia arnotą. Po to ima kunigo rankas į savąsias ir klausia, ar žada būti paklusnus savajam vyskupui. Kunigui patvirtinus, bučiuoja jį veidą tardamas: Viešpaties ramybė teesie su tavim!

Vyskupo šventimo apeigos. Vyskupo šventimas vadinamas konsekracija. Konsekracijoje dalyvauja trys vyskupai: vienas šventina, o kitu du jam asistuoja. Naujai šventinamas vyskupas vadinamas elektu, arba išrinktuoju.

Vienas iš vyskupų pristato vyskupui šventintojui elektą, pažymėdamas, kad Bažnyčia reikalauja jo į vyskupus. Tuomet šventintojas klausia, ar yra tam apaštalių (popiežiaus) įsakymas, ir liepia jį skaityti.

Paskaičius popiežiaus bulę (raštą), elektas prisiekia iškilmingai ištikimybę ir paklusnybę Bažnyčiai ir popiežiui, o po to šventintojas ima kvosti jo tikybos pažiūras bei žinias, duodamas įvairius klausimus.

Prasideda mišios. Šventintojas ir elektas laiko jas iki aukojimo atskirai, kiekvienas prie savo altoriaus, o nuo aukojimo drauge. Po evangelijos elektui išdėstomos jo būsimosios pareigos, kurių išklauses jis gulasi kryžiumi, o vyskupas šventintojas skaito su kitais visų šventųjų litaniją.

Elektui atsikėlus, dedama jam ant pečių evangelijų knyga ženklan, kad jis turi gyventi pagal Kristaus įstatymą. Po to vyskapai deda rankas ant galvos, tardami: „Imk Šv. Dvasią“... Giedant *Veni Creator*, tepamas elektui viršugalvis ir rankos krizma. Toliau įteikiami jau vyskupo pareigų ir valdžios ženklai: pastoralas, kad ganytų tikinčiuosius, žiedas, kad ištikimas būtų, evangelija, kad ją skelbtų žmonėms, mitra, kad vadovautų tikintiesiems.

Po mišių naujas vyskupas su visais savo valdžios ženklais yra vedamas per bažnyčią ir pristatomas žmonėms. Grįžęs į altorių, suteikia pirmą kartą iškilmingą palaiminimą ir, dėkodamas vyskupui šventintojui, triskart priklaupdamas gieda jam: *Ilgiausių metų*.

Mišiose per vyskupo konsekraciją aukojimo metu elektas įteikia šventintojui dvi degančias žvakes, du kepalus duonos ir dvi šuleles (statinaites) vyno. Tai — pirmųjų amžių plačiai buvusio papročio liekana.

24. Jungtųjų, arba Moterystės, sakramentas

Rengimasis jungtuvėms. Jungtuvės — labai svarbus ir rimtas žmogaus gyvenime žingsnis. Kas veda, pasižada rimtai gyventi, iki gyvos galvos viens antram ištikimas būti

ir t. t., o tai sunkūs ir svarbūs dalykai. Tad kiekvienas, kurs mano tuoktis, turi rimtai rengtis.

Vienas svarbiausiųjų čia dalykų — arčiau susipažinti su viens antru prieš vestuves, ištirti ir išaiškinti savo būdą, pažiūras, siekimus ir t.t. Priešingai darant, galima susijungti su žmogumi visai kitokių pažiūrų ir būti nelaimingam visą gyvenimą. Ieškant tinkamo žmogaus, pirmon eilėn reikia statyti jo dorą ir būdą. Kas veda dėl grožio ar turto, tas greit ir dažnai gailisi.

Kad ketinantieji tuoktis galėtų arčiau pasipažinti, Bažnyčia leidžia daryti jiems prirengiamąją sutartį, arba sužieduotuves. Sužieduotuvės daromos prie kunigo arba bent prie dviejų liudytojų ir raštu, kitaip padarytos neturi jokios galios Bažnyčios teisme. Sužieduotuvės yra tik pasižadėjimas vesti ar tekėti, jos galutinai žmogaus neriša ir gali būti dėl rimtų priežasčių išardomos.

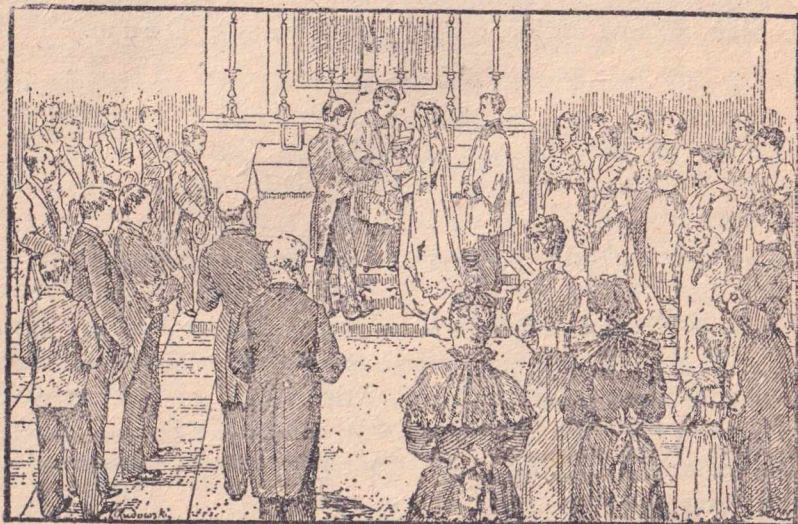
Bažnyčios įsakymu, jungtuvės gali būti reikšmingai daromos tik su bažnyčios žinia. Todėl besituokiantieji turi savo norą pranešti klebonui. Kunigas, prieš leisdamas tuoktis, klausinėja tikybos dalykų, norėdamas ištirti, ar besituokiantieji pakankamai turi žinių savo būsimajam tėvų ir mokytojų pašaukimui. Išegzaminavęs įrašo juos į knygas ir per tris šventadienius viešai visai parapijai užsako ketinamas vestuves, kad visi žinotų ir, jei turi ką prieš vestuves, praneštų Bažnyčiai.

Kadangi moterystė — gyvųjų sakramentas, besituokiantieji prieš ją atlieka išpažintį pašvenčiamajai maloniai įgyti.

Jungtuvių apeigos. Jaunieji reiškėjų ir palydovų būrelyje atvyksta bažnyčion ir stoja prie altoriaus pakopų taip, kad jaunoji būtų jaunojo dešinėje. Jaunieji esti su laimėjimo ženklais: jinai su vainikėliu ant galvos, o jisai su gėlėmis prie krūtinės. Kunigas, apsivilkęs kamža, stula ir balta kapa, išeina prie altoriaus ir, suklaupus visiems, gieda *Veni Creator*.

Pasimeldęs taip į Šv. Dvasią, atsigręžia į jaunuosius ir klausia juos, ar apgalvoję ir laisva valia tuokiasi. Jei jaunieji patvirtina, kunigas laimina žiedus ir deda jaunojo žiedą jaunajai, o jaunosios anam. Žiedas, būdamas apskritas, neturi galų, jis — amžinos meilės bei ištikimybės ženklas, o jo apsimainymas reiškia kits kitam atsidavimą ir ištikimybės pažadėjimą.

Žiedo davimas mergaitei labai senas — siekia laikų prieš Kristų, bet tada prasmė buvo kitokia: vyras (tik jis) duodavo mergaitei geležinį žiedą ženklan, kad ji tampa per santuoką jo verge. Krikščionija įnešė čia lygybės ir meilės pradą.

Jungtuvės.

Jaunieji kaip sveikindamies, paduoda sau rankas, o kunigas, perdėjęs aplinkui stulą, ženklan moterystės neardomybės, klauso jų daromos sutarties. Šioje jungtuvių sutartyje žada jaunieji vienas antrą mylėti, ištikimi būti, iki mirties viens antro neapleisti. Pasimeldę už jaunavedžius, kunigas šlaksto juos vandeniu ir duoda bučiuoti kryžių. Tuo baigiasi jungtuvės, kurios daromos be mišių.

Tačiau Bažnyčia geidžia ir pataria jungtuves daryti su mišiomis, ir, jei kas prie to taikosi, tuoj po jungtuvių sutarties prasideda už jaunavedžius mišios, per kurias kunigas dukart juos laimina ir suteikia komuniją.

Po 25 metų bendro gyvenimo susituokusieji daro kartais namų iškilmes, vadinamas sidabro vestuvėmis, o po 50 metų aukso vestuves bažnyčioje.

Per aukso vestuves kunigas, išėjęs į senelius, klausia jų, ko jie geidžia iš Bažnyčios, o kai šie atsako, kad geidžia palaiminimo, tuomet visi klaupiasi, o kunigas gieda *V e n i C r e a t o r*. Po maldos kunigas įteikia seneliams lazdeles su kryželiais, kaip ramstį senatvėj, ir primena garbę ieškoti vien Kristaus kryžiuje. Tuoju laikoma mišios, o po jų giedama *T e D e u m*.

Sakramentalijos

25. Apie sakramentalijas apskritai

Bažnyčia gali laiminti ir piktąsias dvasias varyti. Jėzus Kristus, gyvendamas žemėje, kartas nuo karto laimindavo žmones ir daiktus. Taip, sakysime, Kristus dėjo rankas ant vaikų ir laimino (Mk. 10, 16; Mt. 19, 15), žengdamas į dangų ištiesęs rankas laimino mokinius (Lk. 24, 50), laimino duoną ir žuvis, jas padaugindamas (Mk. 6, 41).

Tą laiminimo galią suteikė Kristus ir apaštalams. Siųsdamas juos tarp žmonių, liepė atsilankius į namus laiminti anuos žodžiais: *R a m y b ė t e e s i e š i t i e m s n a m a m s* (Lk. 10, 5s). Be to, Kristus suteikė apaštalams galybę ir valdžią ant visų velnių (Lk. 9, 1; 10, 17). Nuo apaštalo ta valdžia perėjo jų įpėdiniais — vyskupams ir kunigams. Kai Bažnyčia šventina kunigus, aiškiai pažymi, kad teikia jiems laiminimo galią.

Vykdomo būdai ir apeigos. Gautąją (laiminimo ir ant piktųjų dvasių) galią Bažnyčia nuo pat pirmųjų amžių plačiai naudoja. Daro tai įvairiais būdais: laimina žmonių vartojamus daiktus: laukus, butus, javus (sėklas), ugnį, vandenį, vyną, valgius, žvakes, pelenus ir t.t.; laimina pačius žmones: kaip šit, prieš išpažintį, po mišių, po komunijos, jaunavedžius per ir po jungtųjų, moteris po gimdymo, ligonis ir numirėlius, vaikus ir t.t.; draudžia piktąją dvasią, liepdami jai Jėzaus vardu trauktis nuo daiktų ir žmonių, — tos rūšies yra egzorcizmai krikštijant, šventinant druską, vandenį ir t.t.

Kai kuriuos daiktus ir žmones Bažnyčia ne tik laimina, bet ir išima iš kasdieninio vartojimo, paveda Dievo tarnybai. Šios rūšies palaiminimai vadinami pašventinamaisiais; tokie yra pašventinimas bažnyčios, altoriaus, taurės, aliejų, kryžių, paveikslų, ražančių ir t.t., pašventinimas abato (vienuolyno viršininko), subdiakono, akolito, karaliaus ir t.t. Per šį palaiminimą daiktai ir asmens tampa tam tikra prasme šventais daiktais ir asmenimis. Visi tie laiminimai bei egzorcizmai, Bažnyčios įvesti, vadinami sakramentalijomis.

Kad sakramentalijos būtų atliekamos kaip reikiant, tinkamu Dievui ir žmonėms būdu, Bažnyčia yra joms nustačiusi ritualuose maldas ir apeigas, kurių keisti be Bažnyčios leidimo niekam nevalia. Sakramentalijų apeigas kunigas atlieka, apsi-rengęs kamža ir stula. Apeigos paprastai esti šios: kunigas žegnojasi vardan Šv. Trejybės ir žegnoja daiktus, asmenis, deda rankas, meldamas atitinkamų malonių, šlaksto švęstu vandeniū, kartais smilko, o per kai kuriuos vyskupo atliekamus palaiminimus yra dar patepimas šventais aliejais. Visa tai Bažnyčia atlieka Jėzaus vardu, pasitikėdama Jo nuopelnais, pažadėjimais ir savo malda.

Sakramentalijų daviniai. Palaiminimai ir egzorcizmai, tinkamai atlikti, turi savo vaisių. Per sakramentalijas Dievas suteikia jų ėmėjams stiprinamųjų geriems darbams malonių, atleidžia esant geram nusistatymui mažąsias nuodėmes, gina sielą ir kūną nuo piktosios dvasios antpuolių (pagundų ir varginimų), teikia palaimos mūsų sveikatai ir gyvenimui, šalina nuo mūsų gresiančias nelaimes. Tų malonių sakramentalijos teikia visuomet; bet jų gauna ypačiai tie, kurie eina prie sakramentalijų be sunkių nuodėmių, su geru, pamaldžiu nusistatymu — ir juo kieno geresnis nusistatymas, juo daugiau gauna malonių.

Iš kur sakramentalijų vaisius? Tačiau nereikia manyti, kad sakramentalijų visas vaisius priklauso vien nuo imančio žmogaus.

Geras ėmėjo nusistatymas tai — tik būtina sąlyga, kad sakramentalijos galėtų veikti. Lygiai ir ne nuo kunigo priklauso, ar bus iš sakramentalijų malonių, ar ne. Kunigo pamaldumas gali tik pagausinti malonių, padaryti sakramentalijas vaisingesnes, bet pagrindinis sakramentalijų vaisius eina iš jas

atliekančios Bažnyčios prašymo bei galios. Šiuo atžvilgiu, ir ne vien tik šiuo, sakramentalijos labai panašios į sakramentus, kurių daviniai taip pat nepriklauso nei nuo ėmėjo, nei nuo teikėjo, o yra jau iš Kristaus valios bei įstatymo.

Sakramentalijų apibrėžimas. Žinodami sakramentalijų atsiradimą, davinius, veikimo būdą, mes dabar galime jas taip apibrėžti: Sakramentalijos yra šventi ženklai (veiksmai bei daiktai), kuriuos Bažnyčia nustatė ir kurie teikia žmonėms antgamtinių malonių iš juos atliekančios Bažnyčios galios bei prašymo.

Taip apibrėždami sakramentalijas, mes jas atskiriame ir nuo sakramentų, kurie yra Kristaus įsteigti ir malones teikia savaime dėl Kristaus įstatymo, ir nuo įvairių maldų bei gerų darbų, kaip va: Tėve mūsų, Confiteor, išmalda, žegnojimas, kurie arba nėra Bažnyčios nustatyti arba malones teikia ne dėl jos nustatymo, tik dėl gero jų atlikimo ir Kristaus pažadėjimų.

Sakramentalijų vartojimas nėra Bažnyčios įsakymas, bet, kadangi sakramentalijos yra žmonių išganymui naudingos ir Kristaus Bažnyčiai suteikta galia pagrįstos, katalikai dažnai jomis naudojosi. Tikintieji šventinamus, valgius, nešioja pašventintus kryželius, agnosėlius, žegnojasi švęstu vandeniu ir t.t. Eikime ir mes jų takais!

26. Žymesnės ir dažnesnės sakramentalijos

1. Bažnyčios pašventinimas: a) Kertinis akmuo. Pradedant statyti bažnyčią, didžiojo altoriaus vietoje statomas kryžius ir dedami pamatai. Padėjus pamatus, šventinamas kertinis akmuo. Jis esti kubas su kryželiais visuose šešiuose šonuose, o kartais ir su iškaltais parašais, kur žymimi statymo metai, fondatorių vardai ir t.t.

Šventindamas vyskupas arba kunigas šlaksto švęstu vandeniu altoriaus vietą, pamatus, daro kertiniame akmenyje kryželius ir deda jį sienų kerčioje, paprastai, už didžiojo altoriaus. Kertinis akmuo primena Kristų. Tuo vardu Išganytoją vadino

pranašai ir Jis pats save, kadangi Kristus — visko pamatas ir visus tikinčiuosius jungia vienybėn.

b) Išorinės bažnyčios pusės šventimas. Kai bažnyčia visai pabaigta, jinai konsekruojama. Prie bažnyčios daroma palapinė, kur talpinamos šventųjų relikvijos, dėtinios altoriun. Palapinė primena, kad šventieji į žemės gyvenimą žiūrėjo, kaip į kelionę.

Vyskupas nuveda diakoną bažnyčion ir liepia būti jos sargu. Diakonas uždaro bažnyčios duris ir ten pats vienas pasilieka. Vyskupas, saviškai apsitaisęs, kalba prie bažnyčios durų visų šventųjų litaniją; eina triskart aplink bažnyčią ir šlaksto jos sienas vandeniu Šv. Trejybės vardan. Tai vadinama bažnyčios krikštu.

Eidamas pro duris, vyskupas kiekvieną kartą stuksi į jas pastoralu ir kviečia atsidaryti, kad įeitų garbės karalius.

Diakonas sargas klausia: Kas yra tas garbės karalius? Bet durų nedaro, tik kai trečią kartą vyskupas prieina prie durų ir pastoralu padaro ant slenksčio kryžiaus ženklą, o visi kunigai vienu balsu pareikalauja: Atidarykite, atidarykite! — durys atsidaro, ir vyskupas su kunigais įeina į vidų. Kristaus kryžius nugali kliūtis.

c) Vidinės bažnyčios pusės pašventimas. Įėjęs bažnyčios vidun, vyskupas gieda *Veni Creator*, šaukdamas Šventąją Dvasią ateiti. Tarnai barsto asloje kryžiškai (raide X) pelenus, o vyskupas pastoralu rašo toje vietoje lotynų ir graikų abėcėles. Tuo žymima, kad kelias išganyman — per atgailą (pelenai) bei kentėjimus (kryžius), o juo eiti turi visos tautos (lotynų ir graikų abėcėlės). Po to šventina sienas iš vidaus ir daro jose krizma 12 kryželių, prie kurių įtaisomos žvakės. Žvakės vaizduoja 12 apaštalų, kurie tikėjimo šviesą išnešiojo po visą pasaulį.

Bažnyčios konsekracijai atminti kasmet yra keliamos metinės pašventinimo sukaktuvės — *dedikacija*.

Medinės bažnyčios yra šventinamos mažiau iškilmingu būdu, kurs vadinamas paprastu pašventinimu ir atliekamas dažniausiai kunigo.

2. Altoriaus pašventimas. Jei bažnyčia turi altorių mūrinį, nekilnojamą, vyskupas jį k o n s e k r u o j a. Tai daroma drauge su bažnyčios pašventimu, o kai kada ir atskirai.

Altoriui šventinti vyskupas gamina ypatingą vandenį grigalinį, kadangi jo pritaismą nurodė popiežius Grigalius Didysis (VI amž.). Grigalinis vanduo daromas iš paprasto vandens, vyno, pelenų ir druskos. Vynas ir vanduo ženklina Kristaus Dievybę ir žmogybę, o pelenai ir druska — žmogaus mirtingą kūną ir nemirtingą sielą, jų jungimas draugėn vaizduoja žmogaus jungimąsi su Kristumi per komuniją.

Paėmęs grigalinio vandens, vyskupas daro juo altoriaus mensoje penkis kryželius — 4 kampuos ir vieną per vidurį — eina 7 kartus aplink altorių ir šlaksto vandeniu; tepa šv. krizma k a r s t ą (įdubimą mensoje) ir įdeda ten šv. relikvijas, užmūrydamas jas iš viršaus plytele. Po to katechumenų aliejumi ir krizma tepa 5 altoriaus kryželius (jie iškalti mensoje), deda ten po 5 smilkalo grūdėlius, po vieną dagties kryželį ir visa uždega. Taip turi degti nuolatine Dievo meile žmonių širdys.

Tuo baigiasi altoriaus konsekracija. Dabar altorius nuvalomas, apdengiamas drobėmis, ir laikomos pirmosios mišios.

3. Aliejų šventimas. Trys yra aliejų rūšys, kurias Bažnyčia vartoja išoriniame kulte, būtent: šv. krizma, katechumenų aliejus ir ligonių aliejus.

Šv. k r i z m a susideda iš alyvos ir balzamo. Ja tepamas vaikui viršugalvis per krikštą, kakta per sutvirtinimą, rankos ir galva konsekruojamam vyskupui, altoriai, bažnyčių sienų kryželiai ir t.t.

K a t e c h u m e n ų a l e j u s — iš tikrosios alyvos. Juo tepama vaikui krūtinėlė ir peteliai per krikštą, kunigui delnai per šventimus, karaliaus galva per vainikavimą ir t.t.

L i g o n i ų a l e j u s — taip pat iš tikros alyvos — vartojamas ligonims per paskutinį patepimą.

Visus tuos aliejus šventina vyskupas Didįjį ketvirtadienį su daugeliu įvairių ir gražių apeigų bei maldų. Šventinant dalyvauja 12 kunigų, 7 diakonai ir 7 subdiakonai.

4. Vandens šventimas. Kas sekmadienį kunigas šventina vandenį. Tuo tikslu ima druskos ir vandens, kalba jiems egzor-

cizmus ir juos sumaišo. Kartu meldžiasi, kad Dievas suteiktų palaimos sielai ir kūnui tų, kurie pamaldžiai vartos švęstą vandenį.

Vanduo valo, o druska saugo nuo gedimo, jų sujungimas draugėn per tam tikras maldas turi mokyti tikinčiuosius, kad valytųsi nuo nuodėmių ir jų vengtų. Pamaldus švęsto vandens vartojimas atleidžia mažąsias nuodėmes ir teikia pagalbos pagundoms nuveikti.

5. Kapinių pašventimas. Krikščionys savo numirėlių nedegina, tik kasa į žemę arba laidoja. Vieta, kur laidojami numirėliai, vadinama k a p i n ė m i s, k a p a i s.

Jau pirmaisiais amžiais krikščionys turėdavo kapinėms atskiras vietas, kur jie dažnai rinkdavos pamaldų laikyti. Romoje ir kai kuriuose kituose Italijos miestuose laidojama buvo katakombose. Persekiojimams praslinkus ir atsiradus viešoms bažnyčioms, krikščionys mėgdavo laidoti numirėlius bažnyčių kieme. Ilgainiui dėl sveikatingumo sumetimų kapinės imta taisyti atstu nuo gyvenamųjų vietų.

Kadangi krikščionių kūnai — Šv. Dvasios bažnyčia, tad jiems laidoti žemė šventinama. Tuo tikslu kapinėse statomi penki kryžiai, taip kad sudarytų vieną didelį kryžių. Prieš kiekvieną kryžių įbedamas stulpelis su trimis basleliais iš viršaus žvakėms pastatyti. Kryžius ženklina Kristų, žmonių atsikėlimą ir gyvenimą, stulpeliai — žmonių griaučius (kaulus), o žvakės — amžinąją teisingųjų šviesą.

Pašventimo dieną uždegamos žvakės, vyskupas su žmonėmis kalba Visų Šventųjų litaniją, eina per kapines ir šlaksto švęstu vandeniu; priejęs prie kryžių, ima nuo stulpelių žvakeles ir stato ant kryžiaus — vieną viršūnėje, o kitas dvi — skersinio galuose; stulpelius išrauna. Tai susirinkusiems vaizduoja, kad kūnai kelsis iš karstų, o amžinoji šviesa yra gaunama per Kristaus kryžių ir kančią. Pabaigus šventinti, laikomos bažnyčioje mišios. Katalikų yra paprotys mirusiems prie kapo statyti medinį, akmeninį ar metalinį kryžių bei paminklą.

6. Motinos su vaikeliu ir jaunavedės palaiminimas. Senajame Įstatyme buvo įsakyta, kad motinos keturiasdešimtą ar aštuoniasdešimtą po pagimdymo dieną eitų bažnyčion ir čia per

ypatingas aukas apsivalytų, o jei sūnus pirmagimis, jį Dievui paaukotų. Tą įsakymą laikydama, Marija keturiasdešimtą dieną atvyko su Jėzumi bažnyčion.

Marijos pavyzdžiu elgiasi ir krikščionių motinos. Sulaukusios iš Dievo vaikelio, einą jos pačios vienos ar vaiku nešinos bažnyčion ir čia prašo kunigą palaiminti.

Kunigas pasitinka moteriškę prie bažnyčios durų, duoda jai degančią žvakę — tikėjimo ir meilės simbolį — ir meldžiasi. Po to liepia imti už stulos ir įsiveda vidun; tai reiškia, kad Bažnyčia ima motiną savo globon. Bažnyčioje moteriškė klaupiasi prie altoriaus, o kunigas meldžiasi Dievui, kad jai ir jos vaikui duotų dorai gyventi ir amžina laime džiaugtis. Toks motinos palaiminimas vadinamas įsivesdinimu ar įvedybomis.

Panašų palaiminimą Bažnyčia duoda ir jaunavedei tuoj po vestuvių; jis vadinamas jaunavedės palaiminimu.

7. Vyskupo ir kunigo palaiminimas. Vyskupas, eidamas į pamaldas, per pamaldas ir iš jų grįždamas, o kartais ir šiaip prašomas, laimina žmones kryžiaus ženklų. Palaiminimo priimti tikintieji klaupiasi.

Kunigas laimina žmones po mišių, po komunijos, prieš išpažintį, o ypatingu būdu per primicijas ir sekundicijas. Primicijomis vadinamos pirmosios iškilmingos naujai išventinto kunigo mišios, o sekundicijomis — mišios, laikomos po 50 kunigavimo metų. Vienos ir antros mišios prasideda *Veni Creator*, o baigiasi palaiminimu, sujungtu su atlaidais. Šis palaiminimas atliekamas, dedant rankas ant galvos. Per sekundicijas kunigas senelis gauna laimėjimo vainikėlį iš laurų ir lazdelę su kryželiu. Nuo sekundicijų dienos kunigas senelis vadinamas jubilatu.

8. Laidotuvės. Numirėlio pašarvojimas. Mirus katalikui, skambinama varpu. Tuo pranešama parapijiečiams, kad melstų už savo brolių ar seserį, kuris nuėjo į Dievo teismą.

Laidoti numirėlis apvelkamas išeiginiais drabužiais, duodamas jam į rankas kryželis ar paveikslėlis su ražančiumi, ir numirėlis guldomas į karstą. Prie karsto galuose statomas kryžius, o aplinkui — žvakės ir gėlės. Kryžius primena, kad velionis buvo Nukryžiuotojo garbintojas, o žvakės, — kad jis turėjo tikėjimo šviesą.

Eksporta. Laidojimo laiku ateina į namus kunigas. Čia velkasi kamža, juoda stula, kapa ir eina prie karsto. Atėjęs šlaksto numirėlį švęstu vandeniu ir kalba psalmę: *De profundis* (Iš gilumos), kurioje prašo, kad Dievas nežiūrėtų į velionies kaltybes, bet į savo gailestingumą. Po tos psalmės žmonės ima karstą su numirėliu ir neša ar veža į bažnyčią, o kunigas gieda kitą psalmę: *Miserere...* (Pasigailėk). Tą gedulingą eiseną pradeda kryžius, mūsų išganymo bei laimėjimo ženklas. Jei yra choras, gieda lotyniškai *Miserere*, o jei jo nėra, žmonės gieda Šv. Panelės litaniją ar kurią kitą tinkamesnę giesmę. Tas išnešimas numirėlio iš namų vadinamas eksporta, arba eksportacija.

Egzekvijos. Bažnyčioje numirėlis statomas ant ypatingo paaukštinimo — katafaliaus. Katafalius apstatomas žvakėmis ir gėlėmis, o jo priešakyje turi būti kryžius. Kartais ant karsto dedami mirusiojo ženklai: kunigui — taurė, mišiolas, biretas; kareiviui — kardas, šalmas ir t.t.

Atnešus numirėlį į bažnyčią, kunigas tą pačią dieną ar kitos dienos rytą gieda *egzekvijas*. Jos susideda iš psalmių, Šv. Rašto ištraukų ir maldų. Po egzekvijų laiko mišias juodais rūbais ir eina velionies lydėti į kapus.

Lydėjimas į kapus. Kunigas, apsisiautęs kapa, stoja prie katafaliaus ir kalba jautrią maldą: *Non intres — Neik, Viešpatie, į teismą su tavo tarnu...* Ją pabaigęs, gieda kitą, nemažiau jautrią ir gražią: *Libera me — Gelbėk mane, Viešpatie, nuo amžinos mirties.* Čia šlaksto karstą vandeniu ir smilko, o tai atlikęs gieda antifoną: *In paradisum — Rojūn ten uveda tave angelai...* Kunigui užtraukus *Benedictus*, žmonės ima karstą nuo katafaliaus ir neša į kapus. Kapinėse kunigas dar kartą šlaksto karstą, kalba naujas maldas ir meta tris kartus žemės ant karsto. Gale žmonės gieda *Viešpaties angelas...*

Taip laidojami suaugę žmonės. Vaikai iki aštuonių metų dėl jų nekaltybės laidojami baltais rūbais, o vietoj liūdny egzekvijų giedamos džiaugsmo psalmės.

Laidotuvių iškilmingumo prasmė. Kaip matome, mūsų Bažnyčia savo numirėlius laidoja su tam tikromis

iškilmėmis. Gal kam rodosi, kad tos iškilmės visai nereikalingos, todėl pasiaiškinkime. — Per laidotuvių iškilmingumą Bažnyčia nori išreikšti savo pagarbą mirusiųjų kūnams. Žmogaus kūnas — jo protingos sielos buveinė, jis nekartą esti maitinamas Kristaus kūnu ir krauju, jis — Dvasios šventykla, jis — sielos pagalbininkas Dievo tarnyboje, — visa tai žadina gerbti kūną tiek gyvą, tiek ir mirusį. Tai — viena priežastis, o kita — mūsų šeimyniniai ir draugiški santykiai su numirėliu. Kaip su pagarba nelaidoti tų, kurie mums buvo tėvas, motina, brolis, sesuo, draugas, vyresnysis?..

Be to, laidotuvių apeigos reiškia ir kelia maldingus mūsų jausmus ir sako mums iškalingą pamokslą apie paskutiniuosius dalykus.

V. Dievas Tobijo istorijoje parodė, kad jam numirėlių laidojimas su pagarba patinka; ten tas darbas priskaitomas prie tokių, už kuriuos Dievas maloniai atlygina.

Nepeikiame tad Bažnyčios, jeigu ji per laidotuves degina žvakes, smilko, stato aplink katafalių gėles ir t.t. Tai reikalinga pagarbai ir pamokymui.

Viešosios maldos, pamaldos ir tikybinės eisenos bei pratimai

27. Kunigų poteriai, Marijos valandos, litanijos, novenos, suplikacijos

1. Kunigų poteriai. Pirmaisiais amžiais krikščionys laikė reikalingu dalyku melstis ne kartą per dieną, bet dažnai. Plačiai buvo įsivyravęs, Dovydo ir Danieliaus pavyzdžiu, paprotys melstis 7 kartus per dieną. To papročio ypač laikėsi kunigai ir vienuoliai, taikindami savo maldas prie žymesnių Kristaus kentėjimo valandų. Melsdamiesi kalbėdavo ar giedodavo psalmes, skaitydavo Šv. Raštą, žymesnių tėvų evangelijų aiškinimus, šventųjų gyvenimus ir t.t. Ilgainiui popiežius tas maldas sutvarkė ir suvienodino. Jos dabar vadinamos *breviorium*, kunigų

poteriais, kanoninėmis valandomis. Breviorius, kad ir privačiai kunigo kalbamas, laikomas viešąja malda ir yra atliekamas kiekvieno kunigo Bažnyčios vardu už visus jos narius.

2. Marijos valandos. Kunigų poterių pavyzdžiu ir tvarka, laikui bėgant, susidarė ypatingos maldos giesmės Nekaltai Pradėtosios Panelės garbei. Šios maldos susideda iš septynių dalių arba valandų, nuo ko pareina ir jų vardas — Marijos valandos. Sis būdas Marijai garbinti labai išplitęs Lietuvoje: jos giedamos visose parapijų bažnyčiose ir daugelyje šeimynų kas šventadienio rytas. Kur kitur, išskyrus Lenkiją, Marijos valandos nežinomos.

3. Litanijos. Taip vadiname iš graikų kalbos eilę maldavimų, prašymų, taikomų į V. Jėzų, Šv. Panelę ar šventuosius. Litanijos taip atliekamos, kad vieną dalį kiekvieno prašymo kalba kunigas, o kitą žmonės. Visos litanijos prasideda kreipimusi į Šv. Trejybę: *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*. Bažnyčios liturgijai patvirtintų litanijų yra penkios: Visų Šventųjų, Šv. Panelės, arba Loretiškė, Jėzaus vardo, Jėzaus širdies, šv. Juozapo.

Jų seniausioji ir labiausiai su liturgija sutapusioji yra Visų Šventųjų litanija. Ji turi tris dalis: pirmoje kreipiamės į Šv. Trejybės asmenis, antroje — į šventuosius, kur išskaičiuojame ilgą jų eilę, trečioje dėstome įvairius savo reikalus ir priežastis aksčius, kad būtume išklausyti.

Loretiškė litanija gavo savo vardą nuo Loreto miestelio Italijoje, kur yra laikomas Marijos namelis, perkeltas iš Nazareto. Joje, išvardindami ilgą eilę Marijos dorybių ir jos garbingų vardų, prašome ją melstis už mus.

Be čia išvardintų 5 litanijų, yra ir daug kitų, bet jos nėra Bažnyčios tiek patvirtintos, kad galėtų būti viešai kunigo su žmonėmis kalbamos; tai — privatinio pamaldumo dalykas.

4. Suplikacijos. Daug panašumo su litanijomis savo turiniu ir prasme turi suplikacijos. Tas žodis lotynų kalboje reiškia nuolankius, karštus maldavimus. Mūsų šalyje plačiausiai žinomos suplikacijos, kurios prasideda prašymu: *Šventas*

Dieve, šventas galingasis, šventas amžinasis, pasigailėk mūsų! Tose suplikacijose yra trumpai suimti visi svarbesnieji mūsų sielos ir kūno reikalai; jas mes giedame kas šventadienis, esant išstatytam Šv. Sakramentui.

Kartais, kaip suplikacijas, giedame popiežiaus Urbono maldą: Prieš akis tavo, Viešpatie, kaltybes mūsų klojame... Be šitų maldų, suplikacijomis vadinamos dar ir kai kurios kitos, giedamos atgailos dienomis.

5. Novenos. Kad sėkmingiau palenktume Viešpatį Dievą, Šv. Panelę ar šventuosius mums tuo ar kitu reikalu padėti, meldžiamės į juos per devynias dienas. Tuo tikslu kalbame litanijas, poteries, įvairias maldas, skaitymus, atliekame išpažintį, imame komuniją. Tokios devynių dienų pamaldos į kurią nors šventąjį ar Dievo paslaptį vadinamos iš lotynų kalbos *novenomis*.

Novenos gali būti atliekamos privačiai ir viešai bažnyčioje.

28. Kristaus kančios stotys ir ražančius

Du labiausiai paplitę tarp katalikų meldimosi būdai yra Kristaus kančios stočių lankymas ir ražančiaus kalbėjimas. Juodu turi tai ypatinga, kad nėra vien sakomosios maldos, bet ir apmąstymai drauge; juodu tad galima būtų pavadinti maldomis apmąstymais.

Kristaus kančios stotys. Vietos, kuriomis Kristus ėjo savo kančios metu, visuomet buvo labai brangios krikščionims. Šv. Panelė pirmoji pradėjusi tą kelią lankyti, ilgiau sustodama ten, kur yra buvę žymesnių įvykių jos Sūnaus kančioje. Marijos pavyzdžiu sekė ir kiti krikščionys, ir, vos tik pasibaigė persekiojimai, krikščionys jau minių miniomis plaukė Jeruzalėn kryžiaus kelio lankyti.

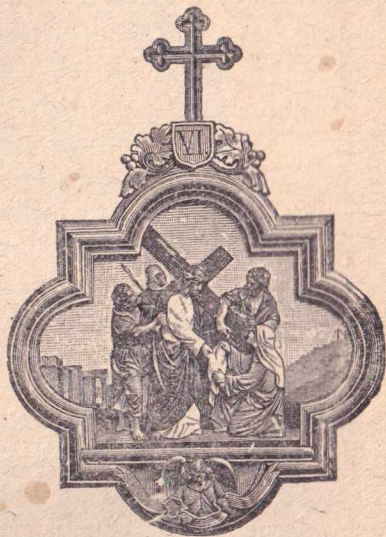
Viduriniais amžiais Palestina pateko į turkų rankas, kelionės labai pasunkėjo, nes turkai atvirai įvairiais būdais persekiojo ir vargino maldininkus. Tuomet popiežiai leido tapyti žymesnius Kristaus kančios nuotykius, kabinti tuos paveikslus tinkamose vietose, kad žmonės, juos lankydami, galėtų prisiminti Išganytojo kentėjimus. Tuo būdu atsirado įvairiose bažnyčiose, šventoriuose ir t.t. 14 Kristaus kančios stočių. Tiems, kurie

tas stotis maldingai lankytų, popiežiai suteikė tuos pačius atlaidus, kurie buvo gaunami Jeruzalėje. Stočių lankymas plito.

Vienur kitur, kur buvo patogios vietos, ėmė taisyti ne tik 14 stočių, bet ir visas 35, kaip kad yra Jeruzalėje, žiūrėdami, kad stočių nuo viena kitos tolis atitiktų Jeruzalės stotis. Pastarosios rūšies stotys vadinamos pas mus kalvarijomis. Jų garsiausios Lietuvoje yra Verkuose ties Vilniumi ir Žemaičių Kalvarijoje.

Stotis ir kalvarijas einame vieni ir su kunigu. Eidami giedame kančios giesmes, darome prie kiekvienos stoties atitinkamą kančios apmąstymą ir kalbame atsiklaupę maldą. Toks lankymas, sujungtas su judėjimu ir apmąstymu, būtinas yra, norint gauti skiriamus atlaidus.

Kas dėl ligos ar kitos svarbios priežasties neįstengia apeiti stočių, gali jų atlaidus gauti per stacinį kryželį, kalbėdamas su juo rankoje 20 Tėve mūsų, 20 Sveika Marija ir tiek pat Garbė Dievui ir apmąstydamas Kristaus kančią. Staciniai kryželiai turi būti iš tvirtos medžiagos ir ypatingu būdu palaiminti. Jiems laiminti turi įgaliojimus tik kai kurie kunigai.

Kančios stotis.

Ražančius. Kas jis yra? Ražančių, kaip maldą, sudaro 150 Sveika Marija, 15 Tėve mūsų ir tiek pat Garbė Dievui... Kalbėdami tas maldeles, taip jungiame, kad pirmiau kalbame vieną Tėve mūsų, paskui 10 Sveika Marija, pagaliau Garbė Dievui ir taip 15 kartų. Pradžioje dar paprastai pridedame Tikiu į Dievą... Tėve mūsų... ir 3 Sveika Marija tikėjimui, vilčiai ir meilei išprašyti.

Kiekviena 10 Sveika Marija su Tėve mūsų pradžioje ir Garbė Dievui gale vadinama ražančiaus dekada (de-

šimtis), o pas mus Lietuvoje paprastai paslaptimi, kadangi, atskiras dekadas kalbėdami, mąstome apie vieną kurią Kristaus ir Marijos gyvenimo paslaptį, sakysime, apreiškimą, įsikūnijimą ir t.t.

Penkios paslaptys sudaro vieną ražančiaus dalį, arba vainikėlį (karunką), ir tokia dalis gali būti atskirai kalbama. Pirmoji dalis vadinama linksmaja, nes ji mini šias linksmas paslaptis: 1) Apreiškimą ir Įsikūnijimą, 2) Elžbietos apklankimą, 3) Kristaus gimimą, 4) Kristaus aukojimą bažnyčioje, 5) Kristaus radimą bažnyčioje. Antroji dalis vadinama sopulingąja, nes ji mini liūdnas, sopulingas paslaptis: 1) Jėzaus maldą Alyvų sode ir sugavimą, 2) Plakimą, 3) Erškėčiais vainikavimą, 4) Kryžiaus nešimą, 5) Nukryžiovimą. Trečioji dalis vadinama garbingąja, nes jos paslaptys — garbingi įvykiai: 1) Kristaus atsikėlimas, 2) Dangun žengimas, 3) Šv. Dvasios atėjimas, 4) Marijos dangun ėmimas, 5) Marijos vainikavimas.

Kalbant ražančių, reikia ne tik žodžius tarti, bet ir mąstyti apie paslaptis. Kas to nedaro, negauna skiriamų atlydų. Tam mąstymui palengvinti kai kur atsirado paprotys, kalbant Sveika Marija, po žodžio Jėzus dėti paslapties paminėjimą, pvz., palaimintas tavo iščios vaisius — Jėzus, kurį tu pradėjai iš Šventosios Dvasios ir t.t. Tačiau tų žodžių pridėjimas nėra būtinas ir net, pagal Romos pareiškimą, nepageidaujamas.

Ražančiaus maldelėms skaičiuoti vartojami yra rutuliukai iš medžio, stiklo ar kurios kitos tinkamos medžiagos, ant siūlelio ar vielos reikalingoje tvarkoje suvarstyti. Kiekvienas tų rutuliukų vadinamas p o t e r i u k u, o visas jų reikalingas skaičius, tinkama tvarka sujungtas, — ražančiumi. Ražančius tad sakoma dvejopa prasme — kaip malda ir kaip įrankis maldelėms skaityti.

Ražančius — brangintina malda. Katalikai labai mėgsta ražančių ir ne be pagrindo. Ražančius — labai lengvas meldimosi būdas, toks lengvas, jog kiekvienam prasiokėliui galimas, o drauge toks gražus ir turiningas, jog ir mokytam žmogui suteikia gana peno. Mat, ražančius primena kone visas svarbiausias tikėjimo paslaptis, duoda progos garbinti Šv. Trejybę, Šv.

Panelę ir reiškia suglaustai visus mūsų sielos ir kūno reikalus. Dėl to ražančių Pijus IX vadino maža evangelija ir Vatikano turtu.

Ražančiui katalikai priskaito daug savo laimėjimų ir gautų iš Dievo malonių. Iš šito šaltinio išvedami turkų nugalėjimai ties Lepantu (1571), Viena (1683), Bielgradu (1717) ir t.t.

Leonas XIII savo laikų nelaimėms ir pavojams atremti geriausią ginklą matė ražančiuje; todėl žadino visus jo imtis ir įsakė kasmet per spalio mėnesį kalbėti bažnyčiose.

Ražančiaus atsiradimas. Ražančius — ne vieno žmogaus darbas. Jis susidarė pamažu iš ilgų kartų pamaldumo.

Jau pirmaisiais krikščionijos amžiais kilo paprotys kartoti paeiliui tas pačias maldas. Taip antai, Povilas atsiskyrėlis (IV amž.) kasdien kalbėdavęs 300 maldų ir joms skaityti vartodavęs akmenukus. Kartojama buvo dažniausiai Tėve mūsų, bet ne vien jisai. Taip, rodos, gana anksti buvo pradėta panašiu būdu kalbėti Sveika Marija. Sakoma, prie tos minties Marijos garbintojus atvedęs paprotys puošti Marijos paveikslus rožių vainikėliais; mat, eilė pakalbėtų Sveika Marija turėjo sudaryti brangesnį, negu rožių — dvasinį vainikėlį. Iš karto skaičius Sveika Marija nebuvo griežtai nustatytas ir parėjo nuo kalbėtojo noro. — Vėliau imta kalbėti 150 pagal psalmių skaičių. Sis būdas Marijai garbinti ypač ėmė plisti nuo XII amž. Padavimas užrašytas XV amžiuje (Alano ir Rupos) jungia tai su šv. Domininko vardu, kurs ir yra paprastai laikomas ražančiaus išradėju. Anot šito padavimo, Domininkas darbavęsis pietų Prancūzijoje albigensų (klaidatikių) atvertimui. Bet jo pastangos ėjusios niekais. Tuomet jis kreipėsis į Mariją, ir jinai jam apsidėjęs ir išmokiusi ražančių kalbėti. Šventasis ėmėsis ražančių platinti ir taip atvertęs 100.000 klaidatikių. Kadangi šis pasakojimas pirmą kartą užrašytas 200 metų su viršum po šv. Domininko mirties, tai jį visai tikru sunku laikyti. Viena betgi ištirta, kad ražančiaus galutiniai nustatyti. Taip, Domi-

Šv. Domininkas.

ninko laikais dar nežinota mąstomųjų paslapčių; jos atsirado tik XV amž. ir tai didelis skaičius (50). Tik XVI amžiuje ražančius galutinai nusistojo ir, beveik jau nesikeisdamas, pasiekė mūsų laikus. Taigi, ražančius išdygo amžių prieblandoje, o išaugo tarp XII ir XVI amž. ir yra išmėgintas pamaldumo vaisius.

29. Mišparai, keturiasdešimtė, adoracija, palaiminimas Šv. Sakramentu

Mišparai. Šventomis dienomis popietinėmis valandomis laikomi mišparai, arba vakarinės. Jie yra dalis kunigų poterių ir susideda iš 5 psalmių, himno, Marijos giesmės Magnificat — Laimina mano sielą Viešpatį — ir vienos antros maldos. Mišparus kunigas laiko, apšivilkęs kamžą, stula ir kapa. Iškilmių dienomis per mišparus esti išstatomas Šv. Sakramentas. Mišparų psalmes ir himnus gieda lotyniškai choras arba vargonininkas.

Gavėnios šiokiomis dienomis mišparai laikomi prieš 12 valandą, tuojau po mišių, o popiet kai kuriose bažnyčiose esti **k o m p l e t a i**. Per kompletus giedama visuotinė išpažintis (Confiteor), 3 psalmės, himnai ir malda. Mišparų vardas iš vesperae perėjęs per lenkų nieszpory.

Keturiasdešimtė. Daugelyje bažnyčių yra paprotys laikyti per keturiasdešimt valandų Šv. Sakramentą išstatytą žmonių garbinimui. Tą laiką taip išskirsto, kad per dvi dienas Šv. Sakramentas išstatytas po 13 valandų, o paskutinę dieną 14 valandų. Tam parenka didesnes, dažniausiai bažnyčios globėjų, iškilmes. Tokios pamaldos vadinamos **k e t u r i a s d e š i m t e** (nuo 40 valandų).

Keturiasdešimėmis žmonės naudojami, kad atsilygintų Jėzui Kristui už savo ir kitų apsileidimus ir įžeidimus. Kadangi tai — labai gražus darbas, Bažnyčia yra paskyrus keturiasdešimtės dalyviams visuotinius atlaidus, jei tik atlieka išpažintį, priima komunią ir pasimeldžia Popiežiaus intencija.

Keturiasdešimtės pamaldos sumanytos XVI amž. Italijoje, Milano mieste. Jų karštas šalininkas ir vienas pirmiausiųjų platintojų buvo šv. Karolis Baromiejus. Pirmykštis keturiasdešimtės tikslas, berods, buvo pagerbti Kristaus gulėjimą karste per

40 valandų, bet prie jo tuoj prisidėjo antras — atmaldavimo už nuodėmes, ir tai pritraukė žmones.

Keturiasdešimtinės ypač tinka Užgavėnių tridieniui, nes tuomet pagonišku senovės papročiu daugiausia rūstinamas V. Dievas. Didesniuose miestuose tai seniai įvesta. Romoje keturiasdešimtės laikomos kitaip: ten Šv. Sakramentas išstatytas 40 valandų be perstogės.

Adoracija. Viena kita vyskupija įvedė paskutiniaisiais laikais vieną sekmadienį per mėnesį kiekvienoje bažnyčioje Šv. Sakramento adoracijos valandą. Adoracijos dieną sumos laiku Šv. Sakramentas išstatomas monstrancijoje, o žmonės su kunigu garbina jį ypatingomis maldomis ir giedojimu. Pabaigoje laikomos šv. mišios. Tokie adoracijos sekmadieniai yra Vylniaus vyskupijoje.

Prie kai kurių vienuolynų yra nuolatinė dieną naktį trunkanti adoracija Šv. Sakramento, uždaryto tabernakulyje. Tuo pačiu tikslu daugelyje šalių kuriasi Šv. Sakramento adoracijos brolijos.

Palaiminimas Šv. Sakramentu. Kai esti pamaldos su išstatytu Šv. Sakramentu, jų pabaigoje žmonės yra laiminami Šv. Sakramentu. Kunigas, atgiedojęs *Tantum ergo*, ima Šv. Sakramentą ir žegnoja juo susirinkusius, kurie lenkia galvas ir tylumoje prašo Kristų ramybės ir malonių. Kai kur vakarais daromas toks palaiminimas ir atskirai nuo kitų pamaldų.

30. Procesijos, maldingos kelionės, rekolekcijos, misijos

Procesijos. Kai kuriomis metų dienomis, o vienur kitur ir kas sekmadienis, būna atliekamos tikiybines žmonių eisenos, arba procesijos. Procesijos daromos iš bažnyčios į bažnyčią arba į koplyčią, į kryžių ir aplinkui bažnyčias iš oro ar viduje.

Priešakyje procesijų visuomet nešamas kryžius, kaip mūsų išganymo simbolis ir drauge priminimas, kad kelias į dangų per kentėjimus eina. Šalia kryžiaus ir paskui jį nešama vėliavos, altorėliai, Kristaus kančios įrankiai ir kiti tikiybiniai ženklai.

Paskui eina žmonės, taip sustoję, kad priešakyje būtų vaikai, jaunimas, viduryje kunigai, o gale suaugusieji. Eidami visi gieda kurią litaniją arba tikiybines giesmes, destis, kokia procesija.

Iškilmingiausios procesijos, mūsų Bažnyčios liturgijoje įsakytos, yra šios:

1. Įvesdinimo procesija vasario 2 dieną, daroma

su žvakėmis prisiminti ir išreikšti, kad Kristus, mūsų šviesa, tą dieną buvo atneštas bažnyčion.

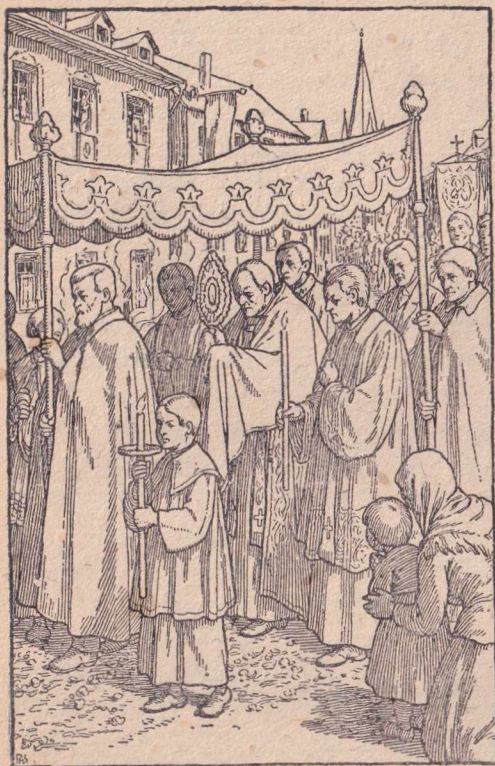
2. Verbų procesija, sekmadienį prieš Velykas, daroma su verbomis arba palmėmis. Prisimename Kristaus iškilmingą Jeruzalėn įjojimą ir reiškiamo savo džiaugsmą.

3. Velykų, arba rezurekcinė, procesija atliekama su Velykų pergales ženkla is tris kartus aplink bažnyčią. Ja reiškiamo džiaugsmą dėl Kristaus ir mūsų būsimajo atsi-kėlimo iš numirusių.

4. Dievo Kūno procesija, atliekama labai iškilmingai per to paties vardo šventę. Per

ją nešamas Šv. Sakramentas į keturis altorius, įrengtus įvairiose miestų bei miestelių vietose. Prie altorių giedama evangelijų pradžios. Dievo Kūno procesija reiškiamo savo tikėjimą į Jėzų Kristų, duonos ir vyno pavidaluose pasislėpusį.

5. Šv. Morkaus procesija balandžio 25 dieną, atliekama atgailos bei permaldavimo tikslais ir geram derliui

Procesija.

išprašyti. Ją įvedė apie 600 m. Grigalius Didysis Romoje, kur tuomet buvo baisus maras. Per tą procesiją giedama Visų Šventųjų litanija.

6. **Kryžiaus dienų procesija**, tridienyje prieš Šeštinės (Dangun žengimą). Ji daroma tais pat tikslais, kaip ir šv. Morkaus procesija. Jos sumanytojas šv. Mamertas (V amž.) iš Vienos (Vienne) Prancūzijoje. Šv. Mamertas tomis maldomis gynėsi nuo žemės drebėjimo ir nederliaus.

Procesijų tad vienos vaizduoja mums tikiybinius įvykius (Verbų ir Įvesdinimo), kitos reiškia mūsų tikėjimą į tam tikras tiesas (Velykų, Dievo Kūno), kitos bendrą prašymą, kad Dievas saugotų nuo nelaimių (šv. Morkaus, kryžiaus dienų). Be to, kiekviena procesija atvaizduoja mūsų kelionę į dangų, nes neturime čia pastovaus miesto, tik būsimojo ieškome (šv. Povilas).

Maldingos kelionės. Kartais tikiybinių eiseną darome į tolimesnes vietas, brangias mums atminimais ir garsias stebuklais. Tokios ilgesnės eisenos vadinamos maldingomis kelionėmis. Tos rūšies kelionės paprastai jungiamos su išpažintimi ir komunija, o už jų atlikimą skiriami atlydai. Mūsų šalyje žmonės daro maldingas keliones į Vilniaus Aušros Vartų Dievo Motiną, į Verkų kalvariją, į Šiluvą, Žemaičių Kalvariją, Kretingą ir t.t.

Bet yra vietų, kurios traukia į save visų šalių katalikus. Tokios vietos — Jeruzalė su Kristaus kančios ir atikėlimo atminimais, Roma su šv. Petro ir Povilo karštais, o paskutiniaus laikais Liurdas (Lourdes) Prancūzijoje, garsus Marijos apsireiškimais bei stebuklais, ir kai kurios kitos.

Maldingos kelionės daromos įvairiais tikslais, bet dažniausiai atsilyginti Dievui už nuodėmes ir išprašyti malonių. Kelionės vargai ir nepatogumai, išpažintis ir komunija, pakilę tikibiniai jausmai, skiriami atlydai ir t.t. yra galinga priemonė atsilyginti Dievui ir pasitaisyti. Prityrimas bei gyvenimo faktai rodo, kad ir malonės veikiau gaunamos stebuklingose vietose: Dievas, kad ir visur yra, bet, taikydamasis prie žmogaus prigimties, ypač kai kuriose vietose mėgsta dosnus būti.

Rekolekcijos. Kasdieninis gyvenimas labai blaško žmogų, žemės rūpesčiai atitraukia nuo amžinųjų dalykų, pagundos

gauna viršų, ir nuodėmė nejučiomis įsigyvena sieloje. Visa tai sudaro rimtą pavojų išganymui. Tam pavojui atremti kone visur dabar bent kartą per metus daromos ypatingos sielos reikalų dienos, r e k o l e k c i j o m i s vadinamos. Tām imama paprastai trys, o kartais ir daugiau, net iki 30 dienų.

Rekolekcijos taip atliekamos: žmonės, kiek galėdami, atsi-traukia nuo kasdienių reikalų ir rūpesčių, vengia nereikalingo kalbėjimo, kaupiasi savyje. Laisvą laiką paveda tikybos tiesų ir savo pareigų bei gyvenimo apmąstymui. Tame darbe padeda jiems kunigai, sakydami atitinkamus pamokslus, patiekdami apmąstymui amžinųjų tiesų, žadindami daugiau melstis, primindami apleistas pareigas. Apsiskaitę su savo sąžine ir padarę reikalingų pasiryžimų, rekolekcijų dalyviai atlieka išpažintį ir ima komuniją. Po to, padėkoję Dievui už suteiktas malones, grįžta prie savo kasdieninių darbų.

Rekolekcijos paprastai daromos ne visiems iš karto, bet grupėmis pagal amžių ir pašaukimą; norima šitaip geriau prisitaikyti prie kiekvieno reikalų.

Tačiau būna ir kitaip. Sielos reikalų dienos daromos kartais visai parapijai drauge. Tuo tikslu kviečiamas vienas kitas geresnis pamokslininkas ir jiems pavedama per kelias dienas sakyti pamokslai apie paskutiniuosius dalykus ir išganymo kelią. Tarp pamokinių taisoma kasdien bendros maldos, o gale palaiminimas Šv. Sakramentu. Pabaigoje statomas šventoriuje kryžius. Taip atliekamoms sielos reikalų dienos vadinamos m i s i j o m i s. Misijų dalyviai gauna visuotinius atlaidus. Tam misionieriai turi ypatingų įgaliojimų. Šių misijų nereikia maišyti su misijomis netikėlių šalyse, nes anų tikslas ir veikimo būdas žymiai kitoki.

Rekolekcijos bei misijos yra labai naudingos žmonių išganymui: jos jau ne vieną žmogų yra išvedusios iš nuodėmių klampynės ir ne vienoje parapijoje atgaivinusios tikybos dvasią.

Katalikiškieji suvažiavimai. Katalikai sudaro vieną šeimyną ir turi daug bendrų reikalų aptarti ir apginti. Tuo tikslu paskutiniaisiais laikais sumanyta daryti platesni katalikų suvažiavimai. Kartais suvažiuoja katalikai tik vienos tautos, kitą kartą visų tautų. Ypač garsūs ir gausūs būna eucharistiniai suvažiavimai, kongresai.

Per katalikiškuosius suvažiavimus esti laikomos bendros pamaldos, procesijos, daromos įvairiais klausimais paskaitos, pasitarimai ir nutarimai, užmezgamos įvairios organizacijos ir t.t. Visa tai atliekama su vyskupų žinia, neišleidžiant iš akių tiesos, kad Bažnyčios valdymas — vyskupų dalykas.

Katalikiškųjų suvažiavimų, kongresų reikšmė labai didelė. Jie suartina įvairių vietų katalikus, kelia tikybinį susipratimą, priduoja drąsos kovai už tikėjimą, didina Bažnyčios įtaką, saugo jos laisvę ir t.t. Dėl to jie yra visomis jėgomis palai-kytini ir skatinami.

1920 metais ir lietuviai katalikai buvo padarę savo pirmąjį visuotinį susivažiavimą. 1934 m. Lietuva turėjo ir savo pirmąjį tautinį eucharistinį kongresą Kaune.

III DALIS

Liturginis laikas, arba bažnytiniai metai

31. Žinios apie bažnytinius metus ir šventes

Kas yra bažnytiniai metai? Mūsų išganymo istorija turi eilę svarbių bei brangių įvykių, kaip sakysime, Išganytojo pažadėjimas, gimimas, kančia, mirtis, prisikėlimas, Šv. Dvasios atėjimas, Marijos gimimas, dangun ėmimas ir t.t. Tie įvykiai ir jų tiesos sudaro mūsų tikybos pagrindą ir jos branduolį. Dėl to reikalinga, kad mes juos nuolat atsimintume ir apie juos mąstytume. Kad mums tai lengviau būtų, Bažnyčia svarbiausiuosius įvykius įstatė į atskiras metų dienas ir sujungė su metų laikotarpiais. Tuo būdu kasmet Bažnyčios liturgijoje atsispindi svarbesni mūsų tikybos įvykiai ir tiesos, pradedant nuo Išganytojo pažadėjimo ir laukimo, baigiant Šv. Dvasios atėjimu ir jos darbais. Tas metinis laikas, per kurį Bažnyčia vaizduoja liturgijoje arba pamaldose svarbesnius įvykius iš išganymo istorijos, vadinamas bažnytiniais metais. Bažnytiniai metai prasideda Adventu ir susideda iš švenčių.

Šventės. Kai kuriuos mūsų išganymo įvykius Bažnyčia taip mini, kad jiems paskirtomis dienomis laiko iškilmingas pamaldos ir draudžia sunkius darbus dirbti. Tokios dienos vadinamos šventomis, šventėmis bažnytinėmis iškilėmis.

Prieš didesnes šventes esti viena diena prisirengimo — vigilija. Vigilijomis kitados žmonės tik vakarais kartą valgydavo ir visą naktį melsdamies budėdavo; dabar budėjimas

visai išnyko, o pasninkas tik viso penkiomis vigilijomis liko privalomas ir tas pats pieninis.

Kai kurių švenčių pamaldos trunka aštuonias dienas, tokios šventės, sakoma, turi oktavą (lot. octava = aštunta diena). Taip, pavyzdžiui, su oktava yra Dievo Kūno šventė.

Vienos šventės esti nuolat tą pačią mėnesio dieną, ir tos vadinamos nekilnojamomis, o kitos — kasmet keliamos į kitą mėnesio dieną, jos yra kilnojamos. Nekilnojama šventė — Kalėdos, kilnojama — Velykos.

Pirmiau buvo kur kas daugiau švenčių, paskutiniaisiais laikais daug jų buvo panaikinta, o kitos nukeltos į sekmadienius. Bažnyčia tai padarė dėl to, kad dabar darbininkams sunkiau užsidirbti kasdieninės duonos, ir fabrių darbą sunku nutraukti. Tai išnykusios senovės šventės dabar vadinamos grynai bažnytinėmis šventėmis: mat, žmonės jų jau nebesvenčia. Tokia šventė yra antroji ir trečioji Velykų diena. Prieš šventes ir pačių švenčių dienomis nebėra pasninko, net jeigu šventė pasitaiko ir penktadienį.

Bažnytinių metų dalys. Trys yra visų svarbiausiosios šventės metuose, būtent: Kalėdos, Velykos, Sekminės; jos mini 3 pagrindinius atpirkimo įvykius: Kristaus gimimą, prisikėlimą ir Šv. Dvasios atėjimą. Atsižiūrint į tas tris šventes, Bažnyčios metai dalinami į tris laikotarpius, būtent: Kalėdų, Velykų ir Sekminių.

Kalėdų laikotarpis prasideda Adventu ir trunka iki senųjų Užgavėnių sekmadienio (antras sekmadienis prieš Gavėnią). Jis mini Kristaus laukimą ir Jo atėjimą. Kalėdų laikotarpyje Bažnyčia garbina Dievą už meilę, kad teikės atsiųsti savo Sūnų mūsų išganymui, taigi jis pavestas Dievui Tėvui.

Velykų laikotarpis nuo senųjų Užgavėnių iki Dangun žengimo. Čia minima Kristaus kančia, mirtis, atsikėlimas ir garbingas dangun įžengimas. Jis pavestas Dievo Sūnaus garbei.

Sekminių laikotarpis nuo Šeštinių iki Advento. Mini Šv. Dvasios atėjimą ir Jos darbus Bažnyčioje. Pavestas ypatingai Šv. Dvasios garbei. Kai kas Sekminių laikotarpį jungia į vieną su Velykų ir bažnytiniuose metuose skiria 2 dalis.

Bažnytinių metų ir švenčių tikslas. Bažnytiniai metai ir juos sudarančios šventės turi tikslą teikti Dievui garbę, mokyti žmones tikėjimo, patiekti jiems doro gyvenimo pavyzdžių, suteikti reikalingo poilsio. Gaila tik, kad žmonės dažnai prasiilenkia su švenčių tikslu ir, vietoj išganymo, savo pražūčiai vartoja.

Sekmadienis. Viena dažniausiųjų švenčių Bažnyčios metuose yra sekmadienis. Jau Senajame Įstatyme Dievas įsakė švęsti septintą dieną. Žydai tą dieną vadino subata. Krikščionys subatos šventimą atmainė ir jos vieton įvedė sekmadienį. Mat, sekmadienį krikščionims įvyko svarbių dalykų, būtent: Kristus atsikėlė ir Šv. Dvasia nužengė. Be to, krikščionims svarbu buvo ir savo šventėmis pabrėžti, kad jų tikyba nėra ta pati žydų tikyba. Sekmadienį garbiname Šv. Trejybę, tai — **Viešpaties diena.**

Pagrindinės švenčių pamaldos. Šventomis dienomis bažnyčiose laikomos šios pamaldos: rytą anksti laikomos iškilmingos mišios — **p r i m a r i j a**, o kai kur — **rytmetinės maldos**. Jos yra kunigų poterių dalis, susidedanti iš kelių psalmių, lekcijų ir maldos. Po primarijos giedamos Marijos valandos ir ražančius. Apie 10 valandą laikoma **v o t y v a** (tokios mišios) ir apie 12 valandą vyriausios mišios — **s u m a**. Popiet esti **mišparai**. Kur vienas kunigas, būna tik suma. Kiekvieną šventadienį klebonai per sumą sako pamokslą.

32. Kalėdų laikotarpis

Adventas. Rojuje Dievas pažadėjo nusidėjusiems mūsų protėviams atsiųsti Išganytoją, bet ne tuoj pažadėjimą įvykdė. Dievas norėjo, kad žmonės suprastų Išganytojo reikalingumą, ir davė jiems laukti ilgus metus. Kiek to laiko išėjo laukiant, tiksliai nežinome. Senu apskaičiavimu, kurs nėra tikras, žmonės laukę 4 tūkstančius metų. Išganytojo ilgesys teisinguose žmonėse vis didėjo ir veržėsi į Dievą karšta širdies malda, kaip šit: Rasokite, dangūs, iš aukštybių, ir tegul debesys išlyja Teisųjį, tegul atsiveria žemė ir teisželdo Gelbėtoją (Iz. 45, 8). Šitam Išganytojo

laukimui paminėti ir atvaizduoti Bažnyčia įvedė Adventą. Jis turi keturias savaites, atitinkamai keturiems tūkstančiams metų.

Advento liturgija. Advente Bažnyčia kviečia prie atgailos: tikintieji turi taisyti kelią gimsiančiam Išganytojui. Tas balsas nuolat girdėti Advento liturgijoje (pamaldose). Mišių evangelijos skelbia paskutinį Dievo teismą ir stato prieš akis atgailos paveikslą — Jono Krikštytojo gyvenimą ir pamokslus. Linksmybės himnai — Gloria ir Te Deum — tilsta, muzika mažta, drabužiai fioletinės spalvos. Atgailos dvasiai palaikyti Bažnyčia pataria Advente vengti triukšmingų pasilinksminimų. Seniau tuo pačiu tikslu būdavo dar trečiadieniais ir penktadieniais pasninkas.

Advento ypatybė mūsų šalyje yra dar mišios *r a r o t o s*. Tos mišios laikomos, aušrai brėkstant, Marijos garbei, kuo norima išreikšti, kad Marija mūsų išganymo darbe buvo aušra. Šiose mišiose reiškiasi Išganytojo lūkesys, jos ir prasideda ilgesio šauksmu: *R a s o k i t e, d a n g ū s*, lotyniškai *R o r a t e c o e l i*... nuo ko jos ir savo vardą yra gavusios. Per *rarotas*, be 6 paprastųjų žvakių, dega viduryje septinta gražesnė, ji vaizduoja Mariją, o visos septynios draugė primena septynšakį Senojo Įstatymo žibintą ir tuo būdu lyg patį Senąjį Įstatymą vaizduoja. Kur kitur, išskyrus Lenkiją, *rarotos* beveik nelaikomos.

Kalėdos. Vyriausioji šio laikotarpio šventė — Kalėdos, arba Kristaus Gimimas. Jos esti nuolat gruodžio 25 dieną.

Kalėdų išvakarės diena vadinama vigilija, kūčiomis, pavesta Adomo ir Ievos atminimui. Tuo sugretinimu Bažnyčia reiškia tiesą, kad kaip per vieną žmogų Adomą atėjo nuodėmė ir mirtis pasaulin, taip per Kristų išganymas ir gyvybė.

Kalėdos — linksma šventė. Pamaldų spalva balta, giedama Gloria, Te Deum, muzika ir varpai atsiliepia pilnu balsu.

Pirmą Kalėdų dieną kiekvienas kunigas laiko trejas mišias. Tai — senų laikų paprotys, kai kunigai didesnėmis šventėmis laikydavo po keletą mišių. Kitomis dienomis Bažnyčia tą paprotį panaikino. O Kalėdoms paliko trejopam Kristaus gimimui paminėti. Per pirmąsias mišias minime Kristaus kaip žmogaus gimimą Betliejuje. Tų mišių evangelija pasakoja, kaip angelai praneša piemenėliams linksmą naujieną ir gieda: *Gloria in*

Betliejus.

excelsis. Dėl to šios mišios vadinamos angelų mišiomis. Antrosios mišios mini Kristaus gimimą ir apsigyvenimą žmonių sielose. Jų evangelija pasakoja, kaip piemenėliai pagar-

bino Jėzų, nuo ko jos vadinamos piemenėlių mišiomis. Trečiosios mišios skiriamos pagarbinti amžinajam Dievo Žodžio gimimui iš Dievo Tėvo. Jų evangelija tai pasakoja žodžiais: Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas. Tos mišios vadinamos karalių mišiomis.

Kalėdų papročiai. Su Kalėdomis iš senų laikų susiję kai kurie tikybinio atspalvio šeimyniniai papročiai.

Kalėdų vigilijoje taisoma šeimynose iškilinga vakarienė — kūčios (kūčia). Ji valgoma sūtemus, prie stalo nutiesto šienų (dėl Kristaus gimimo ant šieno), o pradedama paplotėlėmis, arba Dievo pyragais, kalėdaičiais. Kalėdaičiai bažnyčioje laiminami ir kunigo klebono siunčiami visiems parapijiečiams. Ši vakarienė su palaimintais kalėdaičiais primena mums pirmuosius amžius. Karštos pirmųjų krikščionių meilės laikais gimė jų tarpe paprotys — rinktis vakarais draugėn ir iš turtingesniųjų suneštų dovanų daryti bendras puotas, agapomis (meilės puotomis) pavadintas. Tais laikais buvo taip pat paprotys, kad kunigai vienybės ir meilės ženklą siųsdavo nesantiems bažnyčioje pašventintos duonos.

Tų papročių šviesoje ir dvasioje ir mūsų kūčios turi būti meilės ir vienybės puota, agapa; per jas turime kiti kitam kaltybes ir įžeidimus atleisti ir iš širdies dovanoti.

Daugelyje šeimynų taisoma dar per Kalėdas eglutė, Kristaus medelis. Eglutė apsagstoma vaisiais, saldainiais, papuošalais, žvakelėmis; po ją dedama vaikams ir namiškiams dovanų. Vakare uždegama žvakelės, o vaikai sustoję aplinkui gieda: Sveikas, Jėzaugimasis! ir gauna dovanų nuo eglutės.

Eglutė vaizduoja vaikams aną rojaus uždraustąjį medį, dėl kurio vaisiaus nuskynimo kilo nelaimės, dabar gausiai atitaisytos Kristaus gimimu.

Kristaus gimimui atvaizduoti bažnyčiose įrengiamas „Betliejus“. Mažučiam trobesyje, panašiam į kūtelę, lovelyje ant šieno guldomas vaikelis Jėzus. Aplinkui talpinamos statulėlės Marijos, Juozapo, piemenėlių, karalių, na, ir jautis su asilėliu. Kartais Kristui esti lopšelis, kurį supa ateidami maži vaikeliai.

Betliejus taisomas nuo XIII amž.; pirmas Betliejų įrengė šv. Pranciškus Asyžietis.

Kalėdų oktava. Antra Kalėdų diena pavesta šv. Steponui. Steponas buvo apaštalų laikais diakonu, gynė ir platino Kristaus mokslą ir dėl to buvo žydų akmenimis užmuštas. Jis — pirmasis krikščionių kankinys, ir jo dieną Bažnyčia paskyrė tuoj po Kristaus gimimo.

Antrąją Kalėdų dieną kai kur bažnyčiose šventinamos avižos. Kitados tą dieną šeimininkai atleisdavo tarnus, o šie, gavę algą avižomis, nešdavo bažnyčion šventinti.

Trečioji Kalėdų diena pašvęsta šv. Jonui apaštalui, mylimiausiajam Kristaus mokiniui, o ketvirtoji — nekaltiems vaikeliams, Erodo išžudytiems aplink Betliejų.

Šv. Jono dieną kai kuriose bažnyčiose šventina ir duoda žmonėms gerti vyną. Šio papročio pradžia remiasi padavimu, kad šv. Jonas Kristaus tikybos tikrumui įrodyti išgėręs prieš pagonis Jėzaus vardan taure užnuodyto vyno, ir tas jam nepakenkęs.

Nauji Metai. Visuotiniu krikščionių tautų papročiu, gruodžio 31 dieną baigiami seni kalendoriniai metai, o sausio 1 dieną pradedami nauji. Dievui padėkoti už suteiktas metuose malones Bažnyčia išvakarėse taiso iškilmingus mišparus su pamokslu ir gieda *T e D e u m* su atitinkama padėkos malda.

Naujųjų Metų diena Bažnyčios liturgijoje pavesta Kristaus apipiaustymui paminėti. Tą dieną, vadinasi, aštuntą po gimimo, Išganytojas gavo savo vardą Jėzus. Jėzus — labai brangus krikščionims vardas, kurį jie mini tik su didžiausia pagarba. Kitados buvo atskira Jėzaus Vardo šventė, likusi dabar vien kaip bažnytinė (sekmadienį tarp Naujųjų Metų ir Trijų Karalių).

Trys Karaliai. Sausio 6 dieną yra iškilmė paminėti ir pagarbinti trims žymiesiems atsitikimams iš Kristaus gyvenimo. Vienas tų atsitikimų toks: Kristui gimus, trys Rytų šalies išminčiai, savo padermių vyresnieji, pamatę danguje nepaprastą žvaigždę, sprendė Žydų žemėje gimus žadėtą karalių ir atėjo jo pagarbinti. Radę Išganytoją, sudėjo jam dovanų — aukso, smilkalo, miros. Kitas atsitikimas — Kristaus krikštas Jordane, o trečias — pirmasis stebuklas Galiliejos Kanoje.

Tie trys atsitikimai turi tai bendra, kad juose Jėzus Kristus apsidreiškia žmonėms kaip Dievas. Pirmame atsitikime pagonių atstovams, antrame — žydams, nes visiems girdimai balsas iš dangaus sakė: Tai — mano mylimasis sūnus, o trečiame — ypatingu būdu, per stebuklą, mokiniams. Todėl Bažnyčios liturgijoje šita šventė vadinama Epifanija, arba Apsidreiskimas. Mūsų šalis, nusižiūrėjęs į pirmąjį tų įvykių, visą šventę vadina — **Trys Karaliai**.

Trijų Karalių vigilijoje šventinama kreida ir ja rašomos būtų duryse pirmosios raidės trijų karalių, būtent: C † M † B †, nes pagal padavimą, tiesa, netikrą, jie vadinėsi Kasperas, Melchioras ir Baltazaras. Rašydami duryse karalių vardus, pavedame savo namus jų globai.

Per pačią šventę prieš sumą šventinamas auksas, smilkalas ir mira; tuo daromas karalių dovanų atminimas. Šių dalykų reikšmė tokia: auksas reiškia Kristų esant karalių (duoklė), smilkalas — Dievą (auka), mira — žmogų, kadangi mira senovėje buvo vartojama lavonams balzamuoti.

Rytų Bažnyčia ir unitai per Tris Karalius šventina upę, prisimindami Kristaus krikštą. Senovėje Rytuose tą dieną buvo krikštijami katechumenai.

Kalėdojimas. Po Kalėdų mūsų šalyje klebonai pradeda lankyti parapijiečius. Lankymosi tikslas — pažinti savo ganomuosius, jų tikėjimo žinojimą ir gyvenimą. Prie tos progos kunigas klausia poterių, surašo parapijiečius, išdalina velykinei išpažinčiai korteles, o žmonės duoda kunigui ir jo tarnams pragyvenimui dovanų. Toks lankymas lietuvių vadinamas **kalėdojimu**.

33. Velykų laikotarpis: priešgavėnis ir Gavėnia

Priešgavėnis. Prie Velykų rengiamės 40 dienų pasninku, vadinamu Gavėnia. Tačiau Velykų laikotarpis prasideda ne nuo Gavėnios, o $2\frac{1}{2}$ savaitėm anksčiau, vadinamuoju Senųjų Užgavėnių sekmadieniu. Jau nuo šio sekmadienio nyksta iš pamaldų linksmybės spalvos ir ženklai, o pamaldos laikomos

gavenine nuotaika. Šitą $2\frac{1}{2}$ savaitių laiką pavadinsime priešgavėniu. Jis atsirado šitaip:

Senovėje 40 dienų pasninką nevienodai krikščionys pasninkaudavo. Vieni pasninkaudavo visas dienas iš eilės, išskirdami tik sekmadienius, kiti be sekmadienių išskirdavo dar ketvirtadienius, o kiti ir šeštadienius. Todėl, kad susidarytų 40 dienų pasninkas, vieni turėdavo jį pradėti už 46 dienų (6 sekmadieniai), kiti net už 60 su viršum dienų, arba, kaip sakydavo, septintoje dešimtyje prieš Velykas ir t.t. Popiežius Grigalius Didysis tuos papročius suvienodino, įsakydamas visiems pradėti už 46 dienų prieš Velykas, bet liturgijoje, kaip anų senovės papročių atminimas, liko priešgavėninis.

Gavėnia įvesta Kristaus 40 dienų pasninkui atminti. Jėzus tą pasninką atliko, ruošdamasis prie viešojo darbavimosi žyduose, o mes pasninkaujame, kad atsilygintume Dievui už nuodėmes, sustiprintume savo dvasią ir prisirengtume prie Velykų. Kristaus prisikėlimas turi būti ir mūsų prisikėlimas per atgailą iš nuodėmių į nekaltybės gyvenimą.

Kadangi Gavėnia — atgailos laikas, jos pamaldos rimtos, graudingos. Linksmybės dalykai bei ženklai apleidžiami: negirdėti Gloria, Te Deum, aleliuja; evangelijos ir lekcijos kalba apie atgailos ir pasitaisymo reikalingumą; giedojimų gaida graudi, nutęsiama; vargonais grojama tik tiek, kiek reikia giedojimui padėti; drabužiai fioletiniai, altoriai be skaisčių pagražinimų. Žodžiu, visa liturgija ir išvaizda sakyte sako: Sustok, žmogeli, pagalvok, mesk nuodėmę, grįžk į Dievą. Ir juo arčiau Velykos, juo aiškiau ir ryškiau tas balsas girdėti.

Gavėnią pradedame Pelenų trečiadienį. Tą dieną kunigas šventina iš pernykščių verbų pelenus ir barsto jais žmonėms galvas. Barstydamaas sako: Atmink, žmogeli, kad dulkė esi ir dulkė pavirsi.

Ta Bažnyčios apeiga ir žodžiai stato mus prieš mirtį bei žemės dalykų nykumą ir yra geras įvedimas į atgailos laiką. Nes kas gi, atsimindamas amžinumą, norės pasilikti nuodėmėje ir kas gainiosis žemės gėrybių, jausdamas, kad jos virs dulkėmis?

Paskutinės dvi Gavėnios savaitės pavedamos ypatingam Kristaus kančios apmąstymui — tai Kristaus kančios

savaitės. Per tą laiką kryžiai ir paveikslai aptiesti šydu, kurs esti pradžioje mėlynas, Didįjį ketvirtadienį baltas, o Didįjį penktadienį juodas. Tuo apdengimu reiškiamas nuliūdimas ir skausmas dėl Išganytojo kentėjimų, o drauge keliamas aikštėn Kančios sekmadienio (V gav. sekm.) evaḡelijos pasakojimas, kaip Jėzus pasislėpė nuo puolančių jį žydų. Kryžių dengimas senovėje atsirado šitaip: kryžiai dar neturėjo Kristaus kančios ir buvo išdabinti mozaikomis ir brangiais akmenėliais. Kančios ir atgailos dienomis reikėjo tą žibėjimą pridengti.

Paskutinis Gavėnios sekmadienis mini Jėzaus garbingą Jeruzalėn įjojimą. Bažnyčiose šventinamos verbų ir kitų medžių šakelės ir su jomis daroma iškilminga procesija Kristaus Jeruzalėn įjojimui atvaizduoti. Grįždama procesija sustoja prieš bažnyčios duris, kurios tuomet būna uždarytos. Kunigas, pagiedojęs kas giedotina, ima kryžių ir triskart stuksi į duris, durys atsiveria — ir procesija sueina bažnyčion. Tos apeigos prasmė tokia: į dangų galima įeiti tik per Kryžių ir Kristaus nuopelnus. Per mišias esti iškilmingos pasijos, arba Jėzaus kančios aprašymo, giedojimas. Didesnėse bačnyčiose pasiją gieda trys kunigai, kurių vienas gieda evangelisto žodžius, antras — Jėzaus, o trečias — mokinių ir kitų asmenų. Minios balsus atlieka choras. Nuo verbų šventinimo visas sekmadienis gavo vardą — **Verbų sekmadienis**. Juo prasideda Didžioji savaitė, kuri yra paskutinė prieš Velykas.

Graudūs verksmai. Gavėnios sekmadieniais daugelyje mūsų šalies vietų popiet giedami graudūs verksmai. Graudūs verksmai — eilė giesmių, jautriu turiniu ir gaida, apie Išganytojo ir Jo motinos kentėjimus. Tarp giesmių yra apmąstymui skaitymai iš Kristaus kančios. Visos giesmės suskirstytos į tris dalis.

Graudūs verksmai giedami išstačius Šv. Sakramentą, arba bent baigiami Šv. Sakramento palaiminimu.

Iš Gavėnios giesmių dažniausiai mūsų šalyje yra giedamos šios Jėzaus Kristaus maloniausias!.. Atmink, krikščioni... ir Kursai kentėjai už mus kaltus...

34. Velykų laikotarpis: Šventasis tridienis

Trys paskutinės Didžiosios savaitės ir Gavėnios dienos priimta vadinti Šventuoju tridieniu. Tomis dienomis atliekama daug gražių ir reikšmingų apeigų.

Tamsiosios rytmetinės. Senovėje kasdien anksti rytais kunigai ir vienuoliai giedodavo bažnyčiose rytmetines maldas (jutrinės). Ilgainiui šios maldos patogumo dėlei buvo nukeltos į išvakares, vadinasi, kad rytą nereikėtų anksti kelti, atlikdavo išvakarėje. Vėliau ir tai nustota daryti, paliekant kiekvienam kunigų atskirai kalbėti.

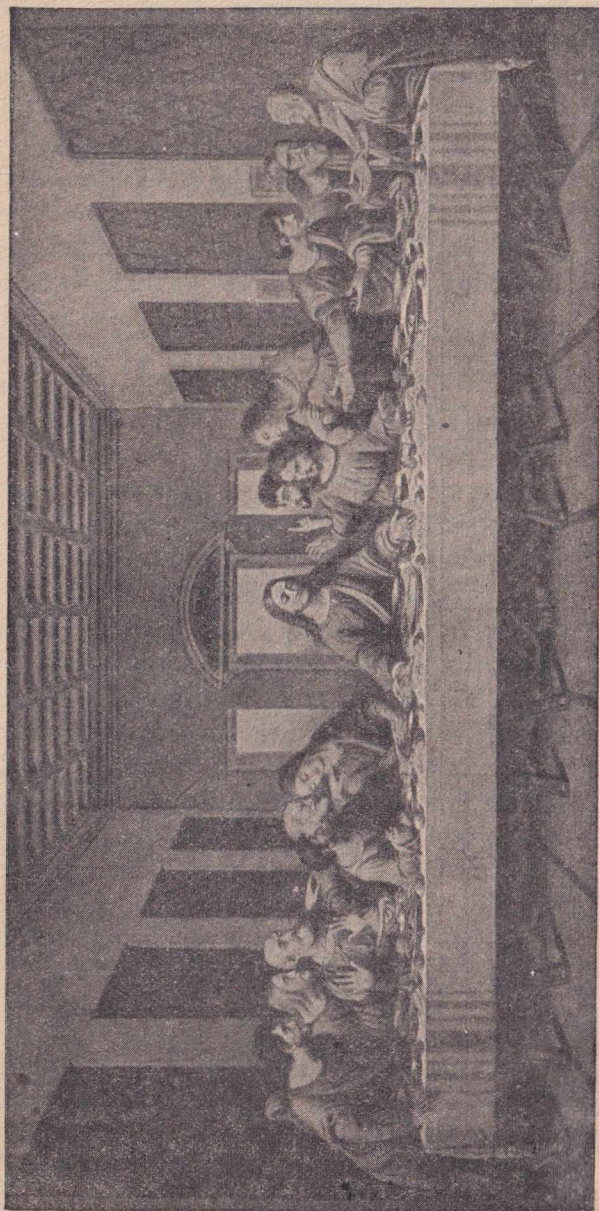
Kaip tų senųjų papročių atbalsis ir liekana yra tamsiosios rytmetinės. Jos dabar atliekamos didesnėse bažnyčiose, kur daug kunigų, ir išvakarėse trijų paskutiniųjų Gavėnios dienų.

Altoriuje degamos 6 žvakės, o prieš altorių ant tam tikro trikampio — 15. Po kiekvienos atgiedotos psalmės gedinama viena žvakė, pirmiau ant trikampio, o paskui altoriuje. Paliekama tik vidurinė trikampio žvakė, bet prie galo ir ji slepiama už altoriaus, o baigiant pamaldas vėl statoma ant trikampio ir gedinama. Tuomet kunigai knygomis kelia triukšmą bažnyčioje.

Kitados toks žvakių gesinimas turėjęs paprastą priežastį, būtent, diena auštant, šviesa dariusis nereikalinga ir buvusi pamažu mažinama, bet šiandien daroma tai simboline prasme. Trikampio žvakės reiškia Kristų su mokiniais ir pamaldžiomis moterimis. Žvakių gesinimas vaizduoja mokinių bėgimą nuo Kristaus po sugavimo. Paskutinės žvakės užgesinimas — Kristaus mirtį, o knygų triukšmas — gamtos sąmyšį per Išganytojo mirtį.

Tamsiose rytmetinėse giedamos iki ašarų gaudžios Jeremijo raudos. Jose pranašas lieja širdies skausmą dėl Jeruzalės išgriovimo ir žydų vargų, patekus jiems į Babilono nelaisvę. Dabar tos raudos vartojamos kita prasme: jomis apraudamos sielos nelaimės dėl nuodėmių. Todėl kiekviena rauda baigiama šauksmu: Jeruzale, Jeruzale, grįžk į Viešpatį savo Dievą.

Didysis ketvirtadienis turi priminti mums Šv. Sakramento įstatymą ir pirmųjų mišių laikymą, taip pat Kristaus maldą

Paskutinė vakarienė.

Alyvų sode ir sugavimą. Pamaldos laikomos balta spalva ir yra linksmo pobūdžio dėl Šv. Sakramento įstatymo.

a) **Mišios** tą dieną kiekvienoje bažnyčioje būna laikomos tik vienerios. Kiti esantieji kunigai ima vien komunią, kadangi ir Kristus, laikydamas per paskutinę vakarienę mišias, laikė pats vienas, o apaštalai ėmė iš Jo rankų komunią.

Per mišias kunigas konsekruoja tris ostijas, kurių vieną priima per mišias, o kitas dvi deda į taurę. Jų viena bus Didžiojo penktadienio komunijai, o kita — išstatymui karste.

Didįjį ketvirtadienį, giedant Gloria, skambinama varpais ir varpeliais, ir po to iki Didžiojo šeštadienio varpų nevartojama. Tai nuliūdimo ženklas dėl Kristaus kančios.

b) **Išstatymo altorius**. Šv. Sakramentas po mišių ne paliekamas didžiajame altoriuje, bet nešamas į kitą ir ten paliekamas žmonėms garbinti. Ta proga žmonės naudojasi ir dėkoja Išganytojui už pasilikimą Šv. Sakramente ir už išskentėtus paniekinimus. Kai kur šį altorių žmonės neteisingai vadina kalėjimu, aiškindami, kad Šv. Sakramento laikymas tame altoriuje reiškias Kristaus buvimą rūsyje pirmą naktį po sugavimo. Bažnyčia tą altorių vadina išstatymo altoriumi ir draudžia vartoti jo įtaisyme tamsias spalvas, kurios primintų kalėjimą ar rūšį.

c) **Altorių nudengimas**. Sugrižęs nuo išstatymo altoriaus, kunigas nurėdo bažnyčios altorius, nuimdamas drobes, žvakes, pagražinimus, ir mazgoja altoriaus menšą. Tuo laikų kalba 21 psalmę, kuri aprašo Išganytojo kančią. Altoriaus nudengimas primena Kristaus nurengimą per kančią.

d) **Kojų mazgojimas**. Katedrose pamaldų gale esti kojų mazgojimas. Tai atlieka pats vyskupas, o Romoje popiežius. Kojos mazgojamos 12 senelių, kurie atstoja apaštalus. Po numazgojimo vyskupas dar kiekvienam seneliui bučiuoja kojon. Tai — gražus nuolankumo ir krikščioniško patarnavimo pavyzdys.

Be to, katedrų bažnyčiose Didįjį ketvirtadienį šventinami aliejai (žr. 25, 3).

Didysis penktadienis — Kristaus mirties ir palaidojimo diena. Apeigos pilnos skausmo ir nuliūdimo.

Pamaldas pradėdamas, kunigas gulasis kryžium prieš altorių ir mąsto valandikę apie Išganytojo kančią.

Altoriuje nėra jokių pagražinimų, žvakės nedega, visa tai skausmo ir nuliūdimo ženklai. Kad būtų galima geriau suprasti dienos paslaptis, skaitomos Išganytojo kančios aprašymas (pasija).

Kristus, mirdamas ant kryžiaus, prašė Tėvą melstis už savo priešininkus. Bažnyčia, tai atsimindama, atlieka eilę maldų, kur prašo už save, savo atstovus ganytojus, už tikinčiuosius ir netikėjusius, už žydus, žodžiu, už visus žmones, kad vienus jų tiesoje sutvirtintų, kitus prie jos pažinimo atvestų. Tos maldos pradedamos *Oremus, Flectamus genua* (klaupkimės) ir *Levate* (kelkitės).

Po maldų eina kryžiaus adoracija. Kunigas ima nuo altoriaus kryžių, juodu šydu apdengtą, stoja altoriaus kairėje, atidengia pirmiau viršų, paskui dešinę pusę, o galop visą kryžių ir kiekvieną kartą gieda: *Ecce lignum* — Štai kryžiaus medis, ant kurio pasaulio Išganytojas kybojo; susirinkusieji klaupiasi ir, lenkdami kryžiui galvas, atsako: *Venite, adoremus* — Eikime, nusilenkime. Dabar kunigas neša kryžių bažnyčios vidurin, deda ant kilimo, aunasi kojas ir basas eina kryžiaus bučiuoti. Artindamasis į kryžių, triskart klaupiasi, lenkdamas galvą. Pabučiavęs kryžių, vėl kartą klaupia ir grįžta savo sėdynėn, o tuo tarpu žmonės panašiu būdu artinasi kryžiaus bučiuoti. Ta apeiga vadinama *kryžiaus adoracija*, ja reiškiamas Kristui dėkingumas už kentėjimus ir mirtį. Kryžiaus dengimas dalimis vaizduoja, kad Nukryžiuotąjį tautos iškėlė tik pamažu. Kojų nusiavimas reiškia nuolankumą ir pagarbą. Rytų šalyse šventon vieton neinama su batais.

Per kryžiaus adoraciją žmonių nedėkingumui priminti giedami ar kalbami Kristaus skundo priekaištai nedėkingiems žydams, kurie prasideda žodžiais: *Mano tauta, ką aš tau padariau...*

Pasibaigus kryžiaus adoracijai, kunigas stato kryžių ant altoriaus ir pradeda laikyti ypatingas tos dienos mišias, vadinamas pirmiau pašventintų dovanų mišiomis.

Kunigas eina į išstatymo altorių, ima taure su ostijomis ir grįžta prie didžiojo altoriaus. Čia ima vyno ir vandens į taure,

smilko altorių, plauja rankas, gieda *Pater noster*, kelia viena ranka konsekruotą ostiją į viršų, laužo ją kaip paprastai į tris dalis ir ima komunią. Tuo šios dienos mišios ir baigiasi. Jų tikromis mišiomis, tikra auka vadinti negalima, kadangi nėra pagrindinio mišių veiksmo — konsekravimo. Todėl tas mišias žymime ypatingu vardu — pirmiau pašventintų dovanų mišiomis, o tai dėl to, kad ostija, kurią kunigas ima per komunią, yra išvakarėse konsekruota.

Tikrųjų mišių tą dieną nelaikoma, nes Bažnyčia randa esant netinkama kartoti nekruvinu būdu auką, kuri tą dieną buvo atlikta kruvinu būdu ant kryžiaus. Tik popiežius, kaip Kristaus vietininkas žemėje, laiko Didįjį penktadienį mišias.

Po komunjios kunigas įdeda likusiąją ostiją į monstranciją, apdengia baltu šydu ir, atkalbėjęs mišparus, neša į šone prirengtą altorių, vadinamą *karstą*. Šis altorius taip vadinamas dėl to, kad turi vaizduoti Kristaus karstą. Tuo tikslu jam duodama uolos karsto pavidalas. Karsto altorius taisomas labai turtingai ir gausiai nušviečiamas. Kur yra daugiau bažnyčių, žmonės eina karstų lankyti ir taip Jėzui padėkoti.

Didysis šeštadienis yra atminimas to, kad Išganytojo kūnas gulėjo karste, o siela nužengė į pragarus. Kadangi netolimas Kristaus prisikėlimas, Bažnyčia jau įterpia į liturgiją džiaugsmo ženklų.

Ugnies šventinimas. Šeštadienio apeigos pradedamos ugnies šventinimu. Sventoriuje kuriama ugnis, išskeliant ją titnagu. Seniau manė žmonės, kad išskelta ugnis yra iš titnago (ne iš plieno), ir matė tame gražų simbolį Kristui, kurs, būdamas mūsų Bažnyčios kertinis akmuo, yra žmonėms šviesa. Kunigas pašventinimą atlieka tinkamomis maldomis ir vandens pašlakstymu.

Paėmę pašventintos ugnies, visi grįžta procesija bažnyčion. Kunigas neša trišakį žibintą su žvakėmis. Įėjęs vidun, dega vieną žvakę, rodo šviesą žmonėms ir klaupdamas gieda: *Štai Kristaus šviesa*. Žmonės atsako su padėka: *Ačiū Dievui*. Taip daro kunigas antru ir trečiu kartu bažnyčios viduje ir prie didžiojo altoriaus. Kristaus šviesa vadiname Jomokslą, evangeliją.

Velykų žvakė. Prie altoriaus sugrįžus, šventinama didelė vaškinė žvakė — Velykų žvakė, arba paschalas. Ji vaizduoja

Kristų, atsikėlusį iš numirusių. Viduryje žvakė turi kryžmai penkis įgrėžimus Kristaus žaizdoms priminti. Į juos šventinant dedami smilkalo grūdėliai, paslėpti vaško būkeliuose (skujose), kas primena Kristaus kūno įtepinimą kvepalais per laidotuves. Velykų žvakę šventinant, giedamas labai gražus himnas: *Exultet jam...* kur garbinamas Kristaus atsikėlimas ir Jo atlikto atpirkimo gausumas. Pašventintas paschalas statomas prie altoriaus ir laikomas ten iki Šeštinių.

Vandens šventinimas. Pirmaisiais amžiais buvo paprotys krikštyti Didįjį šeštadienį katechumenus. To liekana yra krikšto vandens arba šaltinio šventinimas. Prie šventinimo skaitoma 12 pranašavimų, turinčių ryšio su krikštu, o gale giedama Visų Šventųjų litanija.

Tuoju po litanijos — šv. mišios.

Mišios laikomos baltais džiaugsmo drabužiais. Per mišias giedama Gloria, po lekcijos triskart aleliuja (garbinkite Dievą) ir po *Ite, missa est* dukart aleliuja. Nuo *Glorija* skambina varpai. Didžiojo šeštadienio mišparai turi tik vieną psalmę ir *Magnificat*, jie esti drauge su mišiomis.

35. Velykų laikotarpis: Velykos ir Šeštinės

Rezurekcija. Velykų apeigos prasideda rezurekcija, arba atsikėlimu. Rezurekcija daroma ankstį rytą sekmadienį, o kai kur šeštadienio vakarą.

Kunigas, baltais drabužiais apsitaišęs, eina prie karsto, čia atsiklaupęs gieda gražią antifoną: *Gloria tibi, sancta Trinitas...* Garbė tau, Švenčiausioji Trejybė..., keletą psalmių ir maldą. Šlaksto karstą vandeniu ir ima iš ten atsikėlimo simbolius: Velykų žvakę, kuri vaizduoja Kristų mokytoją ar šviesą, kryžių, stulą perrištą, kas ženklina Kristų kaip vyriausią kunigą aukotoją, Išganytojo statulą su vėliavuke, kaip Kristų karalių, mirties ir nuodėmės nugalėtoją. Tuos ženklus duoda tarnautojams nešti, o pats ima į rankas monstranciją su Šv. Sakramentu ir pradeda iškilmingą procesiją aplink bažnyčią. Procesija laimėjimo ženklan triskart suka aplinkui, giedodama

Velykų giesmę: Linksmą dieną mums prašvito.

Kai procesija sugrįžta prie altoriaus, kunigas ima Velykų kryžių su stula ir, keldamas aukštyn, gieda triskart: Surrexit Dominus — Atsikėlė Viešpats, tuo žmonėms pabrėždamas atliekamą paslaptį. Po to giedamos rytmetinės su Te Deum gale ir teikiamas palaiminimas Švenčiausiu Sakramentu.

Prisikėlimas.

Velykos — linksmą ir iškilmingą šventę. Kristaus atsikėlimas — mūsų atpirkimo pabaiga, Jėzaus Dievystės tvirčiausias įrodymas, mūsų prisikėlimo laidas. Aišku, kad tokį svarbų ir reikšmingą įvykį krikščionys galėjo tik džiaugsmingai minėti. Tuo tikslu bažnyčios ir altoriai kuo puikiau puošiami, nuolat kartojama aleliuja, visur linksmybė reiškiamą.

Velykos — kilnojama šventė, skiriama pirman sekmadieniui po mėnesio pilnaties, kuri esti pavasarių, susilyginus dienai su naktiai. Pagal Velykas nustatoma ir visos kitos kilnojamos šventės.

Velykų simbolinis ženklas ir būtinas valgis — kiaušinis. Kiaušinis gerai tinka bundančiai gyvybei vaizduoti: jis pažiūrėti negyvas, su kietu kevalu, o dėlto turi savyje paslėptą gyvybę, kuri, susidarius patogioms sąlygoms, pramuša kevalą ir išeina aikštėn. Kiaušinis greta kitų velykinių valgių šventinamas; juo dalindamies, pažįstami reiškia kits kitam nuoširdžius linkėjimus.

Turtingesnieji žmonės ruošia Velykoms ypatingą stalą su valgiais—tai Velykų stalas.

Kristaus dangun žengimas.

Povelykis. Laikas nuo Velykų iki Šeštinių vadinamas povelykiu. Jis trunka 40 dienų, kadangi tiek laiko prisikėlęs Išganytojas gyveno žemėje. Povelykio evangelijos pasakoja apie Kristaus pasirodymus mokiniams ir pasikalbėjimus su jais. Pirmasis povelykio sekmadienis vadinamas *Atvėlykiu*, arba *Vėlykėlėmis*, o Bažnyčios kalboje — Baltųjų (suprask drabužių) sekmadieniu: mat, senovėje pakrikštytus Didįjį šeštadienį katechumenus apvilkdavo nekaltybės ženklu baltais rūbais ir leisdavo juos nešioti iki šio sekmadienio. Atvėlykyje nuo baltų rūbų grįždavo vėl prie kasdienių.

Šeštinės. Kristaus dangun žengimo šventė vadinama pas mus Šeštinėmis, kadangi esti šeštoje savaitėje po Velykų. Per Šeštines daroma procesija, o po jos kunigas ima velykinį kryžių su stula, klaupiasi ant altoriaus laiptų ir gieda, triskart kartodamas Kristaus žodžius: *Ascendo ad patrem meum* — Žengiu į savo tėvą ir jūsų tėvą, į savo Dievą ir jūsų Dievą.

Šeštinių evangelija pasakoja, kaip Kristus, laimindamas apaštalus, įžengė į dangų; tad tuoj po jos gesinama Velykų žvakė, kaip atsikėlusio Kristaus simbolis, o po mišių nukeliami nuo altoriaus ir kiti Velykų ženklai. Velykų laikotarpis baigtas, prasideda Sekminių.

Velykų laikotarpyje esti šv. Morkaus ir kryžiaus dienos, kuriomis taisomos atgailos maldavimo procesijos (žr. 30 §).

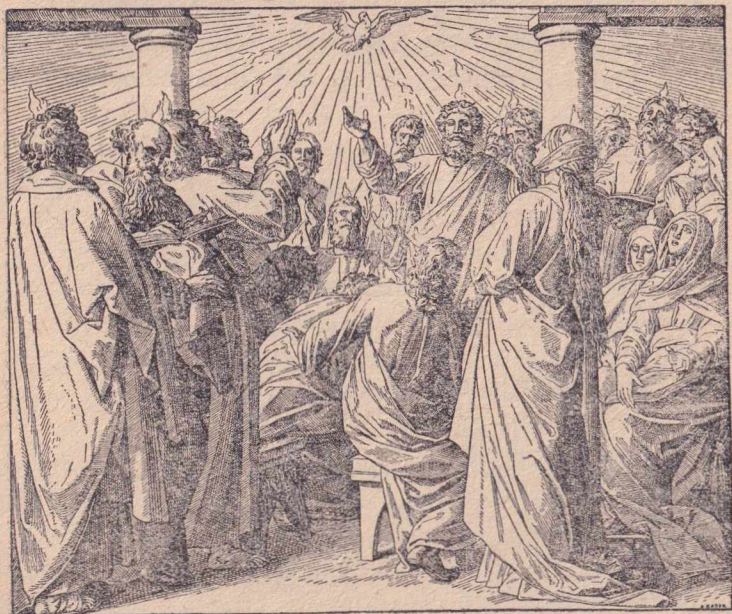
36. Sekminių laikotarpis: Sekminės

Sekminių laikotarpis visų ilgiausias, nes jis trunka nuo Šeštinių iki Advento. Jis skiriamas Šv. Dvasios atėjimui bei Jos darbams Bažnyčioje minėti ir garbinti. Jo vyriausioji šventė — Sekminės.

Sekminės. Kristus žadėjo apaštalams atsiųsti Palinksmitoją Dvasią ir liepė Jos laukti Jeruzalėje. Apaštalai paklausė ir meldėsi vakarienos kambaryje. Dešimčiai dienų praėjus po Išganytojo dangun žengimo, o penkiasdešimt — po atsikėlimo, žydų Sekminėse (Dievo įsakymų gavimo šventė), įvyko Dievo Sūnaus pažadėjimas: Šv. Dvasia ugnies liežuviais nužengė į apaštalus. Apaštalai, patyrę savyje vidinę atmainą, išėjo į žmones ir savo aiškinimais atvertė 3 tūkstančius žmonių. Įtikėjusieji susibūrė į bendruomenę, ir taip ėmė gyvuoti Katalikų Bažnyčia. Tiems linksmiems įvykiams paminėti įvesta Sekminės, arba Šv. Dvasios atėjimo šventė.

Prieš Sekmines Bažnyčia ruošia į Šv. Dvasią novenas. Per devynias dienas prieš Sekmines kalbama 7 poteriai ir ypatingos maldos į Šv. Dvasią. Novenos turi sužadinti mummyse Šv. Dvasios bei Jos dovanų troškimą ir padėti prie jų atgaila bei gerais darbais prisirengti. Tuo pačiu tikslu pasninkaujama Sekminių vigilija, susilaikant nuo mėsos.

Sekminių sumą pradedant, giedama *Veni Creator*. Paprastai tas himnas mūsų šalyje atliekamas prie didžiojo altoriaus, bet kai kur daroma šitaip: prieš sumą rengiama procesija; kai procesija grįždama prieina bažnyčios vidurį, visi klaupiasi, o kunigas gieda himną. Tai labai gyvai vaizduoja apaštalus, laukiančius ir besimeldžiančius į Šv. Dvasią.

Šv. Dvasios atsiuntimas.

Sekminių šventėje vyskupai teikia sutvirtinimo sakramentą. Šitas sakramentas duoda Šv. Dvasios dovanų, tinka tad ypačiai, kad per Šv. Dvasios iškilmes būtų teikiamas.

Kitados Sekminių vigilijoje būdavo katechumenų krikštas. Nuo to lig šiai dienai prieš Sekmines šventinamas krikšto vanduo, panašiai kaip prieš Velykas.

Šv. Trejybė. Pagrindinė mūsų tikybos tiesa — šv. Trejybės paslaptis. Ką gera turime, turime iš Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Dievas trijuose asmenyse vienas mus sutvėrė, atpirko, pašventė ir laiko. Dėl to Šv. Trejybę mes kasdien, o ypač kas šventadienis garbiname, dėkodami, prašydami, atsipra-

šydami; dėl to paprasčiausiose ir kasdienėse savo maldose kreipiamės į Šv. Trejybę, kaip, sakysime, žegnodamies arba kalbėdami Garbė Dievui, Tėvui ir Sūnui ir Šv. Dvasiai. Tuo nesitenkindama, Bažnyčia įvedė dar atskirą Šv. Trejybės šventę. Po Sekminių, kai jau ypatingomis šventėmis ir laikotarpiais pagarbinti atskiri Dievo asmenys: Tėvas (Kalėdų laik.), Sūnus (Velykų l.) ir Šv. Dvasia (Sekminių l.), pirmas sekmadienis skiriamas ypatingai visos Trejybės šventei. Tačiau ta šventė savotiškų apeigų neturi: ji atliekama sekmadienių apeigomis.

Dievo Kūnas. Ketvirtadienį po Šv. Trejybės ir septynias sekančias dienas Bažnyčia paskyrė Šv. Sakramentui garbinti. Šv. Sakramento įstatymo sukaktuvės sueina Didįjį ketvirtadienį, bet tuomet Išganytojo kančios ir atsikėlimo paslaptys trukdo ilgesnį laiką skirti Šv. Sakramentui garbinti. Todėl Bažnyčia tą dieną trumpai mini šį įvykį, o visą iškilmę nukelia į laisvesnį povelykinių paslapčių laiką. Šv. Sakramento šventė vadinama Dievo Kūnu, o Lietuvoje dar ir Devintinėmis (IX-je savaitėje po Velykų). Ji švenčiama nuo XIII amž.

Dievo Kūno šventė visame katalikų pasaulyje švenčiama su didžiausiomis iškilmėmis, dalyvaujant minioms tikinčiųjų. Ypač iškilmingai atliekama procesija su Šv. Sakramentu po miesto gatvės. Tuomet visa, kas yra katalikiška mieste ir apylinkėse, išeina lydėti Dievo Žmogaus duonos pavidaluose. Namai, gatvės tikiybiškai puošiama. Visas eisenos kelias skamba Šv. Sakramento garbės balsais. Visur matyti džiaugsmas ir linksmybė. Tai — tikrai katalikiška šventė, lygiai brangi visoms tautoms ir šalims. Tam jos visuotinumui, kuris eina iš Kristaus asmens ir mokslo dieviškumo, pabrėžti per procesiją keturiose vietose giedamos keturių evangelijų pradžios; vadinasi, Kristaus mokslas ir Šv. Sakramento garbė turi plisti į visas pasaulio šalis.

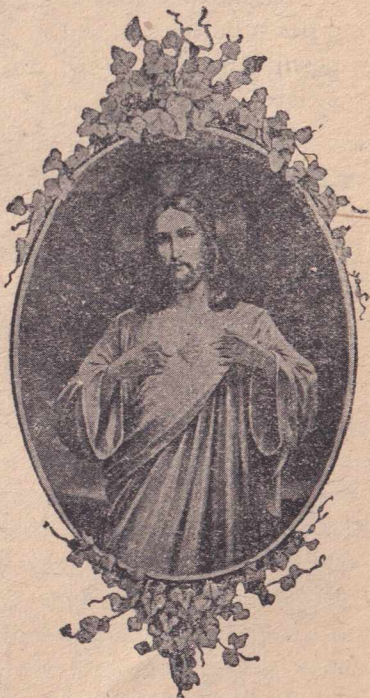
Dievo Kūno šventė ir jos oktava atliekama su Šv. Sakramento išstatymu. Du kartu kasdien daroma procesija: rytą per mišias ir vakarą per vakarines (mišparus). Per procesijas vaikai baltais rūbais barsto Išganytojui gėles po kojų, o minia paprastai gieda: *Garbė ir šlovė* ar kurią kitą Šv. Sakramento giesmę.

• Mišiose giedamas gražus ir galingas Sv. Sakramentui himnas *Lauda Sion — Garbink, Sione, Išganytoją*.

Dievo Kūno šventės ženklas — taurės su įdėta patena. Taip pritaisytos taurės, trys arba bent viena, statomos altoriaus priestate matomoje vietoje. Dievo Kūno oktavos pabaigoje šventinamos gėlės ir iš jų pinti vainikėliai.

Mūsų šalyje yra paprotys — vesti per Dievo Kūno oktavą vaikus prie pirmosios komunijos, taip kad ši šventė tampa ir vaikų švente. Pirmoji komunija atliekama su tam tikromis apeigomis, o vaikai stengiasi būti baltais rūbais ir su žvakėmis rankose. Tai primena jiems, kad, einant prie Jėzaus, reikia būti nekaltiems ir turėti Dievo meilę širdyse, o tikėjimą prieš akis.

Jėzaus Širdies diena. Pasibaigus Dievo Kūno oktavai, penktadienį esti Jėzaus Širdies diena. Širdis yra meilės bei kilniųjų jausmų simbolis. Kristaus širdis karšta meile pamilo mus ir visą kraują išliejo, kentėdama už mus; tinka tad ir teisinga, kad ir mes ją garbintume ypatinga garbe. XVII amž. Jėzus Kristus 4 kartus buvo apsireiškęs vienuolei Margaritai Alakok ir, rodydamas į erškėčiais apsuptą ir meilės ugnimi liepsnojančią širdį, sakė, kad tai yra širdis, kuri dideliai myli žmones; be to, žadino ją pačią ypatingu pamaldumu garbinti tą širdį ir kitus prie to paties akinti. Nuo to laiko ėmė sparčiai plisti pamaldumas Jėzaus Širdžiai. Dabar, be minėtos Jėzaus Širdies dienos, daugelyje bažnyčių per visą birželio mėnesį laikomos tuo tikslu pamaldos. Tuomet esti mišios, skaitoma Jėzaus Širdies litanija, skaitomi pamokymai apie jos dorybes ir teikiamas palaiminimas Švenčiausiuoju. Birželio mėnuo Bažnyčios liturgijoje — Jėzaus Širdies mėnuo. Yra ir ypatinga Jėzaus Širdies brolija, kuri turi savo škaplierį.

Jėzaus Širdies paveikslas.

Sekmadieniai po Sekminių. Laikas po Sekminių turi nuo 24 iki 28 savaičių, destis, kada esti Velykos. Sekmadienių pamaldos, jei nėra kurios šventės kliudomos, laikomos žalios spalvos drabužiais, kadangi visą tą laiką turime viltimi gyventi, kad, laikydamies Kristaus mokslo, gausime ir malonių ir dangų. Sekmadienių evangelijos dėsto vis naujus Kristaus mokslo dalykus ir Jo gyvenimo atsitikimus, kad galėtume geriau Kristų ir Jo mokslą pažinti, suprasti ir pagal jį gyventi. Paskutinis sekmadienis po Sekminių, kurį yra ir paskutinis bažnytinių metų sekmadienis, turi evangeliją apie Dievo teismą: teisinga metų pabaigoje prisiminti paskutiniuosius dalykus. Tuo priminimu Bažnyčia pradeda ir kitus metus, nes pirmasis Advento sekmadienis taip pat turi evangeliją apie Dievo teismą.

37. Šv. Panelės, šventųjų ir vėlių šventės

Šventieji ir jų garbinimas. Kai kurie žmonės gyvendami pasižymi nepaprastu dorumu ir tiesiog didvyriškomis pastangomis išstobulėti. Toki žmonės Dievui malonūs ir eina, be abejo, dangun po mirties. Jų kai kuriuos Bažnyčia yra paskelbusi šventaisiais.

Jei kas miršta su šventumo garsu ir atsitinka prie jo karsto stebuklų, vyskupas, surinkęs žinias, siunčia popiežiui. Popiežius paskiria tyrimo komisiją iš dvasininkų ir pasauliečių: gamtininkų, daktarų ir t.t. Komisija ima nuodugniai ir sąžiningai tirti šventojo gyvenimą ir jo pomirtinių stebuklų tikrumą. Jei tyrimas abudu dalykus nustato kaip tikrus, popiežius skelbia mirusį Dievo tarną palaimintu. Palaimintajam galima statyti bažnyčioje altorių ir kabinti jo paveikslą, bet tik popiežiaus leistose vietose ar šalyse, o ne visame katalikų pasaulyje. Jei po to atsitinka naujų stebuklų, tuomet daromas dar vienas tyrimas, ir palaimintasis skelbiamas šventuoju. Palaimintu paskelbimas, paimtas drauge su tyrimu, vadinamas beatifikacija, o šventuoju paskelbimas su atitinkamu tyrimu — kanonizacija.

Šventuosius Bažnyčia garbina. Ji teisingai mano, kad kas yra tobulas, Dievo mylimas ir Jo gausiai malonėmis apdo-

vanotas, tas vertas garbės. Garbindama šventuosius, Bažnyčia nemano tuo mažinti Dievo garbės, tik šventuosiuose Dievą garbinti.

Šventųjų garbinimas, arba dūlija, yra visai kitos rūšies, negu Dievo garbinimas, arba latrija: Dievą prašome pasigailėti, o šventuosius — tik melstis. Šventųjų garbei Bažnyčia yra įvedusi maldas ir šventes. Šventėms skiria šventųjų mirties (ne gimimo) dieną, kadangi žmogaus išganymas tik nuo mirties valandos visai tikras yra. Šventuosius garbindami, mokomės jų dorybių ir patikriname sau jų užtarimą.

Visų šventųjų labiausia garbiname Mariją, nes ji visų tobuliausia, Dievo ir mūsų motina. Marijos garbinimas vadinamas hiperdūlija ir reiškiasi daugeliu įvairių maldų ir švenčių.

Marijos šventės. Nekaltas Prasidėjimas. Nuo Adomo puolimo visi žmonės gema be pašvenčiamosios malonės. Marijai šis bendras įstatymas nebuvo pritaikytas; ji nuo pirmos akimirkos, kai jos siela susivienijo su kūnu, turėjo pašvenčiamąją malonę. Dėl tos privilegijos vadiname Mariją Nekaltai Pradėtąja, ir jai minėti yra paskirta gruodžio 8 diena. Tai — Nekalto Prasidėjimo šventė.

Įvedybos, Įsivesdinimas. Mozės įstatymas liepė aukoti Dievui pirmagimius sūnus. Dievas to reikalavo už išgelbėjimą žydų pirmagimių nuo žūties, kai baudė egiptėnus. Visi pirmagimiai, žmonių ir gyvulių, buvo laikomi Dievo nuosavybe: gyvuliai buvo deginami aukai, o vaikai išperkami. Be to, tas pats Mozės įstatymas liepė moterims po vaiko įsivesdinti bažnyčion, darant apsisvalymo auką. Abidvi apeigas reikėdavo atlikti, 40 dienų praleidus po sūnaus pagimdymo. Marija tuodu įsakymus atliko paskirtu laiku. Tai Bažnyčia mini vasario 2 dieną (40 dienų po Kalėdų). Tai Įvedybų, arba Jėzaus Aukojimo, šventė. Per įvedybas švenčinamos žvakės, kad vaizduotų savo šviesa Kristų, pasaulio šviesybę. Šitas žvakes vadiname įvedybinėmis. Jas katalikai degina perkūnų metu ir ima rankon mirdami ženklan, kad Kristus — mūsų apgynėjas ir šviesa.

Marijos Apreiškimo šventė kovo 25 dieną. Minimas įvykis, kada angelas Gabriėlis apreiskė Marijai ją esant išrinkta Dievo motina. Kadangi, Marijai sutikus, Dievo Žodis tapo žmogumi,

Nekaltas Prasidėjimas.

arba įsikūnijo, tad Marijos Apreiškimo šventė yra drauge ir Dievo Sūnaus Įsikūnijimo šventė. Jei ši iškilmė pasitaiko Didžiojoje savaitėje, ji keliama į laisvą dieną po Velykų.

Dangun Ėmimo, arba Žolinės, rugpiučio 15 dieną. Nuo apaštalių laikų Bažnyčioje gyvuoja mokslas, kad Marija po mirties su siela ir kūnu buvo priimta dangun. Senas padavimas, kurs savo smulkmenose nėra tikras, tą įvykį nupasakoja to-

kiu būdu. Prie Marijos mirties patalo susirinkę visi apaštalai, nebuvę tik Tomo. Po kelių dienų atvykęs ir Tomas, bet jau radęs Mariją palaidotą. Norėdamas paskutinį kartą pamatyti Dievo Motiną, Tomas pasiprašęs, kad būtų atidarytas karstas. Tačiau karste nebebuvę Marijos kūno, tik vienos gėlės.

Kadangi, pagal aną padavimą, Marijos karste buvo rasta gėlių, kilo paprotys Dangun Ėmimo šventėje švęsti gėles, žoles, varpas ir vaisius. Švenčiant prašoma, kad tie dalykai valgomi nekenktų žmonių ir gyvulių sveikatai.

Marijos Gimimas, arba Šilinės, rugsėjo 8 dieną. Mūsų atpirkimo istorijoje Marijos gimimas — lyg aušros patekėjimas, po kurios turi sekti dienos šviesybė. Bažnyčia tą įvykį mini atskira švente.

Gegužės mėnuo. Be šių švenčių, Marijos garbei yra ir daugiau, o be to, jos ypatingam maldavimui pavesti du mėnesiai: gegužės ir spalio. Spalio mėnesį, kaip jau minėta, kalbame ražančių, gegužės — ypatingas maldas, vadinamas gegužinėmis pamaldomis. Paprastai gegužės mėnesyje taip daroma: rytą arba vakarais renkasi žmonės bažnyčion; čia gieda Marijai pasveikinti trumpą giesmelę, kunigas skaito ar sako pamokymą apie Marijos dorybes ir gyvenimą; po to visi gieda Loretiskę litaniją ir Tavo apgynimo šaukiamės. Kunigas laimina Švenčiausiuoju Sakramentu, o gale dažniausiai dar giedama viena kuri giesmė Marijos garbei. Mūsų šeimynose daugelyje vietų yra paprotys daryti panašias pamaldas namie. Kas visą mėnesį bažnyčioje ar namie garbina panašiu būdu Mariją, gali gauti visuotinius atlaidus su sąlyga, jei atliks išpažintį, priims komuniją ir pasimels Bažnyčios intencija.

Taip įvyko, kad gražiausiasis mėnuo, gėlių ir žiedų mėnuo, liko pavestas Marijai, o žmonėms smarkiausio kūno geidulių kilimo metu suteiktas kilnus nekaltybės bei skaistybės pavyzdys.

Šventųjų šventės. Kiekvieną metų dieną tenka daryti kelių, keliolikos ir daugiau šventųjų atminimą. Žymesniųjų šventųjų dienos esti švenčiamos. Taip, pavyzdžiui, turime šventes: Šventųjų apaštalų Petro ir Povilo birželio 29 dieną, šv. Stepono gruodžio 26 dieną, šv. Juozapo kovo 19 dieną ir t.t. Be to, visiems šventiesiems, žinomiems ir nežinomiems, pavesta lapkričio 1 dieną — tai Visi Šventieji, arba Visų Šventė. Kiekviena parapija iškilmingai švenčia savo globėjo dieną. Parapijos globėju vadinamas tas šventasis, kuriam pavesta parapijos bažnyčia; taip, sakysime, jei bažnyčia yra šv. Mikalojaus, parapijos globėjas bus šv. Mikalojus. Globėjo dieną galima jo bažnyčioje gauti visuotinius atlaidus, todėl tos šventės paprastai žmonių atlaidais vadinamos. Į atlaidus atvyksta daugiau kunigų. Žmonės turi progos atlikti išpažintį.

Parapijų pavyzdžiu, ir ištisos šalys turi savo globėjus. Lietuvos globėjas — šv. Kazimieras. Jo šventė — kovo 4 diena. Šv. Kazimieras mūsų karalių vaikas, ilgai gyvenęs Vilniuje, čia ir palaidotas.

Vėlių šventė, arba Vėlinės. Bažnyčia savo metinėje liturgijoje nėra užmiršusi ir vėlių, kur skaistykloje kenčia. Lapkričio 2 diena, vadinasi, kita po Visų Šventės diena, pavesta visiems mirusiems atminti.

Tą dieną bažnyčiose laikomos gedulingos pamaldos už skaistyklos vėles. Išvakarėse būva mirusiųjų vakarinės, kurios susideda iš psalmių. Po jų eina aplink bažnyčią procesija, giedodama graudingą Diena rūščio ir teisimo. Procesija daro 4 stotis, kur meldžiamasi už vyskopus bei kunigus, už gimdytojus, už gimines bei geradarius, už parapijos kapinėse palaidotuosius. Kai procesija prieina prie katafalio viduryje bažnyčios, visų numirėlių atilsui giedama Libera me ir pamaldų gale — Viešpaties angelas. Per pačias Vėlines rytinėmis valandomis esti egzekvijos, arba mirusiųjų rytmetinės, mišios ir procesija, kaip išvakarėse. Paskutiniaisiais laikais popiežius leido visiems kunigams vėlinėse laikyti trejas mišias: pirmąsias už visus mirusiuosius, antrąsias — popiežiaus intencija, o trečiąsias — savo intencija.

Per Vėlines žmonės eina vakarą į kapus ir čia meldžiasi už savuosius, puošdami jų kapus.

Vėlinės — gražus Bažnyčios paprotys: jos duoda mums progos gelbėti kenčiančias skaistykloje vėles, kurios sau padėti negali, ir tuo gyvai mums primena, kad visi tikintieji, ar jie danguje, ar skaistykloje, ar žemėje, yra viena didelė Kristaus šeimyna, ir jos nariai turi kits kitam padėti; tai — šventųjų bendravimas.

T U R I N Y S

	Psl.
Prakalba	3
1. Dievo garbinimas apskritai	5
2. Išorinis Dievo kultas	6
3. Apeigos	8

I D A L I S

LITURGINIAI ASMENS, VIETOS, PRIEMONĖS

4. Dvasininkai, arba kunigai	12
5. Bažnyčios hierarchija	15
6. Kapitula ir kardinolų kolegija	19
7. Bažnyčios	20
8. Altorius	32
9. Liturginiai padargai	35
10. Liturginiai rūbai	37
11. Liturginiai indai	42
12. Liturginės knygos ir kalba	45
13. Dievo kultas ir grožis	46

II D A L I S

LITURGINIAI VEIKSMAI, ARBA APEIGOS, ŠV. MIŠIOS

14. Mišių auka	50
15. Mišių laikymas	52
16. Mišių klausymas	60

SAKRAMENTAI

17. Sakramentai apskritai	62
18. Krikštas	64
19. Sutvirtinimas	67
20. Komunija	68
21. Atgaila	70
22. Viatikas ir Paskutinis Patepimas	73
23. Kunigystė	75
24. Jungtvių, arba Moterystės, sakramentas	77

SAKRAMENTALIJOS

	Psl.
25. Apie sakramentalijas apskritai	80
26. Žymesnės ir dažnesnės sakramentalijos	82

VIEŠOSIOS MALDOS, PAMALDOS IR TIKYBINĖS EISENOS BEI PRATIMAI

27. Kunigų poteriai, Marijos valandos, litanijos, novenos, suplikacijos.	88
28. Kristaus kančios stotys ir ražančius	90
29. Mišparai, keturiasdešimtė, adoracija, palaiminimas Sv. Sakramentu .	94
30. Procesijos, maldingos kelionės, rekolekcijos, misijos	95

III DALIS

LITURGINIS LAIKAS, ARBA BAŽNYTINIAI METAI

31. Žinios apie bažnytinius metus ir šventes	100
32. Kalėdų laikotarpis	102
33. Velykų laikotarpis: priešgavėnis ir Gavėnia	107
34. Velykų laikotarpis: Sventasis tridienis	110
35. Velykų laikotarpis: Velykos ir Seštinės	115
36. Sekminių laikotarpis: Sekminės	118
37. Sv. Panelės, šventųjų ir vėlių šventės	122